

Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanohanke (Kansa-hanke)

Hankesuunnitelma vuosille 2016-2020

Maarit Rötsä
Heidi Berglind
Mikko Huovila
Konstantin Hyppönen
Tiina Peksiev
Juha Mykkänen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PL 30
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

www.thl.fi

OHJAUS 10/2016

Maarit Rötsä, Heidi Berglind, Mikko Huovila,
Konstantin Hyppönen, Tiina Peksiö & Juha Mykkänen

**Sosiaalihuollon valtakunnallisten
tietojärjestelmäpalvelujen ja
määrämuotoisen kirjaamisen
toimeenpanohanke (Kansa-hanke)
Hankesuunnitelma vuosille 2016–2020**

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-302-660-5(verkkojulkaisu)
ISSN 2323-363X (verkkojulkaisu)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-660-5>

Helsinki, 2016

Lukijalle

Sosiaali- ja terveysministeriö laati valtakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan strategian vuoteen 2016 saakka. Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palvelujen tukena – Sote-tieto hyötykäyttöön -strategia¹ yhtenä toimenpiteenä palvelujärjestelmän kehittämiseksi esitettiin sosiaalihuollon tietovarantoratkaisun toteuttamista osana Kanta-palveluita. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto mahdollistaa organisaatio- ja sektorirajat ylittävän tiedonvälityksen ja tiedon hyödyntämisen myös valtakunnallisten ja alueellisten tilastojen toteuttamiseksi. Tietovarannon toteuttamisella varmistetaan tiedonkulku sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisistä asiakkaista sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden välillä ja sosiaalihuollon yhteys sosiaaliturvaan.

Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanohanke (Kansa-hanke) – Hankesuunnitelma vuosille 2016–2020 perustuu Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) tekemään linjaukseen sosiaalihuollon valtakunnallisen arkistopalvelun toimeenpanosta osana Kanta-palveluja², lain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annettujen muutosten ja lain sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista³ toimeenpanoon.

Sosiaalihuollon valtakunnallinen tiedonhallinnan kokonaisvaltainen kehittäminen käynnistyi vuonna 2005 osana Sosiaalialan kehittämishanketta ja myöhemmin omana erillishankkeenaan Sosiaalialan tietoteknologiahankkeessa (Tikesos-hanke 2008–2011⁴). Vuodesta 2011 lähtien sosiaalihuollon tiedonhallinnan valtakunnallisesta kehittämisestä on vastannut Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Yhtäaikaaisesti tämän hankesuunnitelman kanssa valmisteltiin sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen kokonaisarkkitehtuuri⁵ joka on julkaistu ”Sosiaalihuollon asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut - sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen kokonaisarkkitehtuuri” julkaisussa. Hankesuunnitelma yhdessä kokonaisarkkitehtuurikuvausten kanssa kuvaa sosiaalihuollon tiedonhallinnan kehittämissuunnan vuoteen 2020 saakka.

Julkaisu on tarkoitettu sosiaalihuollon valtakunnallisen asiakastiedon arkiston ja muiden tietojärjestelmäpalvelujen toteutusten ja niiden käyttöönottojen suunnittelun tueksi. Hankesuunnitelmaa voivat hyödyntää sosiaalihuollon asiakastietoja käsittelevien järjestelmien käyttäjät, kehittäjät, valmistajat sekä sosiaalipalveluja antavien organisaatioiden tiedonhallinnasta tai asiakirjahallinnosta vastaavat henkilöt.

Hankesuunnitelma ohjaa sisällöllisesti ja ajallisesti sosiaalihuollon valtakunnallisia palveluja suunnittelevien ja toteuttavien viranomaisten yhteistä kehittämistä ja tekee kehittämistyötä läpinäkyväksi sosiaalihuollon palvelunantajille. Hankesuunnitelmassa on kuvattu, kuinka määrämuotoinen kirjaaminen ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut otetaan käyttöön ja millaisia tehtäviä niiden käyttöönotto edellyttää valtakunnallisilta toimijoilta ja Kanta-palveluihin liittyviltä organisaatioilta. Hankkeen tehtävät suunnitellaan yksityiskohtaisemmin vuodesta 2016 lähtien tarkemmilla toteutussuunnitelmilla.

Hankesuunnitelma oli julkisesti lausuttavana 30.1.–13.3.2015. Yhteenveto annetuista lausunnoista on koostettu julkaisun liitteeksi. Ennen lausuntokierrosta sitä on käsitelty sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurin hallintamallin mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen kokonaisarkkitehtuurin arkkitehtuuriryhmässä 18.6.2014, sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon operatiivisessa yhteistyöryhmässä 12.12.2014 sekä sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisen tietohallinnon neuvottelukunnassa 10.12.2014 ja 9.2.2016.

---

¹ [Sote-tieto hyötykäyttöön -strategia](#)

² Hallitusohjelma 22.6.2011

³ Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015

⁴ Sahala ym. 2011

⁵ Laaksonen ym. 2015

Tiivistelmä

Maarit Rötsä, Heidi Berglind, Mikko Huovila, Konstantin Hyppönen, Tiina Peksiö & Juha Mykkänen. Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanohanke (Kansa-hanke). Hankesuunnitelma 2016–2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Ohjaus 10/2016. 73 sivua. Helsinki 2016.

ISBN 978-952-302-660-5 (verkkojulkaisu)

Kansa-hanke on sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanohanke. Hankkeen keskeinen tavoite on sosiaalihuollon asiakastietojen yhdenmukaistaminen ja saattaminen tietojärjestelmien avulla sinne, missä asiakasta palvellaan. Muutoksella tuetaan toiminnan tehostamista sekä sosiaalipalveluiden kehittämistä ja luodaan edellytyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon tiiviimmälle yhteistyölle asiakasprosesseissa. Hankesuunnitelma on tehty vuosille 2016–2020. Hankkeen keskeisiä toteuttajia ovat Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Kansaneläkelaitos (Kela), sosiaalipalveluja antavat organisaatiot, sosiaalialan osaamiskeskukset ja sosiaalihuollon asiakastietoja käsittelevien tietojärjestelmien toteuttajat.

Hankesuunnitelman alussa on kuvattu sosiaalihuollon tiedonhallinnan nyky- ja tavoitetila ja toteutettavien tietojärjestelmien riippuvuus jo tuotannossa olevista Kanta-palveluista. Hankkeen toteuttaminen edellyttää lainsäädännön muutoksia, jotka niin ikään on kuvattu suunnitelman alkuosassa. Toiminnalliset ja strategiset tavoitteet on kuvattu erikseen. Hankkeen keskeisin tavoite on tehostaa asiakasprosesseja ja sosiaalihuollon asianhallintaa. Samalla luodaan edellytyksiä sosiaalihuollossa syntyvän asiakastiedon hyödyntämiselle terveydenhuollossa sekä raportoinnin, johtamisen, tilastoinnin ja tutkimuksen tarpeisiin.

Hankeorganisaatio on kuvattu alustavasti ja se tarkentuu hankkeen käynnistyessä virallisten asettamis- päätösten jälkeen vuoden 2016 aikana. Hankkeen operatiivisesta johtamisesta vastaa THL.

Hankkeen toteuttaminen -luvussa kuvataan yksityiskohtaisemmin hankkeen tehtävät. Hankkeen toteutus jakautuu neljään päävaiheeseen ja erilaisiin kehittämiskokonaisuuksiin. Hankkeen alussa luodaan edellytyksiä määrämuotoisen kirjaamisen ja valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttöönottoon. Tietojärjestelmäpalvelujen toiminnallisuutta ja laajuutta kasvatetaan vaiheittain siten, että neljännen vaiheen päättyessä tavoitetila olisi saavutettu. Valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut otetaan käyttöön neljässä päävaiheessa, joista kaksi ensimmäistä vaihetta toteutetaan Kansa-hankkeen aikana vuoteen 2020 mennessä.

Avainsanat: sosiaalihuolto, sosiaalipalvelut, Kanta-palvelut, tietojärjestelmät, kirjaaminen

Sammandrag

Maarit Röttsä, Heidi Berglind, Mikko Huovila, Konstantin Hyppönen, Tiina Peksiev & Juha Mykkänen. Projektet för verkställande av riksomfattande informationssystemtjänster och strukturerad dokumentation inom socialvården (Kansa-projektet). Projektplan 2016–2020. Institutet för hälsa och välfärd (THL). Handledning 10/2016. 73 sidor. Helsingfors 2016.

ISBN 978-952-302-660-5 (nätpublikation)

Kansa-projektet är ett projekt för att verkställa riksomfattande informationssystemtjänster och strukturerad dokumentation inom socialvården. Det centrala målet för projektet är att förenhetliga klientuppgifterna inom socialvården och med hjälp av informationssystem göra dem tillgängliga där klienten betjänas. Ändringen stöder en effektivisering av verksamheten samt utveckling av de sociala tjänsterna och skapar förutsättningar för ett intensivare samarbete mellan social- och hälsovården i klientprocesserna. Projektplanen har utarbetats för 2016–2020. Projektet genomförs i första hand av Institutet för hälsa och välfärd (THL), Social- och hälsovårdsministeriet (SHM), Folkpensionsanstalten (FPA), organisationer som tillhandahåller sociala tjänster, kompetenscentren inom det sociala området och tillverkarna av informationssystem som behandlar klientuppgifter inom socialvården.

I början av projektplanen beskrivs nuläget och det eftersträvade läget för informationshanteringen inom socialvården samt de nya informationssystemens beroende av de Kanta-tjänster som redan är i produktion. Genomförandet av projektet förutsätter ändringar i lagstiftningen, som även de beskrivs i den inledande delen av planen. Målen för verksamheten och de strategiska målen beskrivs separat. Det viktigaste målet för projektet är att effektivisera klientprocesserna och ärendehanteringen inom socialvården. Samtidigt skapas förutsättningar för att utnyttja de klientuppgifter som uppkommer inom socialvården även inom hälso- och sjukvården samt för rapporterings-, lednings-, statistik och forskningsbehov.

Projektorganisationen beskrivs preliminärt och den preciseras när projektet kommer i gång efter de officiella besluten om tillsättande av projektet under 2016. För den operativa ledningen av projektet svarar THL.

I kapitlet om genomförande av projektet beskrivs projektets uppgifter mera detaljerat. Genomförandet av projektet är indelat i fyra huvudfaser och olika utvecklingshelheter. I början av projektet skapas förutsättningar för ibruktagande av strukturerad dokumentation och riksomfattande informationssystemtjänster. Informationssystemtjänsternas funktioner och omfattning utökas stegvis så att när den fjärde fasen avslutas har man nått det eftersträvade läget. De riksomfattande informationssystemtjänsterna tas i bruk i fyra huvudfaser, varav de två första faserna genomförs under Kansa-projektet före 2020.

Nyckelord: socialvård, sociala tjänster, Kanta-tjänster, informationssystem, dokumentation

Abstract

Maarit Röttsä, Heidi Berglind, Mikko Huovila, Konstantin Hyppönen, Tiina Peksiev & Juha Mykkänen. Implementation project on national information system services and standardised documentation in social welfare services (Kansa project). Project plan 2016–2020. National Institute for Health and Welfare (THL). Directions 10/2016. 73 pages. Helsinki 2016. ISBN 978-952-302-660-5 (online publication)

The Kansa project is an implementation project on national information system services and standardised documentation in social welfare services. The key objective of the project is to harmonise client information in social welfare services and make it available with information systems wherever clients are served. The change supports the improvement of the efficiency of services and the development of social welfare services. It also creates preconditions for closer cooperation in the client processes of social and health care. The project plan has been drawn up for 2016–2020. The key contributors to the project are the National Institute for Health and Welfare (THL), the Ministry of Social Affairs and Health, the Social Insurance Institution of Finland (Kela), organisations providing social services, the centres of excellence in the social sector, and providers of information systems for the processing of client information in social welfare services.

The current and target state of information management in social welfare and the dependence of the implemented information systems on Kanta services that are already in production are described at the beginning of the project plan. The implementation of the project requires amendments to legislation, which are also described in the first part of the plan. The functional and strategic targets are described separately. The key target of the project is to improve the efficiency of client processes and case management in social welfare services. At the same time, preconditions for making client information that is created in social welfare services also available in health care and in reporting, management, statistics and research are also created.

The project organisation has been described provisionally, and it will be specified further when the project is launched after the official appointment decisions have been made during 2016. THL is responsible for the operative management of the project.

The tasks of the project are described in further detail in the chapter on project implementation. Project implementation is divided into four main stages and various development entities. Preconditions for the deployment of standardised documentation and nationwide information system services are created at the beginning of the project. The functionality and scope of the information system services are increased in stages so that the target stage will have been reached at the end of the fourth stage. Nationwide information system services will be deployed in four main stages, with the first two stages to be implemented during the Kansa project by 2020.

Keywords: social welfare, social services, Kanta services, information systems, documentation

Sisällys

Lukijalle	3
Tiivistelmä.....	4
Sammandrag.....	5
Abstract	6
1 Johdanto	9
1.1 Hanketta edeltänyt kehittämistyö.....	9
1.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden kehittäminen.....	10
1.3 Lainsäädäntö	11
2 Hankkeen lähtökohdat ja tavoitteet	12
2.1 Hankkeen strategiset ja toiminnalliset tavoitteet.....	12
2.2 Laadulliset hyödyt.....	14
2.3 Taloudelliset hyödyt.....	21
2.4 Sosiaalihuollon valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut	23
2.5 Toimijat ja sidosryhmät	24
2.6 Vastuut ja roolit	26
2.7 Rajaukset ja reunaehdot	28
2.8 Riippuvuudet.....	28
2.9 Onnistumisen kriteerit.....	29
3 Hankkeen organisointuminen.....	31
3.1 Hankeorganisaatio, johtaminen ja päätöksenteko	31
3.2 Viestintä ja sidosryhmäyhteistyö	34
3.3 Kehittämistyön ja toimeenpanon projektointi.....	35
4 Hankkeen toteutus ja aikataulu.....	36
5 Hankkeen kehittämiskokonaisuudet.....	39
5.1 Tietosisältömäärittelyt.....	39
5.2 Toiminnalliset ja tietojärjestelmämäärittelyt.....	39
5.2.1 Sosiaalihuollon toimintaa kuvaavat määrittelyt.....	39
5.2.2 Tietojärjestelmäratkaisujen määrittelyt	40
5.2.3 Kansallisten rajapintojen määrittelyt	41
5.2.4 Standardien määrittely	41
5.3 Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden toteutus.....	41
5.3.1 I-vaihe: PDF tai XHTML-tallennus ja tiedon saatavuus rekisterinpitäjän omaan käyttöön	42
5.3.2 II-vaihe: Tiedon saatavuus rekisterien välillä ja Omakannan käyttöönotto.....	43
5.3.3 III-vaihe: Asiakasasiakirjojen rakenteinen tallentaminen ja Omakannan toiminnallisuuksien laajennus.....	43
5.3.4 IV-vaihe: Toimijoiden välinen yhteistyö ja raportointi	43
5.4 Käyttöönottojen valmistelu	44
5.5 Pilotointi.....	44
5.6 Yhteistestaus	45
5.7 Järjestelmien sertifiointi.....	46
5.8 Liittyminen.....	46
5.9 Tuotantokäyttö	47
6 Hankkeen edellyttämät toimenpiteet liittyviltä organisaatioilta.....	48
6.1 Määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönotto	48
6.2 Asiakirjarakenteiden käyttöönotto	48
6.3 Asiakastietojärjestelmien kehittäminen tai hankinta.....	48
6.4 Organisaatioiden liittymiset ja käyttöönotot	49

7 Hankkeen resursointi.....	50
8 Riskienhallinta.....	51
Lähteet.....	54
Liite 1 Yhteenveto kehittämiskokonaisuuksien tehtävistä	55
Liite 2 Yhteenveto lausuntokierrokselta.....	59

Kuvat

Kuva 1. Kansa-hankkeen kustannukset ja hyödyt vuositalolla	22
Kuva 2. Kansa-hankkeen kumulatiivinen kannattavuus.....	23
Kuva 3. Yhteenveto sosiaalihuollon järjestelmäarkkitehtuurista.	24
Kuva 4. Sosiaali- ja terveydenhuollon sidosryhmät.	25
Kuva 5. Kansa-hankkeen päätöksenteko.....	32
Kuva 6. Kansa-hankkeen hankeorganisaatio.....	34
Kuva 7. Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden toteutusten päävaiheet	37
Kuva 8. Hankkeen aikataulu vuoteen 2020.....	37

Taulukot

Taulukko 1. Kansa-hankkeen laadulliset hyödyt.....	15
Taulukko 2. Henkilöstö sosiaalipalveluissa.	26
Taulukko 3. Sosiaalihuollon toimijoiden roolit ja vastuut Kansa-hankkeessa.	27
Taulukko 4. Kansa-hankkeen kustannukset vuosittain (milj. €).	50
Taulukko 5. Hankkeen riskit.	51
Taulukko 6. Aikataulu ja tehtävät, yhteenveto.....	55

1 Johdanto

1.1 Hanketta edeltänyt kehittämistyö

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) strategian ”Sote-tieto hyötykäyttöön – Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palveluiden tukena”⁶ keskeinen tavoite on tukea kansalaisten aktiivisuutta oman hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistää palvelujärjestelmän vaikuttavuutta paremman tiedonhallinnan ja sähköisten palveluiden avulla. Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanohanke (Kansa-hanke) on yksi osa strategian toteutusta. Hankkeen tavoitteena on tukea lainsäädännön muutoksia, jotka on annettu laissa sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista⁷ ja laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä⁸.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan valtakunnallisen kehittämisen tavoitteena on määritellä ja toteuttaa asiakas- ja potilastietojen käsittelyä ja asiakasprosesseja tukeva tiedonhallinnan kokonaisuus, joka koostuu valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista ja niihin tukeutuvista alueellisista tietojärjestelmäratkaisista. STM:n linjausten mukaisesti ensin on toteutettu terveydenhuollon toimintaa tukemaan sähköinen lääkemääräys ja valtakunnallinen Potilastiedon arkisto. Niiden rinnalla on kehitetty sosiaalihuollon valtakunnallista asiakastiedon arkistoa ja muita valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja. Linjausten mukaisesti sosiaalihuollon arkisto toteutetaan vaiheittain Potilastiedon arkiston käyttöönoton jälkeen.⁹

Sosiaalihuollon tiedonhallinnan valtakunnallinen kehittäminen käynnistyi osana Sosiaalialan kehittämishanketta vuonna 2005, jossa teknologian hyödyntäminen sosiaalipalveluissa oli yksi hankkeen osakokonaisuuksista. Sosiaalialan tietoteknologiahanke (Tikesos) toimi omana hankekokonaisuutenaan vuosina 2008–2011¹⁰ luoden pohjaa tietotekniikan hyödyntämiseksi sosiaalipalveluissa. Tikesos-hankkeen päätyttyä sosiaalihuollon tiedonhallinnan valtakunnallista kehittämistä on jatkettu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa (THL).

Sosiaalihuollon asiakastietojen sähköisen arkistoinnin toteuttamista koskevassa esiselvityksessä¹¹ tarkasteltiin sosiaalihuollon tarpeita asiakirjallisen tiedon saatavuuden edistämiseksi ja arkistoinnin toteuttamiseksi. Mahdollisia sähköisen arkistoinnin toteutusvaihtoehtoja tunnistettiin seitsemän, joita arvioitiin suhteessa arkistoinnille asetettuihin tarpeisiin. Sosiaalihuollon tarpeita, arkistointiratkaisun toiminnallisuutta ja rajapintoja tarkasteltiin STM:n ohjauksen mukaisesti erityisesti suhteessa terveydenhuollon valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin. Esiselvitystyön lopputuloksena STM:n johtama Tikesos-hankkeen johtoryhmä linjasi keskeiset päävaatimukset toteutettavasta sosiaalihuollon arkistoratkaisusta. Arkiston tulisi olla nykyisten Kanta-palveluiden yhteyteen toteutettava viranomaisen hallinnoima keskitetty tietovaranto. Kanta-palveluihin perustuva malli tarkoitti nojautumista terveydenhuollon valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin ja niitä varten tehtyyn määrittely- ja toteutustyöhön ja toimintamalleihin. Valintaa perusteltiin sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeiden samankaltaisuudella, päällekkäisen määrittely- ja toteutustyön vähentämisellä, kustannustehokkuudella sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen ja tiedonhallinnan yhteistyöllä valtakunnallisella ja paikallisella tasolla.

Vuonna 2008 tehtyjen linjausten pohjalta sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon ja muuta sosiaalihuollon tiedonhallintaan liittyvää määrittelytyötä on jatkettu ja tarkennettu sosiaalihuollon asiakastietomallin ja tietojärjestelmäpalveluiden toteutuksen osalta. Määrittelytyötä on tehty perustuen linjauksiin, joiden mu-

---

⁶ [SoTe-tieto hyötykäyttöön -strategia](#)

⁷ Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015

⁸ Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007

⁹ STM 2010

¹⁰ Sahala ym. 2011

¹¹ Laaksonen ym. 2008

kaan arkisto toteutetaan keskitettynä palveluna, perustuu viranomaishallintoihin, sisältää reaaliaikaista asiakastietoa ja on kaikkien sosiaalihuollon palvelunantajien käytössä.

Arkistomäärittelyjen rinnalla määriteltiin sosiaalihuollon asiakastietotarpeet, joiden pohjalta on mallinnettu sosiaalihuollon asiakasasiakirjarakenteet sekä niissä käytettävät luokitukset ja tietosisällöt (asiakastietomalli). Sosiaalihuollon asiakastietomalli katselmoitiin vuosina 2013–2015¹² ja lisäksi sitä on pilotoitu erillisprojekteissa¹³, joihin THL on myöntänyt valtionavustusta. THL ylläpitää ja hallinnoi asiakastietomallia ja siihen tullaan tekemään päivityksiä jatkuvasti katselmoinnin, muuttuvan lainsäädäntötyön ja kehitysehdotusten perusteella hallintamallin mukaisesti¹⁴.

1.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden kehittäminen

Laissa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta (668/2008¹⁵) sekä laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007, myöhemmin asiakastietolaki) on säädetty, että THL vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon sähköisen käsittelyn, siihen liittyvän tietohallinnon, valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja yhteisten hallinnonalakohtaisten tietovarantojen käytön ja toteuttamisen suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta.

STM vastaa valtakunnallisten sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäpalvelujen ja tietohallinnon strategisesta ohjauksesta osana terveys ja hyvinvointi -kohdealueen kokonaisarkkitehtuurin ohjausta. Lisäksi STM vastaa lainsäädännön valmisteluista, jotka mahdollistavat valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttöönoton sosiaali- ja terveystietopalveluja antavissa organisaatioissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa kokonaisarkkitehtuurissa on kuvattu toimialojen toiminnan ja tiedonhallinnan yhteiset periaatteet ja toteutusten linjaukset¹⁶ sekä erikseen sosiaalihuollon¹⁷ ja terveydenhuollon¹⁸ kokonaisarkkitehtuuri. Sosiaalihuollon kokonaisarkkitehtuuri kuvaa valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden tavoitetilan vuoteen 2020. Sosiaalihuollon valtakunnallinen kokonaisarkkitehtuuri julkaistiin syksyllä 2015¹⁹. Kansa-hankkeen tavoitetila määräytyy arkkitehtuurista ja konkretisoi, miten arkkitehtuurin mukainen tavoitetila saavutetaan.

Sosiaalihuollon näkökulmasta kokonaisarkkitehtuurityössä ja hankesuunnittelussa haasteena on ollut kommunikoida terveydenhuollon määrittelytyön kanssa siten, että tuotannossa olevassa Kanta-kehittämistyössä huomioitaisiin sosiaalihuollon tarpeet terveydenhuollon ratkaisujen suunnittelussa ja toteutuksissa. Sosiaalihuollon määrittelytyössä on voitu hyödyntää ja oppia terveydenhuollon kehittämistyöstä, jolloin määrittelytyö on ollut suoraviivaisempaa. Määrittelyjen osalta sosiaalihuollon valmiudet toimeenpanoon ja tekniseen testaukseen olivat kohtuullisella tasolla vuonna 2011. Toimeenpanoon ja testaukseen ei ole kuitenkaan voitu edetä, koska terveydenhuollon Kanta-palvelujen laajin käyttöönotto vaihe vuodesta 2012 alkaen on vaatinut suurimman osan kehittämisresursseista Kelassa, THL:ssa, STM:ssä ja kunnissa.

Kansa-hankkeen käynnistämällä tavoitellaan Kanta-palvelujen laajennusta ja toimeenpanoa sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyä varten.

---

¹² ks. lisää www.thl.fi/sostiedonhallinta → kehittämisprojektit: [ASKO-projekti](#)

¹³ ks. lisää www.thl.fi/sostiedonhallinta → kehittämisprojektit: IKI, Perho, LaTo, KAPSA ja KiTi –projektit

¹⁴ Ailio & Kärki 2013

¹⁵ Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta 608/22008

¹⁶ Huovila ym. 2015a

¹⁷ Laaksonen ym. 2015

¹⁸ Huovila ym. 2015b

¹⁹ Laaksonen ym. 2015

1.3 Lainsäädäntö

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa kokonaisarkkitehtuurissa²⁰ on kuvattu sosiaalihuollon tiedonhallintaan vaikuttava keskeinen lainsäädäntö ja valtakunnalliset strategiat. Kansa-hankkeen kannalta keskeisimmät lait ovat asiakastietolaki²¹ ja asiakasasiakirjalaki²².

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain²³ voimaantulo 1.4.2015 oli ensimmäinen merkittävä askel kohti määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönottoa sosiaalihuollossa. Asiakasasiakirjalain mukaisesti sosiaalipalveluja antavat organisaatiot ottavat käyttöön asiakastyön kirjaamiseen valtakunnallisesti määritellyjä asiakirjarakenteita. Lain mukaan THL antaa asiakirjojen tietosisältöjä ja rakenteita sekä käyttöoikeuksien perusteita koskevia määräyksiä.

Asiakastietolaissa²⁴ on säädetty sosiaali- ja terveydenhuollossa käytettävistä valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista. Sosiaalihuollon valtakunnallisen asiakastietojen säilyttämisen ja tiedonjaon palvelujen käyttöönotto edellyttävät asiakastietolain laajennuksia sosiaalipalveluihin.

Turvakotipalveluja koskevassa lainsäädännössä²⁵ THL on säädetty ko. palvelujen palvelunjärjestäjäksi ja sitä kautta se määrittelee turvakotipalvelujen kirjaamista osana rahoitusohjausta. Uudessa **Isyyslaisessa**²⁶ THL:n tehtäväksi on säädetty määrittellä isyyden selvittämisen lomakkeet. Lisäksi osana THL:n tutkimus- ja kehittämistoimintaa ohjataan mm. iäkkäiden, vammaisten ja lastensuojelun toimintaa esimerkiksi käsikirjojen, indikaattori- ja arviointivälineiden ja hyvien käytäntöjen avulla. Myös näillä toiminnoilla on liittymäpinnat asiakastietojen kirjaamiseen, toimintaprosesseihin ja tietojärjestelmien kehittämiseen sekä näiden ohjaukseen.

Tikesos-hankkeessa tehtiin ensimmäinen selvitys lainsäädännön kehitystarpeista²⁷, jotka vaaditaan sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toimeenpanoon. Säädöstarpeita on tarkennettu edelleen osana sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen kokonaisarkkitehtuuria²⁸.

Arkkitehtuurityössä tunnistetut keskeisimmät kehitystarpeet ovat

- sosiaalihuollon suostumus- ja kieltomallin täsmentäminen siten, että tietojenkäsittely voisi perustua asiakkaan informointiin toimialan sisällä;
- sosiaalihuollon valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut; sekä
- rekisterinpito ja tiedon luovutusta koskeva sääntely asiakkaalle, ammattilaisten kesken sekä eri toimijoiden välillä.

Käynnissä oleva sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistus vaikuttaa sosiaalihuollon toimintaan lähivuosina. Uusi sosiaalihuoltolaki²⁹ tuli voimaan 1.4.2015 ja sosiaalipalveluiden erityislainsäädäntö on tällä hetkellä muutoksessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain uudistaminen ja kuntarakennuudistus tulee huomioida sosiaalihuollon tiedonhallinnan kehittämisessä. Näiden lakiuudistusten vaikutukset ovat huomattavat, ja säädösten yhteensovittaminen ja valmistelu yhtenä kokonaisuutena on tärkeää. Lainsäädännön edellyttämiä toiminnallisia ja rakenteellisia muutoksia pystytään tukemaan tietojärjestelmätoteutuksilla, kunhan järjestelmien suunnittelun varataan riittävästi aikaa ja muutosten toimeenpanossa huomioidaan myös tietojärjestelmien toteuttamisen vaatimuksia. Kansa-hanke ajoittuu suurien muutosten aikakauden ja tukee muutosten läpivientiä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla.

---

²⁰ Huovila ym. 2015a

²¹ Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007

²² Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015

²³ Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015

²⁴ Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007

²⁵ Laki valtion varoista makettavasta korvauksesta turvakotipalvelujen tuottajalle 1354/2014

²⁶ Isyyslaki 11/2015

²⁷ Sahala & Mykkänen 2011

²⁸ Laaksonen ym. 2015

²⁹ Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

2 Hankkeen lähtökohdat ja tavoitteet

Kansa-hankkeella tarkoitetaan kokonaisuutta, jossa otetaan käyttöön kaikissa sosiaalipalveluja tuottavissa yksityisissä ja julkisissa organisaatioissa asiakastiedon määrämuotoinen kirjaaminen, rakenteinen tallentaminen sekä sosiaalihuollon valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut.

Tavoitetilassa

- Sosiaalihuollon asiakkaan palveluprosessi on sujuvoitunut ja työprosessit tehostuneet.
- Sosiaalihuollon palvelunantajien asiakastietoja käsittelevät järjestelmät ovat yhteentoimivia ja käyttävät avoimia rajapintoja, yhdenmukaista teknologiaa, yhteisiä tietojärjestelmäpalveluja ja valtakunnallisia tietovarantoja.
- Valtakunnallisesti määritellyt semanttisesti yhdenmukaiset asiakasasiakirjat tallennetaan valtakunnalliseen sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon, ja niitä käytetään ja luovutetaan sieltä tietosuoja säännösten mukaisesti asiayhteyden perusteella.
- Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto hoitaa asiakasasiakirjojen pysyvissäilytyksen.

Kansa-hanke sisältää kaksi kehittämisenäkökulmaa. Ensimmäinen siinä kehitetään valtakunnallista asiakastietomallia ja sen mukaista määrämuotoista kirjaamista. Lisäksi tuetaan uusien toimintamallien mukaista toimintaa ja näiden implementointia asiakastietoa käsitteleviin tietojärjestelmiin. Toisessa kehittämisenäkökulmassa keskitytään valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden ja asiakastiedon arkiston määrittelyyn, toteutukseen, pilotointiin ja käyttöönottoon vaiheittain.

Määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönotto tulee vaikuttamaan jokaisen sosiaalihuollon asiakastietoja käsittelevän henkilön toimintaan, kun dokumentointikäytännöt ja asiakirjarakenteet yhdenmukaistetaan. Muutos näkyy asiakkaille, kun asiakirjat ja toiminta sosiaalipalveluissa yhdenmukaistuvat. Yhdenmukaistamisen tavoitteena on sujuvoittaa asiakkaan prosessia ja tietojen käsittelyä sosiaalipalveluissa. Hankkeessa tavoitellaan toiminnan muutosta, joka tukee asiakaslähtöistä ja tehokasta sosiaalihuollon toimintaa tietojärjestelmien avulla.

Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden toteutukseen ja käyttöönottoon liittyy tietojärjestelmien uudistamisen tarve. Uudistaminen tapahtuu liittyvien asiakastietoja käsittelevien järjestelmien vaatimus- ja toiminnallisten määrittelyjen tekemisen ja toteuttamisen, organisaatioiden koulutuksen ja ohjeistuksen avulla. Tavoitteena on toteuttaa valtakunnallisella ja alueellisella tasolla käyttäjiä ja asiakkaita palveleva tietojärjestelmäkokonaisuus, jossa asiakkaan tiedot ovat siellä missä asiakasta palvellaan.

2.1 Hankkeen strategiset ja toiminnalliset tavoitteet

Sosiaalihuollon tiedonhallinnan valtakunnallisen kehittämisen lähtökohtana on yhdenmukaistaa asiakastiedon sisältöjä ja käsittelyä sekä edistää asiakastiedon saatavuutta ja hyödyntämistä. Kansa-hankkeen toimenpiteillä tuetaan tietojärjestelmien yhteentoimivuutta ja asiakastietojen saatavuutta ensisijaisesti sosiaalihuollon toimialan sisällä mutta myös muiden toimialojen välillä. Pääpaino on sosiaali- ja terveydenhuollon välisessä yhteistyössä. Yhteentoimivuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnallista yhteentoimivuutta, asiakastietojen semanttista yhteentoimivuutta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien teknistä yhteentoimivuutta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluprosessien yhteentoimivuus on edellytys asiakaslähtöisten palveluketjujen toteuttamisessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminta kohtaa rajapinnoilla, esimerkiksi päihdehuollossa ja ikääntyneiden palveluissa, joissa asiakkaiden tarpeet ovat moninaiset. Sosiaali- ja terveydenhuolto toimivat myös alueilla, joilla ei ole yhtymäkohtia toisiinsa, kuten perheoikeudelliset palvelut ja suun terveydenhuolto. Kansa-hankkeessa ja asiakastietomallin kehittämisessä huomioidaan sosiaali- ja tervey-

denhuollon rajapinnoilla sekä sosiaalihuollon ja muiden toimialojen rajapinnoilla tapahtuva sosiaalihuollon asiakaskohtainen työ.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien teknistä yhteentoimivuutta tuetaan hyödyntämällä mahdollisimman paljon terveydenhuollon Kanta-palveluissa tehtyjä määrittämiä ja teknisiä toteutuksia. Asiakastiedon semanttinen ja tekninen yhdenmukaistaminen lisää asiakastiedon hyödynnettävyyttä riippumatta siitä, missä asiakastieto on laadittu. Toisessa organisaatiossa laaditun tiedon hyödyntämisen tavoitteena on muun muassa vähentää päällekkäistä kirjaamista sosiaalipalveluissa. Yhdenmukaisesti tuotettu tieto mahdollistaa myös tiedon vertailun, kuten asiakasmäärät tai palvelujen myöntämisen perusteet.

Toisen organisaation laatiman tiedon hyödyntämisen edellytyksenä on tiedon saatavuuden edistäminen. Kansa-hankkeen tavoite on mahdollistaa asiakastiedon saatavuus siellä, missä asiakastieto on tarpeen asiakkaan palvelun suunnittelemiseksi tai järjestämiseksi. Tämä tavoite voidaan toteuttaa tallentamalla tiedot keskitetysti yhteen paikkaan, josta se on saatavilla niille, jotka ovat siihen oikeutettuja. Kyseessä oleva palvelu ja sitä ohjaava lainsäädäntö määrittää, kuka on oikeutettu saamaan tiedon kussakin tilanteessa.

Kansa-hankkeen pitkän aikavälin tavoitteena on myös hillitä tietojärjestelmäkustannuksia ja tehostaa sosiaalihuollon palvelutuotantoa, asiakirjahallintaa ja tietohallintoa.

Strategiset tavoitteet

- Asiakastietojärjestelmien tekninen ja semanttinen yhteentoimivuus on parantunut.
- Asiakastietojen saatavuus on parantunut.
- Asiakastiedon päällekkäinen kirjaaminen on vähentynyt.
- Asiakastiedon laatu on parantunut.
- Asiakastietojen vertailukelpoisuus on lisääntynyt.
- Asiakastietojen hyödynnettävyys on lisääntynyt.
- Sosiaalihuollon palvelutuotanto on tehostunut.

Toiminnalliset tavoitteet

- Yhdenmukaiset asiakirjamääritykset on otettu käyttöön ja ne ohjaavat kirjaamista.
- Yhdenmukaiset toimintaprosessit on otettu käyttöön ja ne ohjaavat palvelutoimintaa.
- Asiakastiedon kirjaamista ohjataan valtakunnallisesti.
- Asiakastiedot tallennetaan Kanta-palveluihin.
- Asiakastiedot ovat saatavilla Kanta-palveluista.
- Aiempia asiakastietoja hyödynnetään asiakastyössä nykyistä enemmän.
- Tietohallinto ja asiakirjahallinta tukevat palvelutuotannon tarpeita.

Kansa-hankkeen jälkeisinä tavoitteina voidaan pitää

1. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat voivat hyödyntää asiakas- ja potilastietoja Kanta-palveluista asiakkaan ja asiakasprosessin tarpeiden mukaan.
2. Tietojen parantunut saatavuus ja rakenteisuus ovat mahdollistaneet sähköisten asiointipalvelujen kehittämisen.
3. Valtakunnallisia tietovarantoja voidaan hyödyntää myös muussa käyttötarkoituksessa kuin asiakastyössä, kuten tilastoinnissa, tutkimuksessa tai raportoinnissa.

Jokaisen tavoitteen toteutuminen edellyttää useita toimenpiteitä sekä valtakunnallisilta toimijoilta että sosiaalipalveluja antavilta organisaatioilta ja tietojärjestelmätoimittajilta. Kansa-hankkeen tavoitteena on mahdollistaa ja luoda edellytyksiä tehostaa toimintaa, mutta isoin osa muutoksen mahdollistavista toimen-

piteistä tehdään muissa kehittämishankkeissa ja asiakaspalveluorganisaatioissa. Kansa-hankkeen toteutusvaiheissa³⁰ valtakunnallisten toimijoiden, it-toimittajien ja sosiaalipalveluja antavien organisaatioiden yhteistyö realisoituvat erilaisissa kehittämis-, määrittely-, toteutus- ja käyttöönottoprojekteissa.

2.2 Laadulliset hyödyt

Kansa-hanke luo edellytyksiä toiminnalle, jossa otetaan käyttöön yhdenmukainen asiakastietojen käsittely, keskitetty tietojen säilytys ja mahdollistetaan tietojen saanti ammattilaisille ja asiakkaille. Uudistuvasta toimintatavasta hyötyvät sosiaalihuollon asiakkaat ja ammattilaiset sekä asiakirja- ja tietohallinto.

Tavoitetilassa asiakastietojen käsittely perustuu valtakunnallisesti määriteltyjen prosessien mukaiseen toimintatapaan, jotka tarkennetaan palvelutuotannon tarpeisiin sosiaalipalveluja antavissa organisaatioissa. Asiakkaasta kirjataan tietoja yhtenäisellä tavalla riippumatta siitä, missä palveluyksikössä asiakasta palvelaan. Tämä vaikuttaa kirjaamiskäytäntöihin ja ammattilaisten tapaan jäsentää omaa työtään. Hankkeessa parannetaan moniammatillisen työskentelyn edellytyksiä ja tarjotaan ammattilaisille tarpeellinen asiakastieto ajasta ja paikasta riippumattomasti.

Tavoitetilassa asiakkaalla on pääsy omiin tietoihin ajasta ja paikasta riippumatta Omakanta-palvelun kautta, jollei niitä ole erityisestä syystä rajattu kansalaisen näkymän ulkopuolelle. Sosiaalihuollon asiakastyö tulee näkyvämmäksi asiakkaalle, ja asiakas pystyy osallistumaan oman asiansa hoitamiseen sähköisten valtakunnallisten palveluiden kautta. Asiakas näkee, minne häntä koskevia tietoja on luovutettu ja mitä asiakastietoa hänestä kirjataan. Asiakas hyötyy siitä, että hän tietää mitä ja miten hänen asioitaan hoidetaan sosiaalihuollossa. Asiakkaan ei tarvitse säilyttää itseään koskevia asiakirjoja paperisina versioina, koska ne ovat aina saatavilla Omakannasta.

Ammattilaisten näkökulmasta keskitetty asiakastietojen säilyttäminen mahdollistaa sen, että kerran kerätty tieto on saatavilla aina, kun sitä tarvitaan. Tämä vähentää päällekkäistä kirjaamista, eikä asiakkaan tarvitse selvittää aikaisempia tausta- tai historiatietoja useaan kertaan.

Kansa-hankkeen valtakunnallisella ohjauksella yhdenmukaistetaan kuntien ja muiden sosiaalipalveluja antavien yksiköiden asiakirjahallintoa. Sosiaalihuollon asiakirjoille on määritelty yhtenäiset säilytysajat³¹ ja keskitettyyn tietovarantoon tallennettaville asiakirjoille laaditaan yhteinen ohjeistus arkistonmuodostussuunnitelman laatimiseksi. Lisäksi yhdenmukaistetaan sosiaalipalveluissa syntyvien asiakasasiakirjojen metatiedot, käsittelyprosessit ja käsittelysäännöt. Sosiaalihuollon palvelunantajat hyötyvät siitä, että asiakirjahallintoa ohjataan valtakunnallisesti.

Kansa-hankkeen myötä tietohallinnon ja tietojärjestelmäratkaisujen toteuttamista aletaan ohjata valtakunnallisesti. Asiakasasiakirjojen rakenteet, käsittelyn periaatteet ja toimintamallit yhdenmukaistetaan. Esimerkiksi käyttövaltuuksien ja pääsynhallinnan mekanismit yhdenmukaistetaan, palvelukokonaisuuden muodostaminen ja asianhallinta toteutetaan paikallisissa järjestelmissä yhdenmukaisten määrittelyjen ja toimintamallien mukaan. Tietojärjestelmien toteuttajat, kehittäjät ja käyttäjät hyötyvät siitä, että kehittämisvastuuta jaetaan monen toimijan kesken, ja tietojärjestelmien perustoiminnallisuudet toteutetaan yhdenmukaisesti eri järjestelmissä.

Määrämuotoinen kirjaaminen mahdollistaa aikaisempaa tehokkaamman tiedon hyödyntämisen myös muuhun käyttötarkoitukseen kuin mitä varten se on alun perin tallennettu. Valtakunnallisen sosiaalihuollon tiedonhallinnan kehittämisen yhtenä tavoitteena on, että asiakastietoa voidaan hyödyntää toissijaisessa käyttötarkoituksessa toiminnan kehittämiseen ja johtamiseen, resurssien allokontiin ja talouden suunnitteluun, tilastointiin, tutkimukseen, valvonnan tarpeisiin tai muihin organisaation tai hallinnon tarpeisiin. Paikalliset, alueelliset ja valtakunnalliset toimijat hyötyvät siitä, että asiakastiedosta voidaan jalostaa vertailukelpoista tietoa eri käyttötarkoituksiin.

---

³⁰ ks. tarkemmin päävaiheista luku Hankkeen kehittämiskokonaisuudet

³¹ ks. Arkistolaitos 2014

Kansa-hanke lisää tietojärjestelmätoteutusten valtakunnallista ohjausta merkittävästi. Nykyisin jokainen organisaatio ja palveluyksikkö ratkaisevat yksin monia asioita, koska keskitetty tietohallinnon ohjaus ei ole ollut mahdollista.

Valtakunnallisen teknisen perusinfrastruktuurin rakentaminen mahdollistaa erilaisten valtakunnallisesti tarjottavien palveluiden käyttöönoton pidemmällä aikavälillä. Sähköisiä palveluja voidaan toteuttaa isompina kokonaisuuksina, mikä tehostaa tietojärjestelmäratkaisujen toteuttamista. Sosiaalihuollon infrastruktuurin rakentaminen osaksi Kanta-palveluita mahdollistaa sosiaali- ja terveydenhuollon tiivistämisen ja toimialojen yhteisten ratkaisujen toteutuksen. Taulukossa 1 on kuvattu yhteenveto laadullisista hyödyistä (huom. ei tärkeysjärjestyksessä).

Taulukko 1. Kansa-hankkeen laadulliset hyödyt.

Hyöty 1	Sosiaalihuollon asiakastiedot ovat saatavilla yhdestä paikasta ja tietojen saatavuus paranee.
Hyödyn kuvaus	Arkisto toimii 24/7 ja sinne tallennetut asiakastiedot ovat saatavilla siellä missä asiakasta palvellaan, kun työntekijällä on käytössään arkistoon liittynyt järjestelmä. Aikaisemmin asiakastiedot ovat hajautuneet eri tietojärjestelmiin yhden kunnan sisällä ja eri organisaatioissa ja asiakkaan aikaisempi palveluhistoria ei ole ollut työntekijän saatavilla teknisten käyttöyhteyksien puuttuessa, tai kun ei ole tiedetty asiakkaan aikaisempia palveluja/palveluorganisaatioita. Arkiston käyttöönoton jälkeen kaikki asiakasta koskeva tieto on saatavilla heti riippumatta siitä, missä organisaatiossa tai järjestelmässä tieto on tuotettu. Valtakunnallinen arkisto antaa asiakastiedot nähtäväksi myös Omakanta-palvelun kautta asiakkaalle, jos niiden näkyvyyttä ei ole erikseen rajattu. Hyöty kohdistuu <u>sosiaalihuollon</u> asiakkaille, asiakastyötä tekeville ja arkistonhoitajille.
Hyödyn toteutumisen mittaaminen	1. Arkistoon liittyneiden järjestelmien määrä. 2. Henkilöiden määrä, jotka ovat katsoneet asiakastietojaan Omakannan kautta. 3. Kansalaisten tekemien tietojen hakujen tai muiden tapahtumien määrä.
Milloin hyöty alkaa realisoitua	Sosiaalihuollon ammattilaisille hyöty realisoituu I-vaiheessa sitten, kun arkistoon on liittynyt vähintään kaksi järjestelmää yhden rekisterinpitäjän sisällä. Sosiaalihuollon asiakkaalle hyöty realisoituu II-vaiheessa sitten, kun ensimmäinen häntä koskeva asiakasasiakirja on tallennettu arkistoon ja se palautetaan Omakannasta.
Huomioitavaa	Arkiston käyttö on veloitettava lainsäädännöllä. Omakannan (tuotannossa oleva tietojärjestelmä, joka on toteutettu terveydenhuollon tarpeisiin) on huomioitava sosiaalihuollon toiminnan tarpeet.
Vastuu hyödyn toteutumisesta	STM: strateginen ohjaus ja lainsäädännön valmistelu. THL: liittyvien järjestelmien toiminnallinen määrittely ja organisaatioiden ohjaus. Kela: arkiston ja Omakannan tekninen toteuttaminen. Palvelunantajaorganisaatiot ja it-toimittajat: Liittyvien järjestelmien kehittäminen ja hankinta.
Hyödyn toteutumiseen vaikuttavat oletukset	Asiakastietolaki tulee velvoittamaan kaikki palvelunantajat liittymään arkistoon.

Hyöty 2	Asiakkaalla on mahdollisuus rajata ja seurata asiakastietojen luovuttamista ja luottamus palvelunantajaan kasvaa. Asiakkaan sähköiset asiointimahdollisuudet paranevat.
Hyödyn kuvaus	Omakanta näyttää asiakkaasta laaditut asiakasasiakirjat ja tiedon asiakasasiakirjoista tehdyistä luovutuksista. Asiakas näkee, mihin toimintayksikköön hänestä laadittuja asiakirjoja on käytetty tai mikä toimintayksikkö niitä on pyytänyt. Asiakkaalla on myös mahdollisuus rajata omien asiakastietojen näkyvyyttä Omakannassa. Asiakkaan luottamus sosiaalihuollon toimintaan vahvistuu kun hän kokee voivansa itse vaikuttaa tietojen saatavuuteen ja jos tietojen väärinkäyttöä ei havaita. Asiakkaan luottamus palvelunantajaan on edellytys vaikuttavalle palvelujärjestelmälle. Asiakas voi laittaa sosiaalihuollon asioita vireille ja toimittaa mm. asiakirjoja tai muita tietoja sähköisesti palvelunantajalle Omakannan kautta. Tämä hyöty kohdistuu erityisesti suoraan <u>asiakkaalle</u> .
Hyödyn toteutumisen mittaaminen	1. Asiakkaan tietoihinsa kohdistamien kieltojen määrät. 2. Asiakkaan lokitietojen tarkastukseen johtaneiden pyyntöjen määrät. 3. Asiakkaan asiointimäärät Omakannassa.
Milloin hyöty alkaa realisoitua	Hyöty alkaa realisoitua II-vaiheessa, kun asiakastiedon kiello-ominaisuus ja luovutusten seuranta toteutetaan. Asiointiin kohdistuvat hyödyt realisoituvat III-vaiheessa Omakantaan toteutettavien asiointipalvelujen käyttöönoton jälkeen.
Huomioitavaa	Hyödyn realisoituminen edellyttää Omakannan toiminnallisuuksien ja käytön laajentamista sosiaalihuollon toiminnan tarpeisiin.
Vastuu hyödyn toteutumisesta	STM: Omakantaa koskevan lainsäädännön valmistelu. THL: Omakannan toiminnallinen määrittely. Kela: arkiston ja Omakannan tekninen toteuttaminen.
Hyödyn toteutumiseen vaikuttavat oletukset	Omakannan toteutus edellyttää asiakkaan kiello-mahdollisuutta ja tiedon luovutusta ja saantia koskevien säädösten tarkistamista tai ohjeistamista (STM).

Hyöty 3	Asiakäsittely- ja palveluprosessit ovat yhdenmukaisia.
Hyödyn kuvaus	Arkiston käyttöönotto edellyttää ammattilaisten kirjaamiskäytäntöjen ja tietojärjestelmien asiakäsittelyprosessien yhdenmukaistamista. Valtakunnalliset toiminta-prosessit yhdenmukaistavat asiakirjahallintoa ja asiakirjallisen tiedon muodostamista. Valtakunnalliset tiedonhallinnan tukiprosessit puolestaan yhdenmukaistavat tietojärjestelmien toimintaa ja niiden välistä työnjakoa liittyvien ja valtakunnallisten järjestelmien välillä. Tämä prosessiohjaus näkyy <u>asiakkaalle</u> siten, että sosiaalihuollon asioita hoidetaan samalla tavalla (prosessit ovat samankaltaisia) riippumatta siitä, kuka palvelun järjestää. Myös <u>sosiaalihuollon ammattilaiset</u> hyötyvät siitä, että sosiaali-huollon asioiden hoitaminen perustuu yhteisesti sovittuun prosessiin, eikä työntekijän tarvitse opetella organisaatiokohtaisia prosesseja. <u>Tietojärjestelmien toteuttajat</u> hyötyvät siitä, että prosessit ovat yhdenmukaisempia kuin aiemmin, mikä mahdollistaa käytettävyyden kehittämisen.
Hyödyn toteutumisen mittaaminen	1. Mitattu asiakastyytyväisyys asiakäsittelyprosessin sujuvuuteen. 2. Mitattu työntekijöiden tyytyväisyys asianhallinnan prosessien sujuvuuteen sosiaalihuollon asioiden käsittelyssä.

Milloin hyöty alkaa realisoitua	Hyödyt alkavat realisoitua jo ennen I-vaihetta, mikäli prosessit yhdenmukaistetaan ennen liittymistä. Hyöty realisoituu viimeistään I-vaiheessa.
Huomioitavaa	Hyödyn realisoituminen edellyttää sosiaalipalveluja antavissa organisaatioissa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden, asiakirjahallinnon ja tietohallinnon ammattilaisten kouluttamista sekä prosessiohjausta tukevien toiminnallisuuksien käyttöönottoa asiakastietoja käsittelevissä järjestelmissä.
Vastuu hyödyn toteutumisesta	THL: prosessimäärittelyt ja palvelunantajien ohjaus Palvelunantajaorganisaatiot ja it-toimittajat: prosessien toteuttaminen asiakastietoja käsitteleviin järjestelmiin.
Hyödyn toteutumiseen vaikuttavat oletukset	Toimintaprosessien tueksi sosiaalihuollon substanssilainsäädäntö ohjaa asiakkaan palveluprosessia riittävästi, josta saadaan tukea valtakunnalliseen määrittelyyn.

Hyöty 4	Asiakirjat ovat semanttisesti ja teknisesti yhdenmukaisia.
Hyödyn kuvaus	Valtakunnallisen arkiston käyttö edellyttää teknistä yhdenmukaisuutta sitä käyttäviltä ja siihen liittyviltä tietojärjestelmiltä. Liittyvä järjestelmä pystyy hakemaan arkiston tietokannasta toisen järjestelmän tallentamia asiakirjoja vain jos ne on toteutettu yhdenmukaisesti. Teknisten asiakirjarakenteiden lisäksi asiakirjat yhdenmukaistetaan semanttisesti. Tekninen ja semanttinen yhdenmukaistaminen mahdollistavat tehokkaamman tiedon uudelleenkäytön asiakastyön tarpeisiin (esim. esitäytetyt asiakirjat, päällekkäisen kirjaamisen väheneminen) ja myös muuhun tarkoitukseen, johon tieto on aluksi kerätty. Jo kerran kirjattua tietoa voidaan poimia ja yhdistää kun tiedetään mitä tietoa ja missä muodossa asiakirjoihin on tallennettu (rakenteistettua tietoa). Yhdenmukaisesti tuotetut asiakirjat ja niiden tietosisällöt mahdollistavat erilaisten raporttien ja tilastojen koontien muodostamisen paikallisiin, alueellisiin ja valtakunnallisiin tarpeisiin. Haku ei edellytä palvelun järjestäjiltä tai tuottajilta erillisiä toimenpiteitä, kun hakuja voidaan kohdentaa valtakunnallisesti koko asiakastietomassaan esimerkiksi johtamisen, (poliittisen) päätöksenteon, tilastoinnin, valvonnan ja tutkimuksen tarpeisiin. Asiakirjojen tietosisältöjen yhdenmukaistaminen tehostaa asiakastyön kirjaamista, kun jokaiselle tiedolle on paikka tiettyssä asiakirjarakenteessa ja kaikki organisaatiot tuottavat tiedot samalla logiikalla. Sekä asiakkaat että ammattilaiset tietävät, missä rakenteessa ja missä kohdassa tietty tieto sijaitsee. Tiedon etsimiseen käytetty työaika vähenee ja päällekkäisen tiedon kirjaamisen väheneminen tehostavat ja sujuvoittavat kirjaamista ja siten koko asiakasprosessia. Tämän hyödyn saajina ovat sosiaalihuollon <u>palvelunantajat, sosiaalihuollon ammattilaiset, sosiaalihuollon asiakkaat, päätöksentekijät, tilasto- ja valvontaviranomaiset sekä päättäjät.</u>
Hyödyn toteutumisen mittaaminen	1. Valtakunnallisesti yhdenmukaista asiakastietomallia ja teknisiä rakenteita käyttävien järjestelmien määrä. 2. Asiakastietomalliin pohjautuvien tilastojen määrä. 3. Asiakastiedoista tuotettujen tilastojen ja raporttien määrä.
Milloin hyöty alkaa realisoitua	Osa hyödyistä realisoituu I-vaiheessa kun yhdenmukaisuutta edellytetään mm. asiakirjojen tyypittelyssä ja palvelutehtävittäin ryhmittelyssä. Hyöty realisoituu laajemmin III-vaiheessa, kun otetaan käyttöön asiakastiedon rakenteinen tallentaminen. Arkiston käyttöönoton jäl-

	keen tietoa on saatavilla laajemmin ja tietojen koontia voidaan tehdä keskitetysti (tehokkaammin).
Huomioitavaa	Hyödyn realisoituminen edellyttää lainsäädännön kehittämistä, asiakirjarakenteiden ja arkiston käyttöönottoa sekä raportointitoiminnallisuuksien toteuttamista valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin. Toteutusten lisäksi jo kehittämissvaiheessa tarvitaan visio tietojen toisiokäytöstä esim. valtakunnallisissa tilastoissa.
Vastuu hyödyn toteutumisesta	THL: määrittää ja antaa määräykset asiakirjojen tietosisällöistä Kela: määrittää tekniset asiakirjarakenteet ja teknisen asiakirjastandardin sekä toteuttaa tarvittavat raportointitoiminnallisuudet.
Hyödyn toteutumiseen vaikuttavat oletukset	Lainsäädäntö ei estä (anonymisoitujen) tietojen uudelleenkäyttöä myös muuhun tarkoitukseen kuin se on alun perin kerätty. Valtakunnallisena palveluna tarjotaan "tilastointi ja raportointi" käyttöliittymää tietyille käyttäjäryhmille, kuten alueellisen tilaston tekijät, valtakunnallisen tilaston tekijät jne.

Hyöty 5	Asiakastietojen käyttöä seurataan, ohjataan ja valvotaan, jolloin asiakkaan tietosuojaa parane.
Hyödyn kuvaus	Asiakastietojen sähköinen käsittely mahdollistaa paperista asiakirjojen käsittelyä paremman tietojen käytön seurannan. Valtakunnalliseen sähköiseen arkistoon kohdistetut tietojen haut lokitetaan. Tietojen käyttö ja luovutus arkistosta edellyttävät käyttävän järjestelmän ja järjestelmää käyttävän ammattilaisen tunnistamista. Tiedot tallennettua tietoa käyttäneestä tai hakeneesta henkilöstä tallentuu arkiston käyttöloki-rekisteriin ja siten jokainen haku voidaan tarvittaessa yksilöidä. Osa lokitiedoista palautuu Omakantaan (ks. hyöty 2) ja lokeja seurataan myös Kelassa sekä liittyvissä järjestelmissä. Lokitietojen valvontamekanismeja tehostamalla (automaattiset lokien seurantajärjestelmät) saadaan mahdolliset väärinkäytökset nykyistä paremmin tunnistettua. Valtakunnalliset toimintamallit lokien toteuttamisessa mahdollistavat myös tehokkaamman valtakunnallisen ohjauksen. Tietty valvontaan liittyvät tehtävät ovat myös edellytys arkistoon liittymiselle (tietosuojaa ja -turvaa koskevat auditointikriteerit). Sosiaalihuollon ammattilaisen oikeusturva paranee, kun tietojen käyttöä ohjataan ja valvotaan. Tietojen käsittelyn seurannasta hyötyvät <u>sosiaalihuollon asiakas, sosiaalihuollon ammattilainen ja valvontaviranomaiset.</u>
Hyödyn toteutumisen mittaaminen	1. Olemassa olevien valvontamekanismien määrä. 2. Toteutettujen valvontamekanismien määrä järjestelmissä. 3. Saatavilla olevien lokivalvontaraporttien määrä.
Milloin hyöty alkaa realisoitua	Hyöty alkaa realisoitua I-vaiheessa, kun kaikki tietojen haku ja käyttö lokitetaan paikallisesti liittyvässä järjestelmässä tai valtakunnalliseen rekisteriin. Paikallinen tietojen käyttö ja luovutus tulee olla jo nyt toteutettu lokien avulla.
Huomioitavaa	Lokivalvontamekanismeja tulee kehittää edelleen myös liittyvissä järjestelmissä.
Vastuu hyödyn toteutumisesta	Kela: tekninen toteutus osana valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja Asiakastietojärjestelmien toimittajat: tekninen toteutus järjestelmään, Sosiaalipalveluja antava organisaatio: vaatimus tietojärjestelmälle

Hyödyn toteutumiseen vaikuttavat oletukset	Suunnitellut auditointivaatimukset vahvistetaan. Auditointimallissa pohjaututaan terveydenhuollon auditointikriteereihin.
--	---

Hyöty 6	Asiakkaalle näkyvä prosessi tehostuu ja on laadukkaampi.
Hyödyn kuvaus	Sosiaalihuollon asioiden käsittely sosiaalipalveluissa yhdenmukaistuu kun sähköistä toimintaympäristöä (mm. Omakanta) aletaan hyödyntää. Manuaalista asiakirjojen käsittelyä pyritään vähentämään ja asiointia jouhevoittamaan sähköisillä palvelutavoilla. Toimintojen yhdenmukaistaminen eri palveluissa tehostaa prosesseja, saatavilla oleva muiden kirjaama tieto vähentää päällekkäisten tietojen kysymistä ja tallentamista. Julkisten ja yksityisten toimijoiden välinen tiedonjako tehostuu. Prosessit ja asiakirjat vastaavat voimassa olevaa lainsäädäntöä ja poistavat virheellisiä toimintatapoja. Tästä hyötyvät erityisesti <u>asiakkaat</u> mutta myös <u>sosiaalihuollon ammattihenkilöt</u> .
Hyödyn toteutumisen mittaaminen	1. Asioiden käsittelyn läpimenoaika (laskennallinen aika). 2. Virheettömyys prosesseissa ja asiakirjoissa (esim. valitusmäärinä mitattuna). 3. Mitattu asiakaskokemus palveluista ja palveluprosesseista.
Milloin hyöty alkaa realisoitua	Hyöty alkaa realisoitua II-vaiheessa kun toimintamallien muutosten jälkeen valtakunnallisia palveluita otetaan käyttöön reaaliaikaisen asiakastiedon kirjaamiseen (osin myös I-vaiheessa). Prosessihyödyt voivat realisoitua jo ennen arkiston käyttöönottoa kun valtakunnallinen ohjaus käynnistetään.
Huomioitavaa	Edellyttää valtakunnallisten palveluiden käyttöönottoa ja valtakunnallisen ohjauksen käynnistämistä.
Vastuu hyödyn toteutumisesta	Sosiaalipalveluja antavat organisaatiot.
Hyödyn toteutumiseen vaikuttavat oletukset	Myös yksityiset palveluntuottajat liitetään osaksi valtakunnallisia tietojärjestelmä-palveluja. Omakanta otetaan käyttöön siten kuin tavoitetilassa on suunniteltu.

Hyöty 7	Sosiaalihuollon tietoperusta vahvistuu ja tutkimusmahdollisuudet kasvavat.
Hyödyn kuvaus	Asiakastyön määrämuotoinen kirjaaminen ja rakenteinen tallentaminen yhdenmukaistavat tiedon tuottamista. Asiakastyössä tuotettu tieto on yhdenmukaista muiden palvelunantajien kanssa, jolloin tiedon vertailukelpoisuus lisääntyy. Standardoitu tiedontuotanto luo yhteistä tietoperustaa, josta voidaan jalostaa aikaisempaa tehokkaammin yhteismitallista tietoa kun tiedon keruuseen käytettävää resurssia voidaan kohdentaa enemmän tiedon analysointiin. Vertailevan tutkimuksen tekeminen helpottuu. Tieto on myös helpommin saatavilla, kun se tuotetaan sähköisesti ja sitä voidaan parhaimmillaan koostaa keskitetystä palvelusta alueellisella tai valtakunnallisella kattavuudella. Tietojen pysyvä säilyttäminen on kustannustehokkaampaa. Tästä hyötyvät <u>tutkijat</u> , <u>poliittiset päätöksentekijät</u> , <u>palvelunantajaorganisaatioiden johtotehtävissä toimivat</u> , <u>palvelunantajaorganisaatiot</u> , <u>palvelujen kehittäjät</u> , <u>opetuksesta vastaavat ja yhteiskunnallisista ilmiöistä kiinnostuneet (kuten tutkijat)</u> .

Hyödyn toteutumisen mittaaminen	Tuotettujen raporttien ja analyysien määrä, jotka perustuvat asiakastiedon arkistosta saatuun tietoon, tai valtakunnallisten määrittelyjen pohjalle laadittuihin otantoihin.
Milloin hyöty alkaa realisoitua	Hyöty realisoituu III-vaiheessa teknisten asiakirjarakenteiden ja rakenteisen tallentamisen ja IV-vaiheessa raportointitoiminnallisuuden käyttöönoton jälkeen. Määrämuotoinen kirjaaminen voidaan aloittaa jo ennen liittymistä valtakunnallisiin palveluihin.
Huomioitavaa	Hyödyn realisoituminen edellyttää valtakunnallisen arkistopalvelun sekä raportointi ja tilastointi -käyttöliittymän käyttöönottoja. Palvelunantajaorganisaatioiden tulee liittyä järjestelmään ja tuottaa tietoa standardoidussa muodossa ennen kuin sitä voidaan alkaa jalostaa.
Vastuu hyödyn toteutumisesta	STM: velvoittava lainsäädäntö THL: ohjaus Kela: tekninen toteutus ja järjestelmien ylläpito Palvelunantajaorganisaatiot: liittyminen palveluihin
Hyödyn toteutumiseen vaikuttavat oletukset	Valtakunnallisesta arkistopalvelusta on mahdollista tehdä poimintoja otantoja teknisesti ja juridisesti.

Hyöty 8	Sosiaalihuollon tiedonhallinnan valtakunnallinen ohjaus tehostuu.
Hyödyn kuvaus	Yhteiset toimintamallit mahdollistavat tehokkaamman toiminnanohjauksen, kun organisaatiokohtaisista toimintatapoja korvataan valtakunnallisesti määritetyillä malleilla. Osa organisaatioiden määrittelytyöstä toteutetaan kokonaan valtakunnallisesti viranomaistoimintana. Toimijoita on mahdollista ohjata paremmin, kun toteutustapa ja perusrakenteet ovat kaikille samat. Tästä hyötyvät <u>sosiaalipalveluja antavat organisaatiot, asiakastietojärjestelmien tuottajat sekä valtakunnallisesta ohjauksesta vastaavat viranomaiset.</u>
Hyödyn toteutumisen mittaaminen	1. Valtakunnallisten ohjeiden, määrittelyjen ja koulutusten määrä. 2. Saatu ohjaus (kokemustieto).
Milloin hyöty alkaa realisoitua	Hyöty alkaa realisoitua I-vaiheessa ja myös sitä ennen, kun määrittelyt valmistuvat ja niillä on lainsäädännön edellyttämä käyttöönottovelvoite. Hyöty on jo osin realisoitunut mm. THL:n ohjausvelvoitteen kautta.
Huomioitavaa	Eri viranomaiset ja muut toimijat tarvitsevat vastuut, velvoitteet ja yhdessä sovitut toimintatavat, jotta valtakunnallinen ohjaus on ehjä kokonaisuus, eivätkä viranomaiset toteuta päällekkäistä tai eriaikaista ohjaamista.
Vastuu hyödyn toteutumisesta	STM: strateginen ohjaus THL: toiminnalliset määrittelyt, määräykset sekä yleinen suunnittelu, seuranta ja ohjaustehävä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista Kela: ohjaus teknisten määrittelyiden osalta
Hyödyn toteutumiseen vaikuttavat oletukset	Kansa-hanke toteutetaan kokonaisuudessaan suunnitelman mukaisesti. Ohjaavien viranomaisten roolit ja vastuut ovat yksiselitteiset. Ohjaukseen on osoitettu riittävät osaaminen ja henkilöstöresurssit.

Hyöty 9	Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta tietojen käsittelyssä mahdollistuu.
Hyödyn kuvaus	Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston toteuttaminen ja asiakastiedon yhden-mukaistaminen ensin toimialan sisällä on edellytys sille, että sosiaali- ja terveydenhuollon tietoja voidaan luovuttaa tai käyttää toisella toimialalla. Jos sosiaalihuollon asiakastietovarantoa ja yhden-mukaista kirjaamista ei toteuteta, ei sote-integraation toteuttaminen ole mahdollista, kun vain terveydenhuollon tiedot ja järjestelmät on yhdenmukaistettu. Tiedon siirto sosiaali- ja terveydenhuollon välillä hyödyntää <u>asiakkaita, ammattilaisia ja organisaatioita.</u>
Hyödyn toteutumisen mittaaminen	1. Palveluprossien sujuvuus. 2. Palveluprossien tehostuminen. 3. Koettu asiakashyöty ja palvelun eheys.
Milloin hyöty alkaa realisoitua	Hyöty alkaa realisoitua viimeistään IV-vaiheessa mutta jo II-vaiheesta alkaen, kun yhteiseksi tuotetut tiedot ovat luovutettavissa eri yksiköiden välillä sosiaali- ja terveydenhuollon välillä.
Huomioitavaa	Hyödyn toteutuminen edellyttää tietojen luovuttamista koskevien säädösten muuttamista asiakastietolaissa.
Vastuu hyödyn toteutumisesta	STM: toiminnan mahdollistavan lainsäädännön valmistelu THL: toteutusten ohjaus Kela: luovutusten tekninen toteutus Tietojärjestelmätoimittajat: toteutukset asiakas- ja potilastietoja käsittelevissä järjestelmissä.
Hyödyn toteutumiseen vaikuttavat oletukset	Tietojen luovuttamista koskevia säädöksiä uudistetaan.

2.3 Taloudelliset hyödyt

Kansa-hankkeen avulla tuotettavien taloudellisten hyötyjen arviointiin osallistui kuntatoimijoita (kuntakysely valitulle joukolla), THL:n OPER-yksikkö ja Kela. Arvioinnin toteutukselta vastasi THL:n Terveys- ja sosiaalitalouden yksikkö CHESS. Kansa-hanketta koskevassa kustannus-hyötyanalyysissä taloudellisina hyötymittareina käytettiin

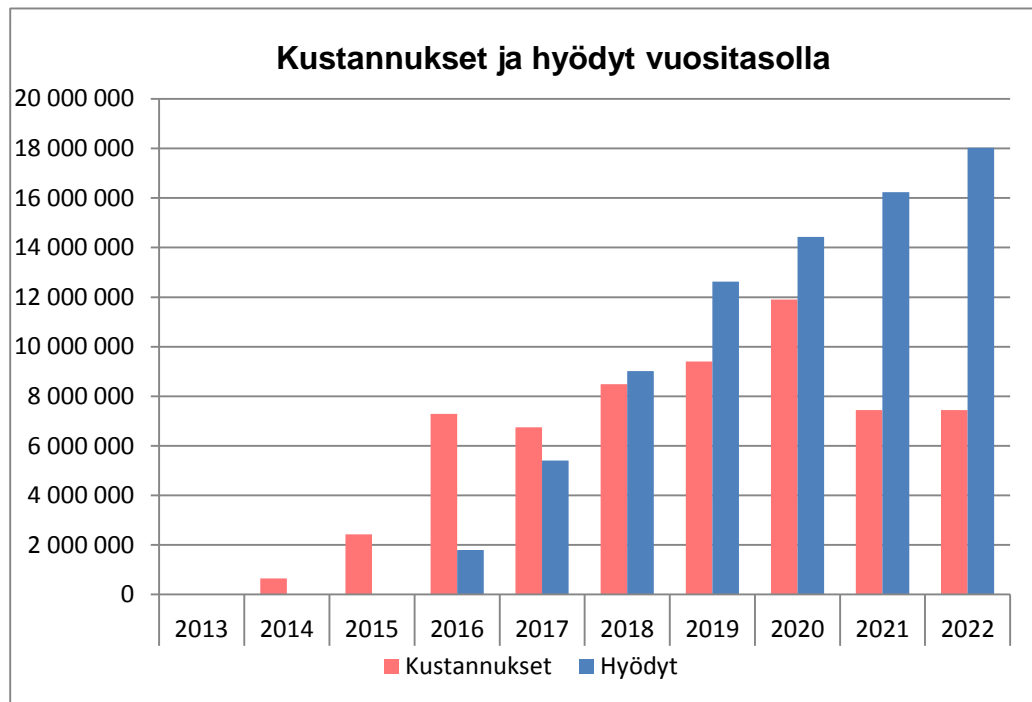
- Tiedon hakemisen ja jakamisen tehostuminen:** Sähköinen arkistointi nopeuttaa tiedon tallentamista, hakemista sekä jakamista eri käyttäjien kesken - tehostumisen merkittävimmät hyödyt kohdistuvat tiedon käsittelemiseen. Hyöty kohdistuu erityisesti sähköiseen arkistointiin siirtyvien tietojen arkistojille sekä näiden tietojen käyttäjille esim. kunnissa. Työ vähentää merkittävästi arkistonhoitajan tehtäviä sosiaalitoimessa (seulonnat, poistot). Lisäksi sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työ tehostuu erityisesti asiakasprosessin alkuvaiheessa palvelutarpeen arvioinnissa ja sosiaalipalvelujen suunnitteluvaiheessa, kun kaikki asiakasta koskeva tieto on saatavilla ilman erillisten tietopyyntöjen kautta haettavia tietoja. Myös tiedon luovuttajan työ vähenee, kun sitä ei tarvitse käsin luovuttaa pyytäjälle. Tiedon saajina ovat myös kansalaiset Oma-kannan kautta.

2. **Kirjaamisen tehostuminen:** Sähköinen arkistointi nopeuttaa kirjaamista ja päällekkäinen kirjaaminen vähenee. Hyöty kohdistuu erityisesti sähköiseen arkistoon arkistoitavien asiakirjojen tekijöille esim. kunnissa, kun asiakirjan tuottamiseen kuluu vähemmän aikaa. Suoran hyödyn saajina n. 117 000 ammattilaista.
3. **Arkistoinnin tehostuminen:** Sähköinen arkistointi vähentää fyysisten arkistojen tarvetta. Hyöty kohdistuu erityisesti nykyisten fyysisten arkistojen ylläpitäjille.
4. **Postituksen väheneminen:** Lähes kaikki palvelunantajien välinen postitus voidaan hoitaa jatkossa sähköisesti. Suurin osa sähköisessä muodossa olevista asiakirjoista voidaan toimittaa myös asiakkaalle sähköisesti, jolloin postitukseen käytetty aika ja tarvikkeet vähenevät.

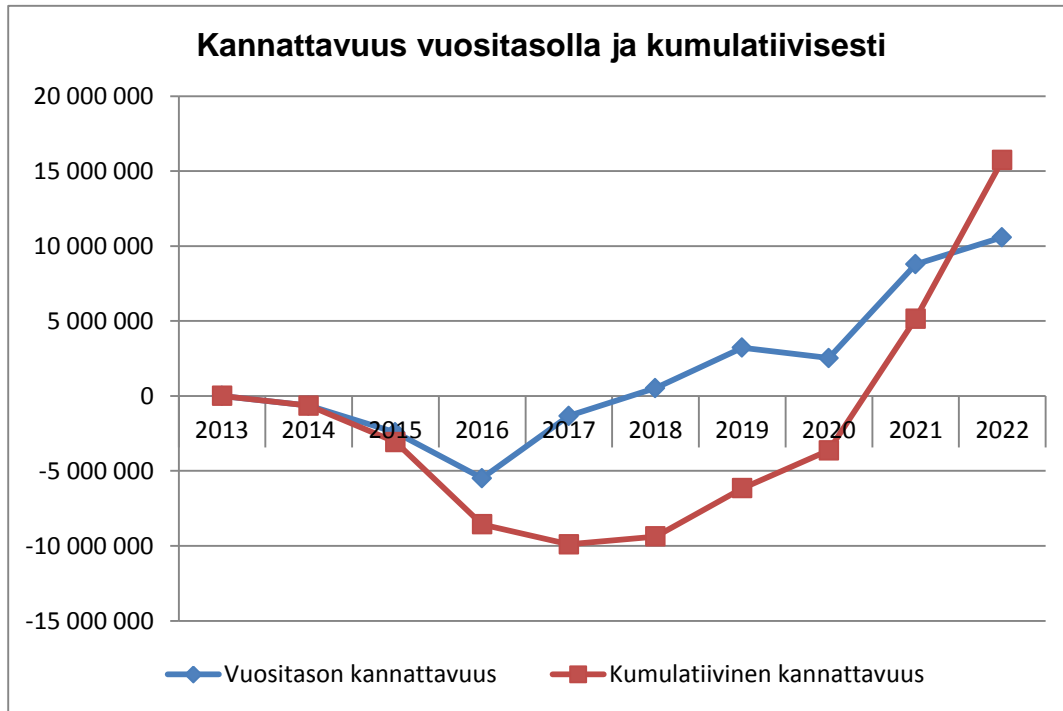
Näiden lisäksi tunnistettiin taloudellisiksi hyödyiksi

1. Mahdolliset uudet tulot
2. Toiminnan tehostumisesta aiheutuvat säästöt (tuottavuushyödyt, hallinnolliset ja rakenteelliset hyödyt)
3. Poistuvat ICT- tai muut kustannukset (nykyisten järjestelmien kehitys ja ylläpito sekä mahdolliset päällekkäisyydet)
4. Muut säästöt (materiaalit, logistiikkakustannukset tms.)

Viimeksi mainittujen taloudellisia hyötyjä ei ole laskettu euromääräisesti, koska niiden arviointi olisi perustunut liian suuriin oletuksiin. Ensiksi mainittujen hyötymittarien tuottamat hyödyt arvioivat sosiaalihuollon ammattilaiset Helsingin sosiaalivirastosta. Lisäksi hyödynnettiin Päijät-Hämeestä Oiva-liikelaitoksen ja Peruspalvelukeskus Aava:n organisaatioista tuotettuja tilastoja. Laskennassa on tehty minimi-, maksimi- ja keskiarvoskenaariot. Alla olevat kuvat (Kuva 3 ja Kuva 4) ovat keskiarvon mukaisia.

Kuva 1. Kansa-hankkeen kustannukset ja hyödyt vuositasolla

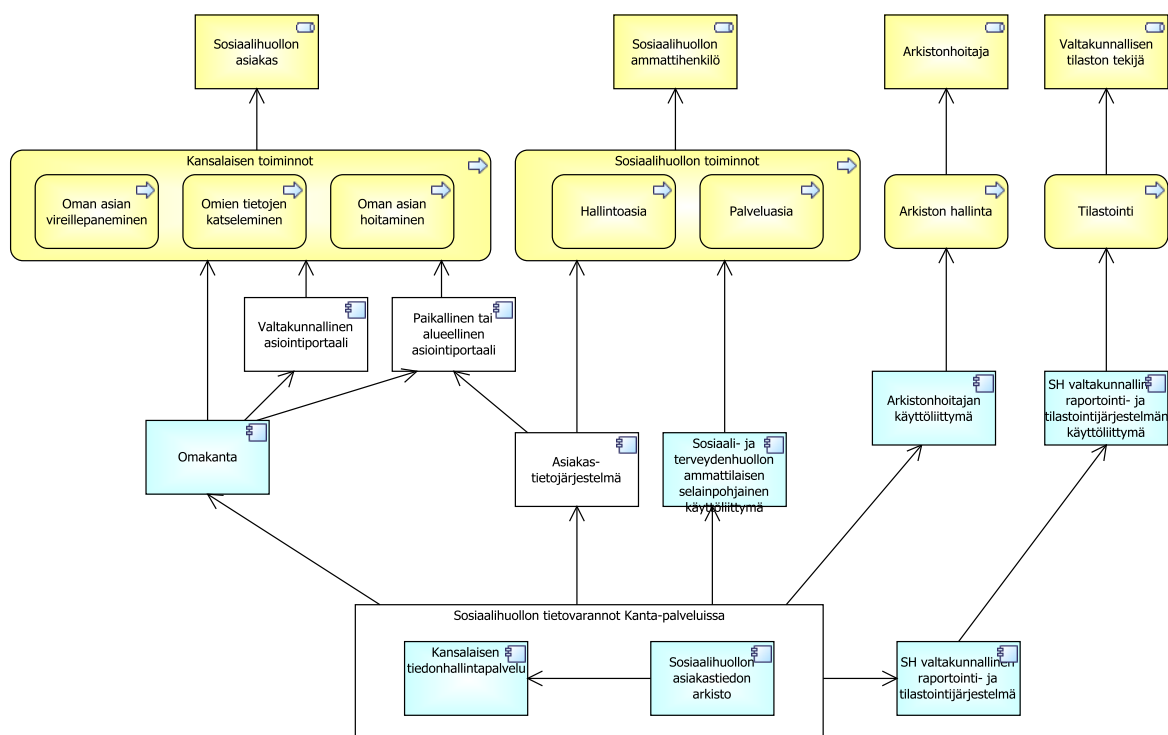
Kuva 2. Kansa-hankkeen kumulatiivinen kannattavuus

Tarkempi erittely kustannushyötyanalyysistä on tehty erillisenä selvityksenä.

2.4 Sosiaalihuollon valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut

Sosiaalihuollon valtakunnallisten ja Kanta-palveluihin liitettävien tietojärjestelmien tavoitetilan tietojärjestelmäjäsennys on esitetty kuvassa 3. Kuvassa ylimmällä rivillä sosiaalihuollon tietovarantoja käyttävät tahot on esitetty rooleina. Rooleilla on tiettyjä käyttötarpeita, jotka on kuvattu toimintoina toisella rivillä. Keskiarvoinen laatikot kuvaavat sovelluksia tai järjestelmiä, joiden kautta eri rooleista ja toiminnoista voidaan päästä käyttämään asiakastiedon arkistoon tallennettua tietoa. Asiakastietovarannot muodostuvat tässä kuvaustavassa sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta ja sosiaalihuollon tiedonhallintapalvelusta. Kuvassa siniset tietojärjestelmät ovat valtakunnallisesti toteutettavia ja valkoiset alueellisia tai paikallisia. Keskeisimmät sosiaalihuollossa käyttöönotettavat sähköiset palvelut ovat Omakanta, sosiaalihuollon valtakunnallinen asiakastiedon arkisto ja tiedonhallintapalvelu sekä sosiaali- ja terveydenhuollon käyttöliittymä ammattilaiselle. Kokonaisarkkitehtuuridokumentaatioissa on kuvattu tarkemmin myös muut kokonaisuuteen vaikuttavat tietovarannot, tietovirrat ja tietojärjestelmät. Kansa-hankkeessa rakennetaan kuvan mukainen infrastruktuuri ja palvelut.

Kuva 3. Yhteenveto sosiaalihuollon järjestelmäarkkitehtuurista³².

2.5 Toimijat ja sidosryhmät

Kansa-hankkeen toimeenpano vaikuttaa suoraan tai välillisesti useiden toimijoiden tai viranomaisten toimintaan. Viranomaisista merkittäviä ovat mm. STM, Kelan, Väestörekisterikeskus (VRK) ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviranomainen (Valvira). Keskeiset muut toimijat ovat sote-palvelujenantajat ja it-toimittajat. Määrämuotoisen kirjaamisen koulutus ja käyttöönotto näkyy suoraan toimialan työntekijöille ja järjestöjen sekä oppilaitosten ja muiden koulutuksista vastaavien toiminnassa.

Sosiaalihuollon valtakunnallisessa kokonaisarkkitehtuurissa on kuvattu keskeisimmät toimijat ja kuvattu kunkin toimijoiden rooli ja tehtävä tiedonhallinnan kehittämisen kokonaisuudessa³³. Alla olevassa kuvassa punainen viittaa sosiaalihuollon, valkoinen terveydenhuollon ja keltainen sosiaali- ja terveydenhuollon sidosryhmään. Sidosryhmät ovat sekä sisäisiä (asiakkaan asioiden hoitamiseen osallistuvia) että ulkoisia (sosiaalihuollon toimialaan tai toimintaan osallisia) sidosryhmiä. Tarkemmin sidosryhmien merkitystä on kuvattu kokonaisarkkitehtuurissa³⁴. Nämä samat sidosryhmät liittyvät myös suoraan tai välillisesti Kansa-hankkeen toteuttamiseen.

³² Laaksonen ym. 2015

³³ Laaksonen ym. 2015

³⁴ Laaksonen ym. 2015

Kuva 4. Sosiaali- ja terveydenhuollon sidosryhmät³⁵.

Kansa-hankeeseen osallistuvat toimijat voidaan jakaa sisäisiin ja ulkoisiin toimijoihin. Keskeiset sisäiset toimijat ovat hankkeen strategisesta ohjauksesta vastaava STM, operatiivisesta ohjauksesta, suunnittelusta ja seurannasta vastaava THL sekä valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut toteuttava Kela. Vastuu uusien toimintamallien ja asiakastietojärjestelmätoteutusten osalta on julkisilla ja yksityisillä sosiaalihuollon palvelunantajilla ja it-toimittajilla. Lisäksi VRK vastaa varmennepalveluista ja Valvira ammattihenkilörekisteristä ja rooli- ja attribuuttipalvelusta. Sosiaalialan osaamiskeskuksilla on merkittävä rooli asiakasasiakirjalain toimeenpanon ja määrämuotoisen kirjaamisen

³⁵ Laaksonen ym. 2015

käyttöönnoton tuessa³⁶. Tietojärjestelmätoimittajat vastaavat arkistokelpoisten järjestelmien toteuttamisesta.

Oikeusministeriö ohjaa perheoikeudellisista palveluista mm. isyyden selvittämistä, lapsen elämään liittyviä asioita sekä lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyviä asioita. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa puolestaan opiskelu- ja oppilashuoltolain kautta koulukuraattoripalveluiden toiminnan ohjauksesta. Maahanmuuttajien kotoutumista edistävä palvelut liittyvät myös sosiaalipalveluiden järjestämiseen, joten sisäasiainministeriö on myös merkittävä yhteistyötaho hankkeessa.

Hankkeen välillisiä toimijoita ovat esimerkiksi Suomen Kuntaliitto Akusti-yhteistyöorganisaation kautta, ammattiliitot ja koulutusorganisaatiot.

Hankkeen toteutus koskettaa kansalaisten lisäksi ennen kaikkea sosiaalipalveluissa työskenteleviä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. Sosiaali- ja terveystieteissä työskenteli 117 680 ammattihenkilöä vuonna 2011³⁷, joista osa sosiaalihuollon ja osa terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Kansa-hankkeen myötä käyttöön tulevat uudet kirjaamismallit ja tietojärjestelmäpalvelut vaikuttavat erityisesti sosiaalihuollon ammattihenkilöiden päivittäiseen työhön. Taulukossa 2 on kuvattu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden määrää sosiaalipalveluissa vuodelta 2011.

Taulukko 2. Henkilöstö sosiaalipalveluissa.

Henkilöstö sosiaalipalveluissa 2011			
Sosiaalihuollon ammattihenkilöt		Terveydenhuollon ammattihenkilöt	
Sosiaalityöntekijät	7400	Lääkärit	270
Sosionomit (AMK) ja vastaava opistotaso	17020	Sairaanhoitajat, terveydenhoitajat, kätilöt	12600
Lähihoitajat ja vastaavat	75300	Röntgen- ja laboratoriohoitaja	140
Sosiaalialan ylempi AMK 110	110	Fysioterapeutit	840
Sosiaalihuollon johtajat	1820	Toimintaterapeutit	440
		Terveydenhuollon kandidaatit ja vastaavat	510
		Terveydenhuollon AMK-tutkinto	250
		Psykologit	870
		Puheterapeutit	100
YHTEENSÄ	101650	YHTEENSÄ	16020

2.6 Vastuut ja roolit

Kansa-hankkeen toteuttaminen edellyttää moniviranomaisyhteistyötä sekä yhteistyötä sote-organisaatioiden ja it-toimittajien kanssa. Alla olevassa taulukossa on kuvattu Kansa-hankkeen vastuut ja roolit yleisellä tasolla. Toimijoiden rooleja tarkennetaan tarvittaessa tarkemmissa toimeenpanosuunnitelmissa.

Hankkeen päävastuulliset toimijat ovat STM, THL, Kela sekä sosiaalihuollon julkiset ja yksityiset palvelunantajat. Hankkeen tehtävänjako perustuu pääosin valtakunnallisen ohjauksen lainsäädännöllisiin tehtäviin. STM vastaa lainsäädännöstä ja THL valtakunnallisiin palveluihin liittyvistä määrittelyistä, viranomaisohjauksesta ja käyttöönottojen tuesta. Kelan tehtävä on vastata valtakunnallisten palveluiden toteu-

³⁶ THL on myöntänyt valtionavustusta Sosiaalialan osaamiskeskuksille Kansa-koulu-hankkeen toteuttamiseksi, jolla tuetaan sosiaalihuollon ammattilaisia ja organisaatioita asiakasasiakirjalain toimeenpanon suunnittelussa.

³⁷ THL 2011

tuksesta ja ylläpidosta. Sosiaalihuollon palvelunantajat vastaavat sosiaalihuollon palveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta ja tätä kautta heidän vastuullaan on valtakunnallisten toimintamallien mukaiseen toimintaan siirtyminen ja näiden mukaisten tietojärjestelmätoteutusten hankinta.

Hankkeeseen osallistuvien toimijoiden roolit ja vastuut on kuvattu taulukossa 3.

Taulukko 3. Sosiaalihuollon toimijoiden roolit ja vastuut Kansa-hankkeessa.

	STM	THL	Kela	Julkiset toimijat	Yksityiset toimijat	VRK	Valvira	Järjestelmätoimittajat	Sosiaalialan osaamiskeskukset	Kuntaliitto / AKUSTI
Lainsäädännön valmistelu	A/R	C	C	C	C	C	C	C	C	C
Tietosisältömääritykset	R	A/R	C	R	R	I	I	R	C	C
Toiminta- ja tietojärjestelmä-määrittelyt	R	A/R	R	C	C	R	R	C	C	C
Käyttöönottojen valmistelu	C	A/R	R	C	C	R	R	C	C	C
Valtakunnallisten palveluiden toteutus	C	R	A/R	I	I	R	R	C	I	I
Yhteistestaus	I	C	A/R	R	R	I	I	R	I	I
Sertifiointi	I	A/R								
Pilotointi	I	A/R	R	R	R	R	R	R	C	C
Liittyminen	I	A/R	R	A/R	A/R	R	R	R	C	C
Tuotantokäyttö	I		A/R							
<u>Organisaatioiden tehtävät</u>										
Määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönotto	C	R	I	A/R	A/R	I	I	R	R	C
Asiakastietojärjestelmien kehittäminen tai hankinta	C	C	C	A/R	A/R	C	C	R	R	R

Yllä olevassa taulukossa toimijoiden roolit hankkeen kehittämiskokonaisuuksista on kuvattu RACI-mallin mukaan. Rooleja on neljä: jokaisella kehittämiskokonaisuudella on vastuullinen (A=accountable), joka huolehtii, että kokonaisuuden tehtävät on suoritettu. Kehittämiskokonaisuuksien suorittajat (R=responsible) vastaavat siitä, että tehtävät tulee suoritetuiksi. Kehittämiskokonaisuuksien toteuttamisessa voidaan konsultoida (C=consulted) tai informoida (I=informed) tarpeen mukaan.

2.7 Rajaukset ja reunaehdot

Lainsäädäntö valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden käytöstä ja hyödyntämisestä sosiaalipalveluissa puuttuu. Hankkeen etenemisen ensimmäinen edellytys on, että eduskunta säätää tarvittavat velvoittavat lait. Lisäksi arkiston toteutusta ja käyttöönottoa tukemaan tulee varata riittävät taloudelliset resurssit.

Kansa-hankkeen edetessä valtakunnallisia asiakirja- ja prosessimääriä sekä tietojärjestelmäpalveluja kehitetään lain vaatimusten mukaisiksi ja sosiaalihuollon tarpeita ja toimintaa vastaavaksi. Niin sanotun ”perustoiminnallisuuden” (asiakasasiakirjojen arkistoinnin ja hakemisen) lisäksi, ja niihin perustuen, voidaan kehittää myös erilaisia hyödykepalveluita. Hyödykepalveluiden suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen eivät kuulu Kansa-hankkeeseen. Hyödykepalveluita ovat esimerkiksi erilaiset sähköistä asiointia edistävät ja kehittävät palvelut, toimijoiden yhteistyötä ja hallintoa tukevat palvelut tai tiedon jalostamista tukevat palvelut.

Kansa-hankkeessa ei kehitetä valtakunnallisen palveluarkkitehtuurin tai palveluväylän toiminnallisuuksia sosiaalihuollon tarpeita vastaavaksi. Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen yhteys kansalliseen palveluväylään ja palveluarkkitehtuuriin on kuvattu sosiaalihuollon kokonaisarkkitehtuurissa³⁸.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rajapintapalveluiden toimintamallien, kirjaamismallien ja rekisterinpidon kehittäminen eivät ole Kansa-hankkeen vastuulla olevia asioita. Nämä tarpeet kuitenkin huomioidaan Kansa-hankkeen toimeenpanossa niiltä osin kuin mitä lainsäädäntö edellyttää. Yhteistyö terveydenhuollon ja sosiaaliturvan kanssa on kuitenkin keskeistä, ja nämä yhteistyötarpeet huomioidaan mahdollisuuksien mukaan hankkeessa.

2.8 Riippuvuudet

Hankkeen kanssa yhtä aikaa toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutostusta. Uudistuksen myötä sosiaalihuollon järjestämisvastuu, järjestäminen ja tuottaminen saatetaan valtuuttaa uusille organisaatioille³⁹. Sote-uudistus vaikuttaa merkittävästi tiedonhallinnan toteutuksiin ja uudistukset on huomioitava Kanta-palveluiden kehittämisessä. Myös kuntauudistus voi vaikuttaa Kansa-hankkeen toteutusaikatauluihin. Uudistukset ovat kuitenkin mahdollisuuksia, joiden avulla uusissa organisaatioissa voidaan siirtää suoraan uuden valtakunnallisen toimintamallin mukaiseen toimintatapaan.

Hankkeen toteuttaminen riippuu erityisesti lainsäädännön voimaantuloaikatauluista ja mahdollisesta toimeenpanoon liittyvistä asetuksista. Hankkeen toteuttamiseen vaikuttavat myös Valviran vastuulla olevan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden rekisterin käyttöönottoaikataulu ja VRK:n vastuulla olevien varmenne- ja toimikorttien tuottaminen ja Vartti-järjestelmän laajennus.

Toimeentulotuen maksatuksen siirtyminen kunnilta Kelaan huomioidaan hankkeen toteutuksessa mutta uudistus toteutuu joka tapauksessa riippumatta siitä, millä aikataululla Kanta-palvelujen käyttöönotossa edetään. Asiakkaan palvelun toteuttamisen kannalta on kuitenkin kriittisen tärkeää, että yhteistyö Kelan ja kuntien välillä saadaan toteutettua sujuvasti, jotta asiakkaan palveluprosessi pysyy ehjänä ja selkeänä.

Kehittämistyötä ohjaavien viranomaisten, Kelan, tietojärjestelmätoimittajien ja paikallisten palveluja tuottavien organisaatioiden kehittämisresurssit ovat rajalliset. Lähtökohtaisesti oletetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttöönottoa ei voida toteuttaa yhtä aikaa. Kanta-palvelujen kehittämisen kokonaisaikatauluun vaikuttaa myös terveydenhuollon kehittämistarpeet. Vaikka sähköinen lääkemääräys ja Potilastiedon arkisto ovat käytössä laajasti, kehitetään esimerkiksi Tiedonhallintapalvelun ja Omakannan toiminnallisuuksia voimakkaasti lähivuosina. Kehittämisresursseja tarvitaan myös sosiaalihuollon tarvetta vastaavien palvelujen suunnitteluun, toteuttamiseen, kehittämiseen ja tuotantoon. Vastaava resurssitarve on myös liittyvillä organisaatioilla.

---

³⁸ Laaksonen ym. 2015

³⁹ Hankesuunnitelman valmisteluvaiheessa valmisteilla on ns. maakuntamalli

Lainsäädännössä annettu käyttöönottoaikataulu ja liittymisvelvollisuus vaikuttavat organisaatioiden valmistautumiseen. Liittyvät organisaatiot resursoivat kehittämistyöhön vasta, kun käyttöönotto on vahvistettu lainsäädännössä. Järjestelmähankintoja edellyttävät aikataulut pitää lisäksi sovittaa sote-järjestämislainsäädännön etenemisen aikatauluihin.

Sosiaalihuollon palveluissa käytettävien tietojärjestelmien tekniset valmiudet vaikuttavat myös huomattavasti sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttöönottoon. Ensin järjestelmissä tulee voida toteuttaa asiakastyön kirjaaminen asiakasasiakirjalain edellytysten mukaisesti. Tämän jälkeen fokus kehittämisessä tulisi olla tekninen liittyminen ja tietojärjestelmien vaatimustenmukaisuuden toteuttaminen.

2.9 Onnistumisen kriteerit

Kansa-hanke on monitoimijaympäristössä toteutettava valtakunnallinen hanke. Hankkeen onnistunut läpivienti edellyttää kohdennettua, ajantasaista ja tarkoituksenmukaista viestintää, sekä avointa ja selkeää päätöksentekotapaa ja -rakennetta. Läpinäkyvällä päätöksenteolla helpotetaan hankkeen toimeenpanon seuraamista. Läpinäkyvän päätöksenteon ja läpiviennin toivotaan vaikuttavan myönteisesti mukana olevien sidosryhmien sitoutumiseen hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Sosiaalihuollon Kanta-palveluiden toteutusvaiheet tulee valmistella ja projektoida huolellisesti. Jokaisen vaiheen toteuttaminen vaatii sitoutumista kokonaisuuden tavoitteisiin. Jokaisen vaiheen toteutusaikataulu on kriittinen, jotta kokonaisaikataulu pystytään toteuttamaan tavoitteen mukaisesti.

Hankkeeseen tulee varata riittävät taloudelliset edellytykset ohjaavissa, toteuttavissa ja liittyvissä organisaatioissa. STM:n, THL:n ja Kelan roolit ovat merkittävät, ja riittävät henkilöstöresurssit ovat perusedellytys onnistuneen hankekokonaisuuden läpiviemiseksi. THL:ssa toiminta ulottuu usean eri toimintayksikön tehtäviin, jolloin määrittelytyön kokonaiskoordinoinnin merkitys on tärkeää. Myös STM:ssä strateginen ohjaus ulottuu useamman yksikön tehtäviin. Liittyvien organisaatioiden taloudellisista resursseista ja ohjauksesta tulee myös huolehtia.

Hankkeeseen liittyy monen tasoisia osaamistarpeita. Hankkeeseen osallistuvilta tahoilta ja henkilöiltä edellytetään sosiaalihuollon toimialan, julkisen hallinnon toiminnan, tietohallinnon, järjestelmien kehittämisen ja käyttöönottoprojektien osaamista sekä poliittisen päätöksenteon tuntemista. Hankintaosaaminen on myös keskeistä. Hankkeeseen tarvitaan henkilöitä, joilla on osaamista tietojärjestelmien suunnittelusta, kehittämisestä ja käyttöönotoista. Lisäksi tarvitaan vahvaa teknistä osaamista ja sosiaalihuollon toimintaympäristön tuntemista.

Hankkeen voidaan katsoa onnistuneen kun

1. Sosiaalipalveluja antavat organisaatiot kirjaavat sosiaalihuollon asiakastyötä valtakunnallisten asiakirjarakenteiden ja lainsäädännön edellyttämällä tavalla määrämuotoisina asiakirjoina.
2. Sosiaalipalveluissa käytettävät tietojärjestelmät pystyvät tallentamaan ja välittämään asiakirjoja standardoidussa muodossa valtakunnalliseen sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon.
3. Sosiaalipalveluissa käytettävät tietojärjestelmät pystyvät hakemaan toisen organisaation laatimia asiakasasiakirjoja sosiaalihuollon valtakunnallisesta asiakastiedon arkistosta.
4. Tallennettaessa tai haettaessa tietoja valtakunnallisesta sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta käyttäjät (järjestelmät, organisaatiot ja ammatillaiset) todennetaan luotettavasti ja asiaton tiedon käyttö estetään.
5. Sosiaalihuollon asiakkaat näkevät heistä laadittuja asiakasasiakirjoja Omakannassa ja pystyvät hoitamaan tiettyjä sosiaalihuollon asioita sähköisesti.

Tavoitteiden saavuttaminen ja hankkeen onnistuminen edellyttävät

1. Kansa-hanke ja sosiaalihuollon Kanta-palvelujen toimeenpanon vaiheet suunnitellaan huolellisesti.
2. STM:llä, THL:lla, Kelalla ja muiden sidosryhmien edustajilla on hankkeen läpiviennin edellyttämät resurssit käytössään.
3. Kansa-hankkeen toimeenpanoon liittyvä päätöksentekorakenne on sovittu ja toimijat sitoutuvat hankkeen toteuttamiseen.
4. Kanta-palveluihin liittymistä edellyttävät määrittelyt ovat laadukkaita ja ne valmistuvat ajoissa.
5. Kunnat ja muut palvelunantajat sekä tietojärjestelmien toteuttajat sitoutuvat uusiin toimintatapoihin, tietojärjestelmien kehittämiseen ja annettuun käyttöönottoaikatauluun.
6. Liittyjille on tarjolla riittävästi koulutusta ja (alueellista) tukea.
7. Sosiaalihuollon koulutusorganisaatiot osallistuvat ammattilaisten tiedonhallinnan ja kirjaamisen kouluttamiseen.
8. Sosiaalialan osaamiskeskuksille tai muille alueellisille toimijoille annetaan riittävät resurssit ja selkeä rooli määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanossa ja alueellisessa tuessa.
9. Sosiaalihuoltoon saadaan alueelliset toimijat, joille annetaan rooli tietojärjestelmien yhteensovittamisessa ja sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen teknisessä käyttöönotossa.

3 Hankkeen organisoituminen

Hankkeen tavoitteiden toteutumisen edellytyksenä on kokonaisuuden hyvä organisointi. Onnistunut johtaminen, päätöksenteko, hankehallinta, projektimenettelyt ja viestintä luovat edellytykset sille, että hanke pystyy toteuttamaan sille annetut tehtävät annetuin resurssein määräajassa. Siksi hankkeen hallintaan tulee resurssoida riittävästi ja se tulee toteuttaa selkein menettelytavoin.

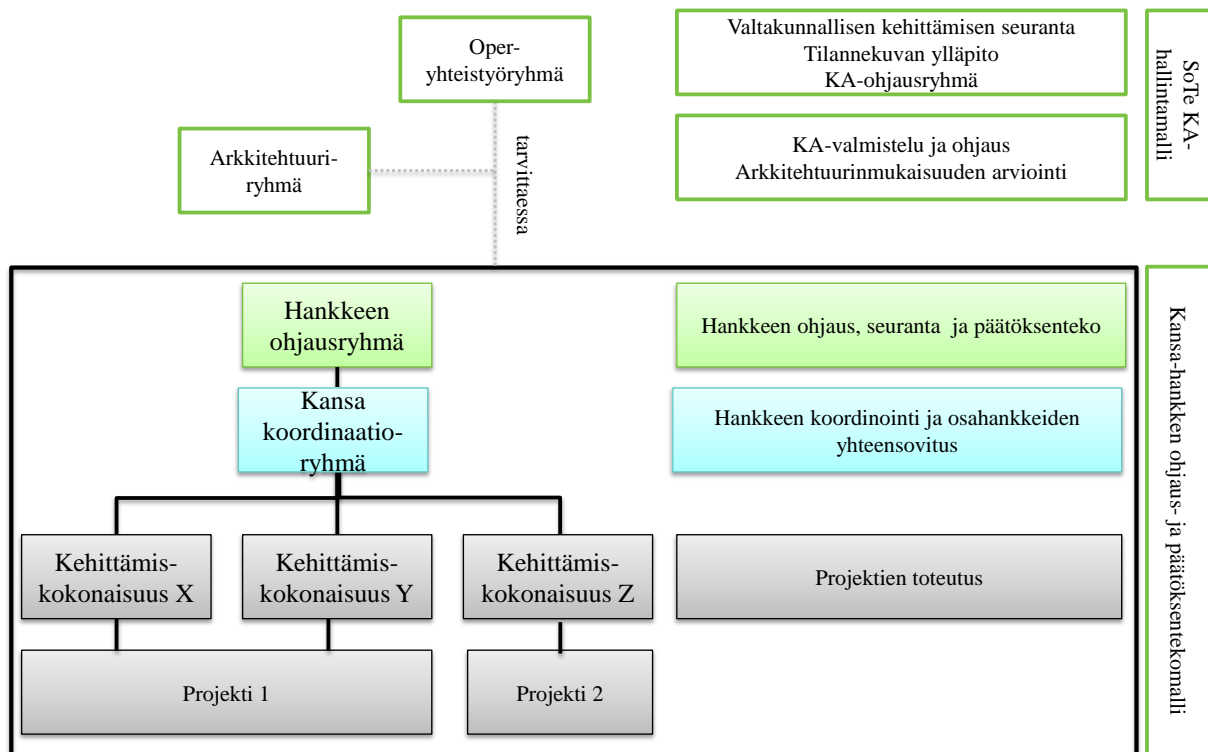
3.1 Hankeorganisaatio, johtaminen ja päätöksenteko

Kansa-hankkeen läpivienti edellyttää selkeää päätöksentekorakennetta, joka on yhteen sovitettu Kanta-palveluiden kehittämisen ja muutoshallinnan, valtakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurin hallintamallin ja muun sote ict:n ja toiminnan ohjauksen kanssa. Mukana olevien toimijoiden tulee pystyä erottamaan hankkeen päätöksentekorakenne organisaatioiden sisäisestä päätöksentekorakenteesta ja muusta sote ict-ohjauksesta. Hankkeen päätöksentekovastuu ja -valta tarkennetaan hankkeen organisoitumisvaiheessa. Hankkeessa valmistuvat määräykset hyväksytään päätöksentekorakenteen mukaisesti, mutta muihin toimialoihin (erityisesti terveydenhuoltoon) vaikuttavat arkkitehtuurilinjaukset tai kuvaukset tulee hyväksyttävä valtakunnallisen kokonaisarkkitehtuurimallin tai Kanta-palveluiden yleisen päätöksentekomallin mukaisesti. Tarvittaessa myös määrittelyt hyväksytään eri virastojen päättävällän mukaisesti (esim. laissa säädettyjen tehtäviin perustuen).

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen kokonaisarkkitehtuurin hallintamallin mukainen kokonaisarkkitehtuurin ohjausryhmä on OPER-yhteistyöryhmä. Ryhmän tehtäviin kuuluu lisäksi toimia eri toimijoiden välisenä yhteistyöfoorumina ja tilannekuvan ylläpitäjänä. Ryhmän alaisuudessa toimii arkkitehtuuriryhmä, joka vastaa kokonaisarkkitehtuurin valmistelusta ja projektien arkkitehtuurimukaisuuden tarkastamisesta. Kansa-hanke toimeenpanee sosiaalihuollon valtakunnallisen kokonaisarkkitehtuurin mukaista tavoitetilaa toteutukseen mutta sen toteutusta koskevia päätöksiä ei tehdä arkkitehtuuriryhmien kautta.

Kansa-hankkeen suhde sosiaali- ja terveydenhuollon KA-hallintamalliin on kuvattu alla olevaan kuvaan (Kuva 5).

Kuva 5. Kansa-hankkeen päätöksenteko

Kansa-hankkeessa ylintä päätöksentekovaltaa käyttää hankkeen ohjausryhmä. Ohjausryhmän puheenjohtaja on THL:sta ja siinä on edustus ainakin Kelasta ja STM:stä. Hankejohtaja toimii tarvittaessa yhtenä esittelijänä ohjausryhmässä.

Ohjausryhmän tehtävät

- Hankkeen toteutus-, suunnittelu- ja toimeenpanoprojektien projektisuunnitelmien hyväksyminen
- Hankesuunnitelman muutoksista päättäminen
- Hankkeen resursseista päättäminen
- Aikataulumuutoksista päättäminen (lainsäädännöstä riippumattomat)
- Aikataulu- tai sisältömuutoksista päättäminen, mikäli muutos vaikuttaa hankkeen muihin vaiheisiin ja niiden toteuttamiseen
- Linjaa tarvittaessa teknistä toteutusta tai muita toteutuksia tai tuotoksia
- Sellaisten tuotosten hyväksyminen, jotka eivät kuulu yksittäisen viranomaisen omiin tehtäviin (kuten tietojärjestelmämääritykset)
- Vaiheiden etenemisen seuranta
- Edistymisraporttien hyväksyminen
- Määritysten ja muiden hankkeen tuotosten hyväksyminen

Hankeeseen liittyvä tekeminen on jaettu kehittämiskokonaisuuksiin. Kehittämiskokonaisuuksien toteutusten päävastuu on THL:lla tai Kelalla. Kehittämiskohteissa tehtävä työ liittyy sekä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden toteuttamiseen (vaiheet I-IV) tai määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanoon.

Hankejohtaja vastaa hankekokonaisuuden hallinnasta ja edustaa hanketta viranomaisverkostoissa. Hankejohtaja ja kehittämiskokonaisuuksien vastuuhenkilöt muodostavat hankkeen koordinaatioryhmään. Lisäksi koordinaatioryhmään kuuluvat projektisihteeri, edustus viestintäverkostosta sekä THL:n ja Kelan kutsutut asiantuntijat.

Koordinaatioryhmän tehtävät

- Toteutus-, suunnittelu- ja toimeenpanoprojektien aikataulujen ja sisältöjen yhteensovittaminen
- Toteutus-, suunnittelu- ja toimeenpanoprojektien suunnittelu ja projektisuunnitelmien valmistelu päätöksentekoa varten
- Linjaus- ja päätösesitysten valmistelu ohjausryhmälle
- Hanketason sisäisestä ja ulkoisesta viestinnästä huolehtiminen
- Vähäisten muutosten hyväksyminen projektisuunnitelmiin

Hankkeen vaiheistuksen suunnittelu edellyttää tiivistä yhteistyötä sosiaalipalveluja antavien organisaatioiden, STM:n substanssia ohjaavien virkamiesten ja lain valmistelijoiden, kuntien tietohallinnosta vastaavien kanssa. Tarvittavien yhteistyöryhmien, sidosryhmien ja Kansa-hankkeen toimeenpanoa tukevien hankkeiden (kuten Kansa-koulu-hanke, UNA-hanke jne.) kanssa tehtävä toimintojen yhteensovitus toteutetaan strategisen taustaryhmän avulla. Strateginen taustaryhmä kokoontuu tarvittaessa ja sen kokoonpano määräytyy kulloisenkin käsiteltävän aiheen mukaisesti. Ryhmän koollekutsujana toimii THL (hankejohtaja).

Strategisen taustaryhmän tehtävät

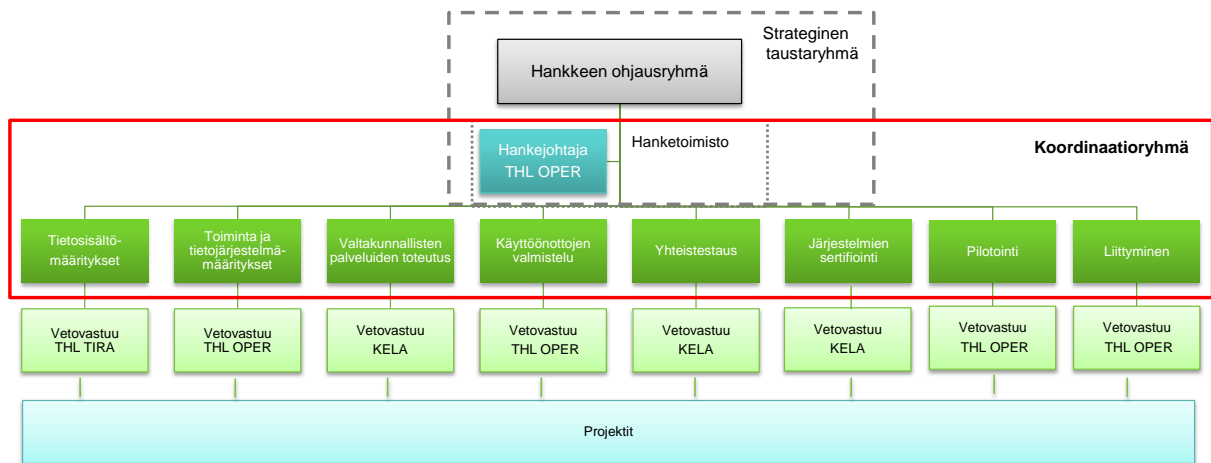
- Hankkeen etenemis- tai toimeenpanovaiheiden suunnittelu hankejohtajan tukena
- Hankkeeseen kuuluvien päätöstä edellyttävien linjausten tai etenemisvaihtoehtojen valmistelu
- Toimijakentän kuuleminen, yhteisen kehittämistyön aikataulujen ja mahdollisten sisällöllisten tekemisten yhteensovittaminen
- Kansa-hankkeen toimeenpanoon vaikuttavien lainsäädännön kehitystarpeiden tunnistaminen
- Strategisten linjausten antaminen hankkeen toteutuksen tueksi

Kansa-hankkeen hankehallinnon ja hanketta tukevien palveluiden, kuten viestinnän, tueksi perustetaan hanketoimisto. Hanketoimistoon keskitetään hankkeen johtamisen ja viestintäryhmän toiminnan lisäksi hankkeen taloushallinto, projektinhallinta, arkkitehtuurityön tuki.

Hanketoimiston tehtävät

- Hankkeen johtaminen
- Projektinhallinnan tuki
- Hanketalouden hallinta
- Muutoshallinta ja seuranta
- Arkkitehtuurityö ja arkkitehtuurinmukaisuuden varmistaminen
- Viestintä (ks. viestintäryhmän tehtävät)

Alla olevassa kuvassa näkyvät strategisen taustaryhmän, ohjausryhmä ja koordinaatioryhmän aseointuminen hankkeeseen nähden. Hankkeen kehittämiskokonaisuudet (vihreät laatikot) on kuvattu tarkemmin seuraavassa luvussa.

Kuva 6. Kansa-hankkeen hankeorganisaatio

3.2 Viestintä ja sidosryhmäyhteistyö

Viestinnän keskeinen tavoite on tuottaa kohdennettua, ajantasaista ja tarkoituksenmukaista tietoa hankkeen etenemisestä ja sosiaalihuollon Kanta-palveluiden toimeenpanosta. Viestinnän keskeiset tehtävät ovat eri viestinnän kanavien ylläpito, viestintämateriaalien tuottaminen ja viestinnän käytännön toteuttaminen. Viestinnän sisältö syntyy koordinaatiosta vastaavien ja viestinnän ammattilaisten yhteistyössä. Viestintä suunnitellaan hankkeen päävaiheiden mukaisesti projektikohtaisesti.

Kansa-hankkeen viestintää tukemaan perustetaan viestintäryhmä. Viestintäryhmään nimetään osallistujat ainakin THL:sta, STM:stä ja Kelasta. Viestintäryhmä muodostetaan viestinnän ammattilaisista ja sisällön asiantuntijoista. Viestintäryhmän vetovastuu on THL:lla.

Kansa-hankkeessa tehtävästä suunnittelusta, ohjauksesta ja toteutuksista tiedotetaan www.thl.fi ja www.kanta.fi -sivustojen kautta. Hankkeen etenemisestä tiedotetaan mm. www.thl.fi/sostiedonhallinta sivujen kautta välitettävän ”Ajankohtaista sosiaalihuollon tiedonhallinnassa” tiedotteella sekä Kanta-uutiskirjeessä. Virallinen Kanta-palveluista tiedottaminen toteutetaan ensisijassa THL:n ja tarvittaessa STM:n tiedotteilla, jolloin tiedotteet toimitetaan palvelunantajaorganisaatioiden tai muiden osallisten kirjaamoihin tai muuhun vastaavaan keskitettyyn sähköpostiosoitteeseen. Viestinnässä huomioidaan sekä julkiset että yksityiset sosiaalihuollon organisaatiot sekä sosiaalihuollon ammattilaiset ja kansalaiset.

Viestintäryhmän tehtävät

- Hankkeeseen kuuluvan viestinnän suunnittelu ja suunnitelman ylläpitäminen
- Tilannekuvan ylläpitäminen
- Projektisuunnitelmien viestintäsuunnitelman ohjaus ja koordinointi
- Ajankohtaisviestintä
- Viestintäkanavien ylläpitäminen ja kehittäminen
- Viestintätuotteiden toteutus

3.3 Kehittämistyön ja toimeenpanon projektointi

Hankkeessa tehtävät työt projektoidaan ja projektien sisällöt ja toteutusten yhteensovittaminen koordinoidaan koordinaatioryhmässä. Projektisuunnitelmat hyväksyy ohjausryhmä.

Projektisuunnitelmissa kuvataan

- kuvaus tehtävistä;
- tulokset ja tuotokset;
- aikataulu;
- projektin riippuvuudet muihin projekteihin ja hankkeen päävaiheisiin (I-IV);
- sidosryhmät ja toimijat rooleineen, jotka liittyvät projektin toteuttamiseen;
- työmääräarviot ja muut taloudelliset resurssit;
- toteutuksen kustannusarvio, mikäli tiedossa;
- riskit ja niihin varautuminen; sekä
- tarvittaessa projektikohtainen viestintäsuunnitelma.

Projektien suunnittelussa ja dokumentoinnissa käytetään THL:n OPER-yksikön projektimallia silloin, kun THL vastaa projektin toteuttamisesta. Kela toteuttaa vastuullaan olevat projektit omien projektienhallintamenettelyidensä mukaisesti. Sekä THL:n että Kelan vastuulla olevien projektien etenemisestä raportoidaan hankkeen ohjausryhmälle.

Kansa-hankkeessa projektinhallinnan tukena käytetään THL:n virtuaalisia yhteistyötiloja, jonka hyödyntäminen sovitaan kussakin projektissa tarkoituksenmukaisella tavalla.

Edellä mainittujen lisäksi hyödynnetään tarvittavia kuvaus- tai muita työvälineitä, kuten QPR-ohjelmisto tai Jazz-määrittely-ympäristöä tarpeen mukaan. Kaikki kuvaukset tuotetaan Kanta-palveluiden toteuttamisessa sovitulla yhteisillä tavoilla.

Muutoshallinnan menettelystä sovitaan erikseen hankkeen alkaessa.

4 Hankkeen toteutus ja aikataulu

Hankkeen työ on jaettu kehittämiskokonaisuuksiin. Kehittämiskokonaisuuksien tehtävät liittyvät valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden IV-päävaiheen toteuttamiseen tai määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanoon. Kehittämiskokonaisuuksien vetovastuu on valtakunnallisilla toimijoilla. Kansa-hankkeessa tuotettavien tietojärjestelmäpalveluiden ja määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönotto ovat sosiaalihuollon asiakastietoja käsittelevien organisaatioiden vastuulla olevia tehtäviä.

Tässä luvussa kuvataan Kansa-hankkeen toteuttaminen yleisellä tasolla. Hanketta on edeltänyt sosiaalihuollon kokonaisarkkitehtuurin kuvaaminen, joka toimeenpannaan Kansa-hankkeessa. Hanketta edeltävinä toimenpiteitä on muun muassa

- a. Määritelty sosiaalihuollon tiedonhallinnan tavoitetilä ja kokonaisarkkitehtuuri⁴⁰.
- b. Määritelty sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen perustoiminnallisuus ja päävaatimukset⁴¹.
- c. Toteutettu Kansa-hankkeelle tietohallintolain mukainen arviointi⁴².
- d. Sovittu hankkeen organisoinnista ja eri toimijoiden rooleista ja vastuista hankkeessa
- e. Sovittu hankkeen päätöksentekomallista.
- f. Osallistuttu lainsäädännön valmisteluun, mikä jatkuu myös hankkeen aikana.

Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toteuttaminen on jaettu neljään päävaiheeseen (Kuva 7). Jokaisen päävaiheen toteutuksesta tehdään oma toimeenpanosuunnitelmansa, joissa huomioidaan eri kehittämiskokonaisuudet (tietomäärittelyt, tietojärjestelmämäärittelyt, käyttöönottojen suunnittelu, palvelujen toteutus, pilotointi, yhteistestaus ja sertifiointi, sekä liittyminen palveluiden käyttäjäksi) aikatauluineen. Jokainen neljästä toteutusvaiheesta on kuvattu tarkemmin kokonaisarkkitehtuurissa⁴³ ja myöhemmin tässä luvussa. Lisäksi I-vaiheeseen on tuotettu ratkaisuarkkitehtuurikuvaus⁴⁴.

Määrämuotoinen kirjaaminen alkoi paperikirjaamisessa asiakasasiakirjalain vaatimusten mukaisesti 1.1.2016 ja sähköisissä asiakirjoissa 1.1.2017 mennessä. Ennen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden tuotantokäytön aloittamista tehdään määrittely- ja toteutusprojekteja ja pilotoidaan asiakastestaus ja tuotantoympäristöjä sekä suunnitellaan käyttöönottojen tuki sote-organisaatioille ja it-toimittajille. I-vaiheen mukainen asiakastiedon arkisto ja asiakastestausympäristö rakennetaan vuoden 2016 aikana. Asiakastestausympäristöön liittymistä testataan pilottihankkeissa vuoden 2017 aikana. I-vaiheen mukainen tuotantoympäristö testataan pilottihankkeissa ja on valmis käyttöönotettavaksi vuonna 2018.

Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden vaiheiden II-IV käyttöönoton aikataulu määräytyy asiakastietolain perusteella, jonka valmistelu on hankesuunnittelun aikana kesken. Alustava hankkeen kokonaisuikataulu on esitetty kuvassa 8.

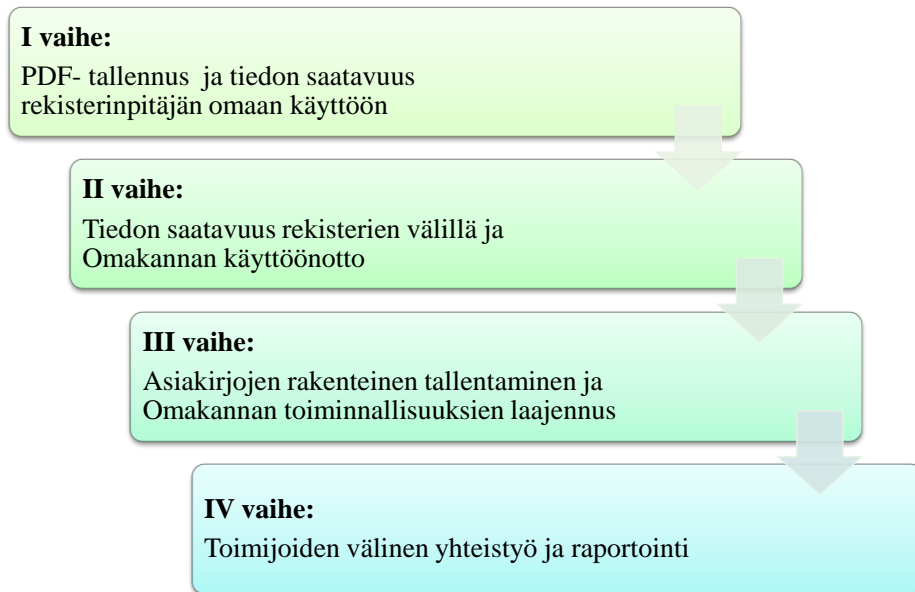
⁴⁰ Huovila ym. 2015a; Laaksonen ym. 2015

⁴¹ Laaksonen ym. 2015

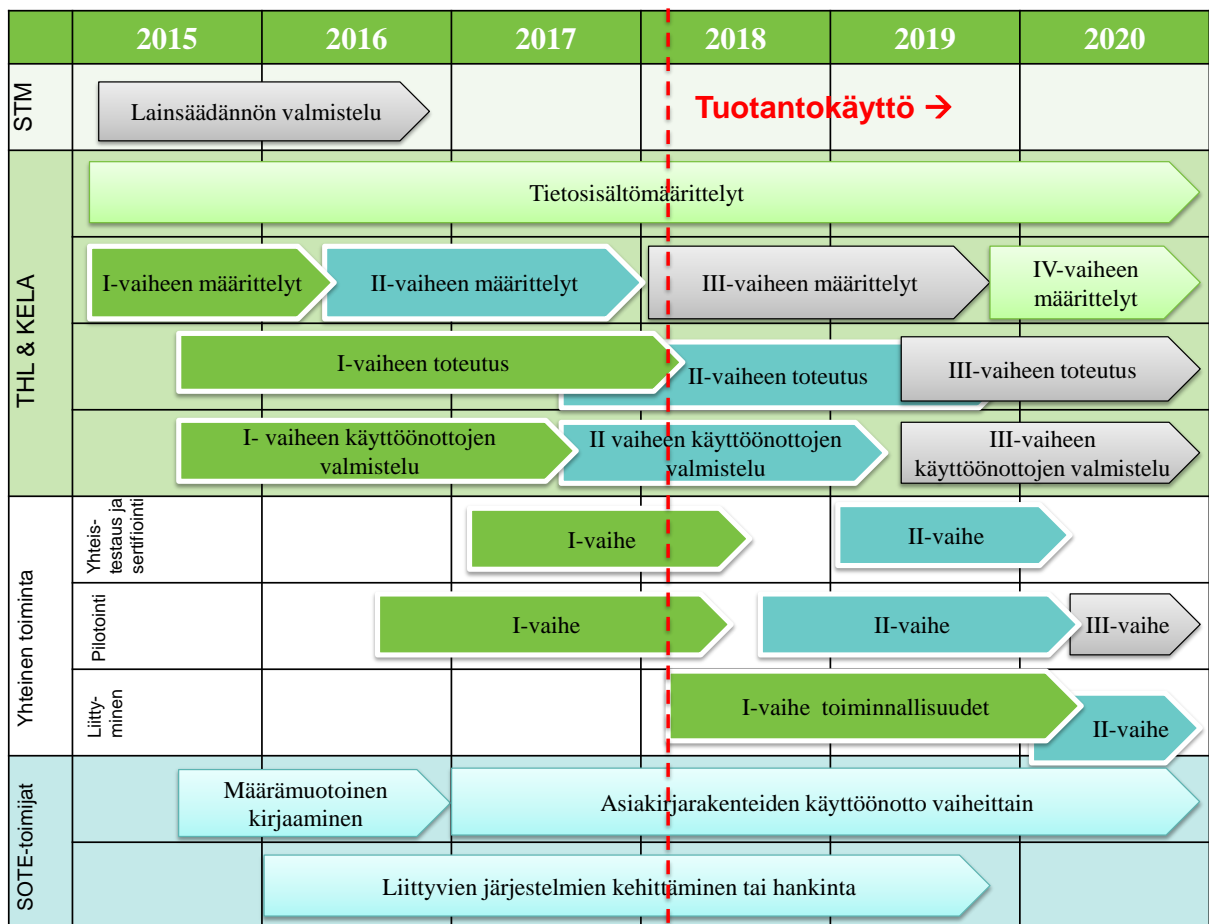
⁴² Ulkoinen auditointi toteutettiin 27.7.–17.8.2015. VM:n lausunto saatu 25.9.2015. Laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta 634/2011.

⁴³ Laaksonen ym. 2015, Liite1.

⁴⁴ Rötsä ym. 2016

Kuva 7. Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden toteutusten päävaiheet

Kuva 8. Hankkeen aikataulu vuoteen 2020.

Lainsäädännön valmistelu

Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja sinne tallennettujen asiakastietojen täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää, että lainsäädäntö velvoittaa liittymistä valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin. Asiakastiedon määrämuotoisen kirjaamisen ja rakenteinen tallentaminen voidaan edellyttää THL:n määräyksellä⁴⁵ mutta valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttöönotto edellyttää uutta lainsäädäntöä.

Lainsäädäntö tulee ohjaamaan muun muassa arkistopalvelun päätoiminnallisuuden ja vaatimukset menettelyistä asiakkaan informoinnissa ja tiedon luovutuksissa. Jo tehtyjä määrittelyjä tarkennetaan tarvittaessa vastaamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä, mikäli säädökset eivät tule vastaamaan jo tehtyjä linjauksia.

---

⁴⁵ Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015, 5 §

5 Hankkeen kehittämiskokonaisuudet

5.1 Tietosisältömäärittelyt

Kehittämiskokonaisuudessa tuotetaan sosiaalipalveluissa käytettävät sisällölliset ja tekniset asiakirjarakenteet, luokitukset ja muut koodistot, jotka julkaistaan Kansallisella koodistopalvelimella tai muussa mahdollisessa vastaavassa julkaisukanavassa. Lisäksi toteutetaan tekninen ympäristö, joka mahdollistaa niiden julkaisun, jakamisen, hallinnan, ylläpidon ja kehittämisen. Tietosisältömäärittelyihin kuuluu myös sanastotyö, joka pitää sisällään sosiaalihuollon ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä määrittelyä ja käsitelyä.

Asiakastietomallin kehittämisessä suurin ennakoimattomuus liittyy substanssilainsäädännön kehittymiseen. Lakien tuomia muutoksia asiakastietomalliin voidaan aikatauluttaa vasta kun lait on hyväksytyt eduskunnassa. Hankesuunnitelman laatimisvaiheessa näyttää siltä, että päivitystyö tulee olemaan intensiivisimmillään vuosina vuosille 2016–2018. Määritellyt asiakirjarakenteet ja asiakirjojen tietosisällöt tulevat pakollisiksi sitten kun THL antaa niitä koskevan määräyksen. Määrämuodossa laadittujen asiakirjojen rakenteen tallentaminen toteutetaan arkiston III-vaiheessa.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Asiakastietomallin kehittäminen ja ylläpito: sisällöllisten asiakirjarakenteiden, luokitusten ja koodistojen valmistelu ja julkaisu
- Sanastotyö
- Määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönottoihin tähtäävien projektien tukeminen
- Kirjaamista tukevan dokumentaation suunnittelu ja tuottaminen
- Asiakastietomallin hallintaympäristön suunnittelu ja toteutus

5.2 Toiminnalliset ja tietojärjestelmämäärittelyt

Kehittämiskokonaisuudessa laaditaan tarvittavat määrittelyt, toiminnalliset vaatimukset ja muut kuvaukset Kanta-palveluihin liittyville asiakastietoja käsitteleville järjestelmille ja valtakunnallisille tietojärjestelmäpalveluille. Määrittelyt toteutetaan päävaiheiden mukaisesti siten, että ensimmäisenä valmistuvat I-vaiheen määrittelyt vuonna 2016.

Toiminta ja tietojärjestelmämäärittelyt on jaettu neljään kokonaisuuteen: sosiaalihuollon toimintaa kuvaavat määrittelyt, tietojärjestelmäratkaisujen määrittelyt, standardien määrittely ja kansallisten rajapintojen määrittelyt.

5.2.1 Sosiaalihuollon toimintaa kuvaavat määrittelyt

Sosiaalihuollon toiminnalliset määrittelyt kuvaavat sosiaalihuollon toiminnan ja tiedonhallinnan prosesseja, palvelutehtäviä ja sosiaalipalveluja. Määrittelykokonaisuus sisältää myös määrittelyjen käyttöä tukevaa dokumentaatiota. Palvelutehtävien luokitusta ja prosesseja pilotoidaan vuosina 2015–2017 valtionavustettavissa projekteissa⁴⁶.

⁴⁶ ks. [Kehittämisprojektit](#)

Kehittämiskokonaisuuteen kuuluu myös esimerkiksi asiakirjahallinnossa tarvittavien luokitusten valmistelu ja julkaisu koodistopalvelussa ja yhtenä tehtävänä on laatia kunnille tukimateriaalia arkistonmuodostussuunnitelmien laatimisesta valtakunnalliset prosessi- ja asiakirjamääritysten pohjalta.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Sosiaalihuollon toimintaprosessien ja niiden käyttöä tukevan dokumentaation ylläpito
- Sosiaalipalvelujen luokituksen ja sen käyttöä tukevan dokumentaation ylläpito
- Asiakirjahallinnollisten luokitusten valmistelu, julkaisu ja ylläpito, sekä niiden käyttöä tukevan dokumentaation ylläpito
- Toiminnallisten määrittelyjen käyttöönottoihin tähtäävien projektien tukeminen
- Valtakunnallisesti arkistoitavien asiakirjojen arkistonmuodostussuunnitelman tukimateriaalin tuottaminen ja ylläpito

5.2.2 Tietojärjestelmäratkaisujen määrittelyt

Sosiaalihuollon valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut ja niiden toiminnallisuus on määritelty kokonaisarkkitehtuurissa⁴⁷. Osana tietojärjestelmäratkaisujen määrittelyä tuotetaan tietojärjestelmäpalvelujen ratkaisuarkkitehtuuri ja vaatimukset asiakastietoa käsittelevälle järjestelmälle. Siinä kuvataan tiedonhallinnan tukiprosessit, jotka tarkentavat valtakunnallisten palvelujen ja liittyvän järjestelmän välistä työnjakoa ja viestinvälitystä palveluissa. Asiakastietoja käsittelevien järjestelmien olennaiset vaatimukset sisällytetään osaksi sote-tietojärjestelmien olennaisia toiminnallisia, yhteentoimivuuden ja tietoturvallisuuden vaatimuksia. Määrittelyjen käyttöä tuetaan erilaisten toiminnallisten ja teknisten ohjeiden avulla.

Määrittelyissä laaditaan myös valtakunnallisissa palveluissa tarvittavat määrittelyt, kuten käyttötapaukset, tietoturva-vaatimukset, toiminnalliset ja ei-toiminnalliset vaatimukset.

Tietojärjestelmäratkaisujen määrittelyihin sisältyy arkistopalvelun lisäksi Omakannan (II-vaihe), tiedonhallintapalvelun (II-vaihe) ja raportointijärjestelmän (IV-vaihe) toiminnallisuuden ja vaatimusten määrittely, ja tarvittavin osin käsiteltävät tietosisällöt. Valtakunnallisen tilastointi, raportointi ja tutkimus - palvelun esiehdot, toiminnallisuus ja toimintaperiaatteet määräytyvät lainsäädäntötyön edetessä ja ne toteutetaan kokonaisuudessaan IV-vaiheessa.

Määrittelytyö toteutetaan neljän päävaiheen mukaisessa järjestyksessä vaiheittain.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ratkaisuarkkitehtuurin määrittely
- Tiedonhallinnan tukiprosessien mallintaminen ja ylläpito, sekä niitä tukevan dokumentaation ylläpito
- Vaatimusmäärittelyjen, käsittelysääntöjen, olennaisten toiminnallisten vaatimusten ja muun ohjeistuksen laatiminen ja ylläpito asiakastietoja käsittelevälle järjestelmälle
- Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden määrittelyt

⁴⁷ Laaksonen ym. 2015

5.2.3 Kansallisten rajapintojen määrittelyt

Kokonaisuudessa laaditaan ja ylläpidetään sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden teknisen rajapinnan määrittelyt. Näitä ovat sosiaalihuollon asiakirjojen metatiedot sekä viestinvälitysmäärittelyt.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Metatietomäärittelyjen laatiminen ja ylläpito
- Viestinvälitysmäärittelyjen laatiminen ja ylläpito

5.2.4 Standardien määrittely

Standardien määrittely pitää sisällään sosiaalihuollon asiakirjastandardin kehittämisen ja standardisalkun ylläpidon. Asiakirjastandardi ja muut sovellettavat standardit on kuvattu kokonaisarkkitehtuurissa⁴⁸.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Sosiaalihuollon asiakirjastandardin kehittäminen
- Standardisalkun ylläpito

5.3 Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden toteutus

Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston, Omakannan, Tiedonhallintapalvelun ja muiden valtakunnallisten tietojärjestelmien ja niiden toiminnallisuuden tekninen suunnittelu on Kelan vastuulla. Palveluiden toiminnallisesta määrittelystä vastaa THL.

Kehittämiskokonaisuus pitää sisällään sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen teknisen suunnittelun ja toteutuksen osana Kanta-infrastruktuuria. Teknisessä suunnittelussa huomioidaan voimassa oleva lainsäädäntö, Kanta-palvelujen arkkitehtuuri ja strategiset painopistealueet⁴⁹. Muita tekniseen suunnitteluun vaikuttavia linjauksia ovat Omakannan tai muiden mahdollisten asiointiportaalien käyttö sosiaalihuollossa, tilasto- ja rekisteritietojen poiminta arkistopalvelusta sekä sosiaalihuollon yhteys sosiaaliturvaan. Tekninen suunnittelu pitää sisällään muun muassa sosiaalihuollon asiakirjastandardia vastaavan asiakirjavalidaattorin ja raportointijärjestelmän kehittämisen. Myös Omakannan toiminnallisuuden laajentaminen sosiaalihuollon tarpeisiin sisältyy tähän kehittämiskokonaisuuteen.

Toteutustyö sisältää järjestelmähankinnat ja muut teknistä valmiutta edellyttävät tehtävät. VRK ja Valvira vastaavat omalla vastuullaan olevien järjestelmien toteuttamisesta. Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelut ja niiden toiminnallisuudet rakennetaan vaiheiden I-IV mukaisesti. Vaihekohtainen suunnittelu tehdään hankkeen edetessä. Ensimmäisenä toteutetaan vaiheen I toiminnallisuudet siten, että valtakunnallisen asiakastiedon arkiston tuotantokäyttö aloitettaisiin vuoden 2018 alussa.

⁴⁸ Laaksonen ym. 2015

⁴⁹ Esimerkiksi SoTe-tieto hyötykäyttöön 2020

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Teknisen arkkitehtuurin suunnittelu
- Teknisten toteutusvaihtoehtojen ja teknologioiden arviointi, testaus ja valinta
- Järjestelmien tekninen suunnittelu, testaus ja toteutus
- Hankintojen valmistelu ja toteutus
- Kehitys- ja testiympäristöjen suunnittelu ja toteuttaminen
- Asiakastestausympäristön suunnittelu ja toteuttaminen
- Tuotantoympäristön suunnittelu ja toteuttaminen
- Asiakirjavalidaattorin kehittäminen
- Teknisten asiakirjamallien (-rakenteiden) suunnittelu, toteutus ja julkaisu

5.3.1 I-vaihe: PDF tai XHTML-tallennus ja tiedon saatavuus rekisterinpitäjän omaan käyttöön

Ensimmäisen vaiheen aikana toteutettavan tietojärjestelmäkokonaisuuden tavoitteena Kanta-palveluiden laajentamisen siten, että liittyvästä järjestelmästä on mahdollista arkistoida PDF/A- ja XHTML-muotoisia asiakasasiakirjoja sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon. Arkistointi edellyttää tiettyä perustoiminnallisuutta sekä liittyvältä Asiakastietoja käsittelevältä järjestelmältä (ATJ) että valtakunnalliselta arkistolta. Perustoiminnallisuuteen kuuluu arkistoinnin lisäksi asia- ja asiakkuusasiakirjojen toteuttaminen rakenteisina asiakirjoina, kuvailutietojen hallinta sekä kuvailutietojen ja asiakirjojen hakuja mahdollistavat interaktiivit. Ensimmäisessä vaiheessa toiminnallisuus tarkoittaa

- asiakasasiakirjojen metatietojen toteuttaminen;
- ammattihenkilön kirjautuminen varmenteella;
- asiakasasiakirjojen tallennus sosiaalihuollon asiakasrekisteriin palvelutehtävittäin;
- asiakasasiakirjojen haku omasta rekisteristä,
- käyttöoikeuksien toteuttaminen palvelutehtävittäin;
- asia-asiakirjan muodostaminen ja päivittäminen;
- asiakkuus-asiakirjan muodostaminen ja päivittäminen;
- asioiden avaaminen ja päättäminen;
- asiakkuuden hallinnan toteuttaminen;
- metatietoihin perustuvien koosteiden toteuttaminen;
- käyttölokien hallinta; sekä
- asiakirjojen hävittäminen⁵⁰.

I-vaiheessa hankitaan arkistopalvelun perustoiminnallisuuden edellyttämät tietojärjestelmät, ohjelmistot ja muun tarvittava tekninen infrastruktuuri. Hankintaa on edeltänyt eri toteutusvaihtoehtojen ja tallennusratkaisujen arviointia ja testausta.

Kanta-ympäristöön sijoittuvien tietojärjestelmien lisäksi vaiheessa toteutetaan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden rekisteri⁵¹ sekä sosiaalihuollon varmennepalvelut⁵².

---

⁵⁰ ks. tarkemmin Röttsä ym. 2016

⁵¹ Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden rekisteri toteutetaan Suosikki-projektissa osaksi Terhikki-rekisteriä. Sen toteutuksesta vastaa Valvira.

⁵² VRK vastaa varmennepalveluiden toteuttamisesta.

5.3.2 II-vaihe: Tiedon saatavuus rekisterien välillä ja Omakannan käyttöönotto

Toisessa vaiheessa tiedon tallennusmuoto on edelleen PDF/A tai XHTML. Vaiheessa tiedon saatavuus laajenee kaikkiin palvelunantajiin ja tiedon luovutusten hallinta toteutetaan laissa säädettävän kielto- tai suostumusmallin mukaan. II-vaiheessa Omakannan toiminnallisuutta laajennetaan siten, että myös sosiaali-huollon asiakas näkee hänestä tallennetut asiakasasiakirjat ja luovutukset terveydenhuollon tietojensa lisäksi. Toisen vaiheen perustoiminnallisuuteen kuuluu

- ammattihenkilön varmenteen käyttö allekirjoituksessa;
- asiakirjojen haku ja luovutus toisen palvelunantajan rekisteristä;
- luovutusten lokittaminen;
- kieltojen toteuttaminen;
- asiakirjojen näkyvyyden rajoittaminen tai rajaaminen tarvittaessa;
- omien tietojen katselu Omakannassa; sekä
- informoinnin saaminen Omakannassa.

5.3.3 III-vaihe: Asiakasasiakirjojen rakenteinen tallentaminen ja Omakannan toiminnallisuuksien laajennus

III-vaiheessa aloitetaan määrämuotoistettujen asiakasasiakirjojen rakenteinen tallentaminen. Tämä mahdollistaa asiakastietojen poiminnan ja hyödyntämisen muissa asiakasasiakirjoissa ja koosteissa. Kolmannen vaiheen perustoiminnallisuuteen kuuluu

- määrämuodossa tuotettujen asiakirjojen tallennus rakenteisessa muodossa;
- asiakastiedon poimiminen asiakasasiakirjasta ja hyödyntäminen toisessa asiakirjassa;
- toisen järjestelmän tuottaman asiakirjan tietosisällön hyödyntäminen omassa järjestelmässä; sekä
- Omakannan toiminnallisuuksissa otetaan käyttöön asiakirjan jättäminen ja asian vireillepano, sähköinen tiedoksisaanti, asiakastiedon antaminen ja herätteiden näyttäminen⁵³.

5.3.4 IV-vaihe: Toimijoiden välinen yhteistyö ja raportointi

Neljännessä vaiheessa toteutetaan toiminnallisuuksia, jotka tukevat toimijoiden välistä yhteistyötä sosiaali-huollon palvelunantajien kesken ja sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Vaihe mahdollistaa mm. asiakastiedon tallentamisen toisen rekisteriin, ostopalveluvarmenteen toteutuksen sekä erilaisten vastaus-pyyntö-toimintojen kehittämisen Kanta-infrastruktuuria hyödyntämällä. Vaiheen perustoiminnallisuus pitää sisäl-
lään

- ostopalveluiden hallinnan toteutuksen;
- asiakastiedon tallentamisen toisen rekisteriin;
- lausuntopyyntö-vastaus -toiminnallisuuden toteutus valtakunnallisten palveluiden kautta;
- valtakunnalliset haut asiakastiedoista raportoinnin, tilastoinnin tai tutkimuksen tarpeisiin;
- asiakaskoosteiden sisällön laajentamisen asiakirjan tietosisällöstä poimittavilla tiedoilla; sekä
- uusien asiakirjahallinnollisten toimenpiteiden toteuttamisen.

Erityisesti raportoinnin vaatimukset ja toiminnallisuus tarkentuvat tiedon toissijaista käyttöä ohjaavan lainsäädännön tarkentuessa.

---

⁵³ Suunnitelma Omakannan toiminnallisuudesta laaditaan lähempänä toteutusta. Tässä kuvattu toiminnallisuus on tavoiteltava, joka on määritelty kokonaisarkkitehtuurissa (Laaksonen ym. 2015)

5.4 Käyttöönottojen valmistelu

Kansa-hankkeessa valmistuvien tietojärjestelmäpalveluiden ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpano sote-organisaatioissa suunnitellaan käyttöönottojen valmisteluvaiheessa. Toimeenpanoon vaikuttaa mm. tulevat sote-alueet ja niille annettavat tehtävät ja vastuut tietojärjestelmien yhteensovittamisessa, sekä liittymisvelvollisuutta koskevat säädökset.

I-vaiheen mukaisten toteutusten käyttöönoton tavoiteaikatauluksi on asetettu vuosi 2018. Jo ensimmäisiä käyttöönottoja tukemaan tarvitaan valtakunnalliset ohjeet ja menettelyt, joilla tuetaan liittyvien organisaatioiden valmistautumista valtakunnallisten palveluiden käyttöönottoihin, varsinaista liittymistä ja sen jälkeistä aikaa.

Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden käyttöönotoissa sovelletaan Kanta-palveluiden aiempia hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja. Asiakastietomallin mukaista kirjaamista tuetaan mm. Kansa-koulu-hankkeella⁵⁴, joka saa THL:lta valtionavustusta. Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttöönottojen tueksi laaditaan ohjeet, joilla helpotetaan organisaatioiden liittymisvalmistelua.

Käyttöönottosuunnitelmat tehdään kahdella tasolla. Valtakunnallisten palveluiden toimeenpano ja ohjaus perustuvat valtakunnalliseen käyttöönottoaikatauluun ja seurantamalliin, jotka laaditaan 4 päävaiheen mukaisesti. Lisäksi liittyvien organisaatioiden ohjausta ja tukea varten laaditaan käyttöönoton tukimateriaaleja, kuten ohjeita, käsikirjoja ja viestinnän tukimateriaaleja.

Kertaluonteisten koulutustapahtumien lisäksi tarvitaan tiedonhallinnan peruskoulutuksen lisäämistä ammatillisiin koulutuksiin ja osaksi sosiaalihuollon täydennyskoulutusta.

Myös kansalaisviestinnän suunnittelu ja toteuttaminen kuuluu kehittämiskokonaisuuteen.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Valtakunnallisen koulutussuunnitelman laatiminen
- Valtakunnallisen käyttöönottosuunnitelman laatiminen
- Asiakirjarakenteiden käyttöönottoa tukevien koulutusaineistojen ja toimintamallien laatiminen
- Teknisten liittymismallien laatiminen sote- ja it-toimijoille
- Käyttöönottojen toimintamallien laatiminen sote- ja it-toimijoille
- Asiakkuuden hallinnan valmistelu
- Alueellisten tukiorganisaatioiden rakentaminen käyttöönottojen tueksi
- Valtakunnallisen tukiorganisaation rakentaminen käyttöönottojen tueksi
- Valtakunnallisen viestintärakenteen luominen käyttöönottojen tueksi
- Valtakunnallisten tukimateriaalien toteuttaminen käyttöönottojen ja tuotantokäytön tueksi
- Viestintämateriaalien toteuttaminen kansalaisviestintää varten käyttöönottojen ja tuotantokäytön tueksi

5.5 Pilotointi

Pilotoinnilla tarkoitetaan I-vaiheessa sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston koekäyttöä, joka on rajattu maantieteellisesti, ajallisesti ja toiminnallisesti tietyssä toteutusympäristössä. Pilotoinnin tavoitteena on varmistaa arkistopalvelun käytön toimivuus asiakastestaus- tai tuotantoympäristössä vaiheesta riippuen.

Kansa-hankeen aikana toteutetaan useampi pilottijakso. I-vaiheen pilotissa mm. tarkennetaan määritellyjä asiakastestausympäristön toteutuksessa yhteistyössä it-toimittajan/-jien kanssa ja testataan PDF- tai XHTML- muodossa tallennettavien asiakirjojen tuottamista ATJ:ssa ja niiden arkistointia ja käyttöä rajoitusti yhden rekisterinpitäjän alueella. Myös tuotantoympäristön pilotointi kuuluu I-vaiheen pilottiin. II-vaiheessa pilotointi kohdistuu järjestelmien ristiintestaukseen ja luovutusten toteutukseen, sekä tiedon tuot-

⁵⁴ Kansa-koulu-hanke on asiakasasiakirjalain toimeenpanohanke.

tamiseen Omakannassa. III-vaiheen pilotoinnin keskiössä on rakenteisten asiakirjojen tallennus ja käyttö toisen palvelunantajan järjestelmässä sekä asiakaskohtaisissa koosteissa. Viimeisen vaiheen pilotoinnissa välitetään tietoa laajemmin eri toimijoiden ja järjestelmien kesken ja poimitaan erilaisia koosteita muuta kuin asiakastyön tarpeisiin.

Piloteissa koekäytetään arkiston ja liittyvän asiakastietojärjestelmän lisäksi valtakunnallista koodistopalvelua, varmennepalveluita ja sosiaalihuollon ammattihenkilöiden rekisteriä.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät (tarkkuus vaihtelee vaiheissa I-IV)

- Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen määrittelyjen pilotointi
- Liittymistä edellyttävien toiminnallisuuksien pilotointi liittyvässä järjestelmässä
- Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toiminnallisuuden pilotointi
- Teknisten asiakirjarakenteiden pilotointi liittyvässä järjestelmässä
- Valtakunnallisen arkiston pilotointi tuotantojärjestelmällä
- Valtakunnallisen varmennepalvelun koekäyttö sosiaalihuollossa
- Terhikki-rekisterin koekäyttö sosiaalihuollossa
- Toimintamallien pilotointi

5.6 Yhteistestaus

Yhteistestauksen kehittämiskokonaisuudessa laaditaan testausmenettely ja testaukseen liittymisen mallit, sekä testataan valtakunnallista arkistopalvelua asiakastietojärjestelmällä. Testauksen päätavoitteena on käyttöönotettavien tietojärjestelmien yhteentoimivuuden todentaminen.

Yhteistestaussuunnitelmassa määritellään testitapaukset ja toimenpiteet, joita eri toimijat suorittavat yhteistestauksessa. Yhteentoimivuuden testauksen avulla voidaan testauksen päätteeksi todeta, toteuttavatko tietojärjestelmä Kanta-liittymisen edellyttämät toiminnallisuudet.

Ennen testaamista laaditaan testaussuunnitelma valtakunnallisen arkistopalvelun testaamista sekä liittyvän tietojärjestelmän testaamista varten. Testaussuunnitelman laatimisen jälkeen tehdään varsinainen testaus testaussuunnitelmassa määrittelyjen prosessien ja ohjelmistojen avulla. Testaus suoritetaan arkistopalvelun asiakastestiympäristössä. Testausprosessissa hyväksytään tai hylätään toiminnallisuuksien toteutus tietyssä tietojärjestelmän versiossa. Testitulokset arvioidaan ja raportoidaan, ja tarvittaessa tehdään testauksen uusintakierros. Testausprosessiin ja määrittelyihin kuvataan päivitystarpeet ja sovitaan jatkotoimenpiteistä hyväksytyjen järjestelmien varsinaisten käyttöönottojen toteuttamiseksi. Päivitystarpeet otetaan huomioon seuraavissa yhteistestausjaksoissa.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Yhteentoimivuuden olennaisten vaatimusten määrittely
- Yhteistestaussuunnitelman, testitapausten ja yhteistestauksen hyväksymiskriteerien laatiminen
- Kanta-palvelujen ja siihen liittyvien järjestelmien yhteentoimivuudentestaus
- Järjestelmien hyväksyminen/hylkääminen
- Yhteistestaussuunnitelman ja testitapausten ylläpito

5.7 Järjestelmien sertifiointi

Järjestelmien sertifiointin kehittämiskokonaisuudessa määritellään järjestelmien olennaiset toiminnalliset vaatimukset ja tietoturva-auditoinnin kriteerit.

Sosiaalihuollossa käytettäviin tietojärjestelmiin sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien olennaisia vaatimuksia. Olennaisiin vaatimuksiin kuuluu järjestelmien toiminnallisuuteen, yhteentoimivuuteen ja tietoturvallisuuteen liittyviä vaatimuksia. Yhteentoimivuuden olennaiset vaatimukset todennetaan valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin liittyvien järjestelmien osalta yhteistestauksen kautta (ks. ”Yhteistestaus”). Tietoturvallisuusvaatimukset todennetaan ulkoisen tietoturvallisuuden arviointilaitoksen suorittamalla auditoinnilla. Järjestelmien sertifiointin kehittämiskokonaisuudessa linkitetään järjestelmien olennaiset toiminnalliset vaatimukset sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien olennaisten vaatimusten luokitukseseen ja määräykseen (ks. ”Tietojärjestelmäratkaisujen määrittely”). Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien olennaiset tietoturvallisuusvaatimukset käydään läpi siten, että sosiaalihuollossa käytettävien tietojärjestelmien tietoturvallisuusvaatimukset on eritelty, ja tietoturvallisuusvaatimukset täydennetään tarvittaessa.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Sertifiointiprosessin määrittely ja ylläpito
- Järjestelmän olennaisten toiminnallisten vaatimusten määrittely ja ylläpito
- Järjestelmän olennaisten tietoturva-vaatimusten määrittely ja ylläpito
- Toiminnallisten vaatimusten sertifiointin, yhteistestauksen ja tietoturva-auditoinnin ohjeistus

5.8 Liittyminen

Ensimmäiset liittymiset ja käytön laajennukset valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin jakautuvat useammalle vuodelle, koska sosiaalihuollon Kanta-palvelut ja niiden toiminnallisuus sekä asiakasasiakirjojen rakenteinen tallentaminen otetaan käyttöön vaiheittain. Asiakasasiakirjojen määrämuotoinen kirjaaminen käynnistyy jo vuodesta 2016 alkaen (asiakirjojen tietosisällöt asiakasasiakirjalain vaatimusten mukaisesti) ja vuodesta 2018 alkaen voidaan aloittaa asiakastiedon arkiston käyttöönotto PDF- tai XHTML-asiakirjoille.

Organisaatioiden käyttöönotot pohjautuvat valtakunnallisiin käyttöönoton käsikirjoihin ja suunnitelmiin, toimintamallikoulutuksiin ja alueellisesti tarjottavaan tukeen. Tukiaineistot tuotetaan kehittämiskokonaisuudessa ”Käyttöönottojen valmistelu”. Varsinaisten käyttöönottojen valmistelujen alkaessa liittyville organisaatioille annetaan tukea THL:n OPER-yksiköstä ja Kelasta. Kela vastaa teknisestä liittymisestä, käyttöönottokokeesta ja tuotannon käyttöönoton aikaisesta teknisestä tuesta.

Organisaatioiden käyttöönottojen tueksi annetaan tukea mm. viestintään, koulutuksiin ja auditointeihin. Alueiden tai organisaatioiden (esimerkiksi yksityisten toimijoiden) liittymisen tueksi voidaan perustaa myös tukiorganisaatioita. Liittymiskokouksilla tuetaan organisaatioita Kanta-palvelujen käyttöönoton lähestyessä, mutta jo aikaisemmin organisaatiot tarvitsevat tukea ja koulutusta määrämuotoisen kirjaamisen omaksumisessa. Tämä tuki organisoidaan Kansa-koulu-hankkeen kautta.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Määrämuotoisen kirjaamisen tuki ja ohjaaminen (mm. Kansa-koulu –hanke)
- Liittyvien organisaation itseauditoinnin tukeminen
- Liittyvien organisaatioiden toimintamallikoulutukset (valtakunnalliset toimintamallikoulutukset organisaatioiden kouluttamisesta vastaaville henkilöille)
- Tietojärjestelmätoimittajien tukeminen
- Liittyvien organisaatioiden alueelliset käyttöönoton tukikokoukset
- Käyttöönotokoe
- Paikallisten ja alueellisten koulutustapahtumien tukeminen
- Paikallisen ja alueellisen viestinnän tuki

5.9 Tuotantokäyttö

Sosiaalihuollon Kanta-palveluiden tuotantokäyttö alkaa keväällä 2018. Kehittämiskokonaisuuden tehtävät käynnistyvät tuolloin ja jatkuvat niin kauan kuin tuotantoympäristö on olemassa riippumatta hankkeen aikatauluista.

Kehittämiskokonaisuuden tehtävät

- Tuotannonaikainen tuki ja ohjaus
- Tuotantopalvelutoiminnan 24/7 vastuu
- Tuotannonaikainen tekninen ylläpito

6 Hankkeen edellyttämät toimenpiteet liit- tyviltä organisaatioilta

6.1 Määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönotto

Määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönotto on osa sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain toimeenpanoa. Lain tarkoituksena on edistää asiakastietojen tarkoituksenmukaista käsittelyä ja hyödyntämistä ja yhtenäistää asiakasasiakirjoihin tallennettavia tietoja, sekä asiakasasiakirjojen laatimista, säilyttämistä ja muuta käsitte-
lyä. Määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönotto on organisaatioiden tehtävä, jota THL⁵⁵ ja STM tukevat.

Organisaation tehtävät

- Henkilökunnan kouluttaminen asiakasasiakirjalain mukaiseen toimintaan
- Asiakasasiakirjalain mukaiseen toimintaan siirtyminen
- Tarvittavien muutosten toteuttaminen asiakastietojärjestelmiin

6.2 Asiakirjarakenteiden käyttöönotto

Asiakirjarakenteiden käyttöönotto voidaan toteuttaa vaiheittain ja aloittaa jo ennen kuin THL antaa niitä koskevia määräyksiä. Asiakirjarakenteissa käytetään esimerkiksi erilaisia luokituksia, joita voidaan ottaa käyttöön heti niiden Koodistopalvelimella julkaisun jälkeen. THL antaa määräyksiä asiakirjarakenteista ja asiakirjoihin kirjattavista tiedoista. Määräyksiä voidaan valmistella ja antaa sitten kun asiakastiedon arkis-
ton liittymisvelvoitteista ja aiaktauiluista on säädetty asiakastietolaissa.

Organisaation tehtävät

- Henkilökunnan kouluttaminen asiakasasiakirjarakenteiden käyttöön ja ideologiaan
- Asiakirjarakenteiden ja niissä käytettävien luokitusten käyttöönotto

6.3 Asiakastietojärjestelmien kehittäminen tai hankinta

Valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin liittyminen edellyttää sellaisen järjestelmän käyttöä, joka toteuttaa Kanta-palveluiden liittymisvaatimukset. Ne voidaan toteuttaa nykyisiin järjestelmiin tai liittyjät voivat hankkia uuden, liittymisvaatimukset täyttävän järjestelmän. Päävastuu vaatimukset täyttävän järjestelmän hankkimisesta on sosiaalipalveluista vastaavalla toimijalla (tällä hetkellä kunnalliset toimijat tai yksityiset palvelun tuottajat).

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus tulee edellyttämään päivityksiä asiakastietojärjestelmiin tai niiden kokonaisvaltaista uudistamista. Olisi luontevaa, että järjestelmien hankinta tai uusinta tapahtuisi alueellisesti uusien rakenteiden mukaisesti. Ihanteellisessa tilanteessa uudet organisaatiot voisivat ottaa käyttöönsä uudet toimintatavat ja Kanta-yhteensopivat tietojärjestelmät, kun palvelujärjestelmäkenttä uusiutuu.

---

⁵⁵ Kansa-koulu-hanke 2015–2017

Järjestelmien uusiminen on merkittävä ponnistus, johon liittyy paljon muutakin huomioitavaa kuin valtakunnallisten asiakirjarakenteiden ja Kanta-palvelujen käyttöönotto. Tässä yhteydessä on ratkaistava monia kysymyksiä, jotka liittyvät mm. toiminnanohjaukseen, sosiaalihuollon maksuliikenteeseen sekä sote-integraatioon. Järjestelmien hankinnan yhteydessä THL ohjaa sote-organisaatioita ja tietojärjestelmätoimittajia mm. valtakunnallisten määrittelyjen tuottamisella sekä järjestämällä seminaareja ja koulutuksia.

Organisaation tehtävät

- Tietojärjestelmien alueellisen nykytilan kartoittaminen
- Alueellisen kokonaisarkkitehtuurin suunnittelu ja toteuttaminen osana valtakunnallista arkkitehtuuria
- Liittyvien järjestelmien hankinta tai muutosten toteuttaminen olemassa oleviin järjestelmiin
- Liittyvien järjestelmien käyttöönotto tai uusien ominaisuuksien käyttöönotto nykyisiin järjestelmiin

6.4 Organisaatioiden liittymiset ja käyttöönotot

Kanta-palveluihin liittymisen tueksi organisaatioille tuotetaan ”Käyttöönottojen valmistelu” kokonaisuudessa erilaisia tukimateriaaleja. Organisaatioiden käyttöönottoprojektien tueksi järjestetään myös ohjausta ja erilaisia tukikokouksia, joihin organisaatioiden tueksi osallistuvat Kelan ja THL:n OPER-yksikön asiantuntijat ja asiakasvastaavat. Varsinaiset käyttöönotot ovat kuitenkin sosiaalihuollon palvelunantajien vastuulla oleva tehtävä.

Organisaation tehtävät

- Organisaatioiden omavalvonta ja itseauditointi
- Varmenteiden hankinta ja jakelu
- SOTE-organisaatiorekisterin tarkistaminen ja rekisterinpitäjä rekisterin perustaminen
- Arkistojen ja asiakirjahallinnan läpikäynti asiakasasiakirjalain mukaisesti
- Teknisen liittymisympäristön toteutus
- Järjestelmien vaatimustenmukaisuuden varmistaminen
- Järjestelmän tietoturva-auditoinnin toteuttaminen
- Toimintamallinen paikallistaminen
- Henkilöstön koulutus
- Kanta-palvelusopimuksen tekeminen
- Kanta-palvelujen liityntäpisteiden järjestäminen
- Käyttöönotto
- Tuotantokäytön ylläpito ja tuki

7 Hankkeen resursointi

Pääosa hankkeen aikana tapahtuvasta kehittämisestä rahoitetaan julkisin varoin. Valtakunnallisten toimijoiden vastuulla olevat vaiheet rahoitetaan pääasiassa THL:n OPER-yksikön toimintamäärärahoilla.

Alla olevassa taulukossa (Taulukko 5) on arvioitu valtion talousarviosta rahoitettavien kehittämiskohdeiden kustannusten jakautumista vuositason tasolla. Kustannukset ovat investointimenoja, jotka jakautuvat THL:n omaan henkilötöyöhön, palvelujen ostoon (erityisesti Kela) sekä valtionavustuksiin. Kustannukset on esitetty milj./vuosi.

Taulukko 4. Kansa-hankkeen kustannukset vuosittain (milj. €).

Kehittämiskokonaisuus	2016	2017	2018	2019	2020	YHT
Hankehallinto ja johtaminen ⁵⁶	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	1,5
Tietosisältömääritykset ⁵⁷	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	1,5
Tietojärjestelmämääritykset ⁵⁸	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	4
Käyttöönottojen valmistelu ⁵⁹	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	4
Valtakunnallisten palveluiden hankinta ja toteutus ⁶⁰	2,6	4	2,9	3,3	3,1	15,9
Yhteistestaus						
Järjestelmien sertifiointi	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5
Pilotointi, liittyminen ja tuotantokäyttö ⁶¹			1,6	2,0	2,6	6,2
YHTEENSÄ	4,9	6,3	6,8	7,6	8	33,6

Sote-toimijoiden vastuulla olevat määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönottoja järjestelmien hankinta tai vanhojen järjestelmien kehittäminen jäävät julkisten ja yksityisten palvelunantajien kustannettavaksi. Järjestelmien hankintaan liittyvien kustannusten arvioinnissa on vaikea erottaa sitä, että mitkä kustannukset ovat valtakunnallisista vaatimuksista tulevia ja mitkä muita kehittämiskuluja. Tavoitteena on, että Sote-uudistuksen myötä julkisten toimijoiden tietohallinto voidaan järjestää tehokkaammin ja keskitetympin. Näin sosiaalihuollon tietojärjestelmäkustannukset eivät tulisi nousemaan vaan pikemminkin uudessa tilanteessa voidaan kilpailuttaa järjestelmätoteutukset suurimpana kokonaisuutena ja saada näin säästöjä. Sosiaalihuollon taloudelliset panostukset sosiaalihuollon tiedonhallintaan ovat merkittävästi vähäisempiä kuin terveydenhuollossa, joten myös lisäinvestoinnit olisivat järjestelmien kehittämiseen toivottavia.

Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden käyttöönoton myötä aletaan kerätä käyttömaksuja sosiaalihuollon toimijoilta palvelujen ylläpidon kattamiseksi. Näin vuodesta 2018 eteenpäin sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden käyttö- ja ylläpitokulut katetaan käyttömaksuin.

⁵⁶ Sisältää THL:n hankejohtamisen, projektitoimiston, arkkitehtuurityön ja viestinnän.

⁵⁷ Sisältää Tietorakenteet -yksikössä tehtävän asiakastietomallin hallinnan sekä siihen liittyvän hallintavälineen kehittämis- ja ylläpitotyön

⁵⁸ Sisältää THL:n oman määrittelytyön lisäksi ostettua määrittelytyötä ja ne valtionavustushankkeet, joissa tehdään tai testataan määrittelyjä

⁵⁹ Sisältää alueille tarjottavan asiakastyön, käyttöönottoprojektien tukemisen ja käyttöönottoon liittyvät valtionavustushankkeet

⁶⁰ Sisältää I ja II -vaihteiden ja osittain III-vaiheen Kelan oman määrittelytyön, infran rakentaminen, Kelan osittaman määrittelytyön.

⁶¹ Sisältää I- ja II-vaiheiden pilotoinnin, I- ja II-vaiheen liittymisen ja tuotantokäytön (henkilöstön ja laitteet) vuodesta 2018 alkaen.

8 Riskienhallinta

Riskienhallinta on keskeinen osa Kansa-hankkeen läpivientiä. Hankkeeseen liittyviä riskejä seurataan säännöllisesti. Keskeinen vastuu riskien hallinnasta on hankejohtajalla ja ohjausryhmällä.

Alla olevassa taulukossa (Taulukko 6) on kuvattu hankkeeseen kohdistuvat keskeisimmät tunnistetut riskit. Riskien seurannan tueksi jokaista riskiä seurataan ja jokaiselle riskille lasketaan riskipotentiali (R). Se saadaan kertomalla todennäköisyys (T) ja vaikutus (V) keskenään. Riskeihin varautumista pyritään tekemään taulukossa kuvatuin tavoin heti hankkeen alusta alkaen. Vastuu riskien realisoitumisen seurannasta ja siihen varautumisesta on hankepäälliköllä ja hanketason projektiryhmällä, jotka raportoivat tilanteesta jokaiseen ohjausryhmän kokoukseen.

Riskin todennäköisyys (T)

0 = ei esiinny

1 = tunnistettavissa, mutta hyvin pieni todennäköisyys

2 = selvästi tiedostettavissa, mutta pienehkö todennäköisyys

3 = kohtalainen, huomioon otettava todennäköisyys

4 = huomattava todennäköisyys, jatkuvasti seurattava

5 = käytännöllisesti katsoen varma toteutuminen

Riskin vaikutus (V) toteutumisen vaikutus arvioidaan seuraavalla asteikolla:

0 = olematon, ei vaikutusta projektin tulokseen

1 = vähäinen, toistuessaan vaikuttaa projektin onnistumiseen ja/tai tulokseen

2 = selvästi havaittava, vaikuttaa projektin onnistumiseen ja/tai tulokseen mutta vaikutus pysyy projektin kokonaisuuden kannalta hallittavissa

3 = merkittävä, vaikuttaa selvästi projektin onnistumiseen ja/tai tulokseen. Vaikutus voidaan saada rajoitukseksi projektin sisällä

4 = vakava, vaikuttaa oleellisesti projektin onnistumiseen ja/tai tulokseen

5 = erittäin vakava projektin kannalta

Taulukko 5. Hankkeen riskit.

#	Riskin nimi	Riskin kuvaus	T	V	R	Riskiin varautuminen
1	Hankesuunnittelun puutteet	Hankkeen eri vaiheiden ja kehittämiskokonaisuuksien ajallinen ja sisällöllinen riippuvuus ei ole kuvattu selkeästi tai ei ole toimijoiden tiedossa. Hankkeen resursointi ei ole realistista.	2	4	8	Hankkeessa toteutettavat projektit suunnitellaan huolellisesti ja hanke toteutetaan hyvien projektinhallintakäytäntöjen mukaisesti.
2	Vaiheiden määrittelytyö tai toimeenpanon aikataulut viivästyvät	Hankkeen sisäisten projektien aikataulu viivästyvät tai tehtäviä ei saada valmiiksi. Projektien toteutukset vaikuttavat päävaiheen aikatauluihin ja viivästyttävät siten koko hankkeen etenemistä.	2	4	8	Projektinhallinnalla pyritään varautumaan mahdollisiin viivästyksiin ja huolehtimaan tehtävien toteuttamisen riittävä resursointi. Perutetaan koordinaatioryhmä. Projektien etenemisestä raportoidaan säännöllisesti ja ohjausryhmälle.
3	Lainsäädäntöuudistukset viivästyvät tai eivät toteudu	Hankkeen tavoitteiden toteutumiseksi välttämättömät lainsäädännön uudistukset viivästyvät tai	2	5	10	Hankkeen etenemisestä pidetään säännöllisesti yhteyttä sosiaali- ja terveysministeriöön. Strateginen

Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanohanke (Kansa-hanke)

		eivät toteudu lainkaan (erit. vaiheet II-IV).				taustaryhmä sitoutetaan yhteiseen tavoitteeseen.
4	Ennakoimattomat lainsäädäntöuudistukset	Hankeaikana tulee ennakoimattomia lainsäädäntöuudistuksia, joilla on vaikutusta hankkeen toteuttamiseen.	1	4	4	Seurataan tiiviisti lainsäädännön valmistelua ja pyritään ennakoimaan niiden vaikutuksia hankkeen tavoitteiden toteutumisen kannalta strategiaryhmässä.
5	Hankkeen päätöksenteon ongelmat	Hankkeen tai hankkeeseen liittyvien viranomaisten päätöksenteko on hidasta tai päätökset ovat ristiriidassa hankkeen keskeisten tavoitteiden kanssa.	2	4	8	Ohjausryhmä tehokasta työskentelyä tuetaan huolella valmistelluilla päätösehdotuksilla tai vaihtoehtoilla. Strategiaryhmä työskentelyyn panostetaan riittävästi. Tuetaan yhteistyötä viestinnän keinoin.
6	Avainresurssien kapeus	Sosiaalihuollon tiedonhallintaan liittyvä osaaminen on ohutta ja keskeisimmillä toimijoilla on liian vähän avainresursseja hankkeen toteuttamiseksi	3	4	12	Rekrytoidaan hankkeen tehtäviin riittävästi osaavia henkilöitä. Tuetaan alueiden sosiaalihuollon tiedonhallinnan kehittämisen toimijoita.
7	Taloudellisten resurssien riittämättömyys	Hankkeen tavoitteiden toteuttamiseksi ei ole riittävästi taloudellisia resursseja valtiolla tai sote-toimijoilla.	2	5	10	Hankkeen taloudellisista hyödyistä viestitään tasokkaan kustannushyötylaskelman pohjalta ja osoitetaan investointien nopea takaisinmaksuaika ja yhteiskunnan kokonaisuus. Kustannuksista viestitään selkeästi riittävän ajoissa, jotta kustannuksiin voidaan varautua. Painotetaan hyötyjä viestinnässä ja päätöksenteossa.
8	Ulkoisen viestinnän haasteet	Ulkoinen viestintä ei tavoita kaikkia oleellisia toimijoita tai ei pystytä viestimään riittävän selkeästi hankkeen tavoitteista, etenemisestä ja odotuksista.	2	3	6	Viestintä huomioidaan hankkeen kokonaissuunnittelussa sekä projektien suunnittelussa alusta alkaen. Ulkoista viestintää varten resursoidaan riittävästi tekijöitä ja viestintää toteutetaan suunnitelmallisesti ja mahdollisimman kattavasti. Hankkeessa laaditaan erillinen viestintäsuunnitelma.
9	Sisäisen viestinnän haasteet	Hankkeen sisäinen viestintä jää puutteelliseksi ja hankkeen keskeiset osapuolet eivät saa tarvitsemaan informaatiota tai osapuolten välisessä kommunikaatiossa on haasteita.	1	4	4	Sisäisen viestinnän haasteiden ehkäisemiseksi panostetaan koordinaatioryhmän toimintaan. Suunnitellaan Yhteiskannan käyttö, suunnitellaan sisäinen viestintä ja raportointitapa.
10	Vahvojen alueellisten toimijoiden puute	Sosiaalihuollossa alueellisia vahvoja toimijoita (vrt. sairaanhoitopiirit) ei ole. Hankkeen tavoitteiden toteutuminen voi vaarantua liian ohuen toimeenpanoverkoston vuoksi.	3	4	12	Pyritään kytkemään hanke sote-uudistuksessa vahvistuviin alueellisiin toimijoihin. Tuetaan toimeenpanoa tukiprojektein, joiden kautta resursoidaan alueellista etenemistä. Keskeisiä yhteistyökumppaneja tässä yhteydessä ovat sosiaalialan osaamiskeskukset, Kuntaliiton Akustifoorumi ja laajat määrittelyhankkeet (Apotti, UNA).

11	Toimijoiden niukat henkilöstöresurssit	Sosiaalihuollon sekä sen tiedonhallinnan kehittämisresurssit ovat varsin pienet. Riittävä taloudellinen resursointi on haasteellista, ellei hankkeen taloudellisia hyötyjä pystytä selkeämmin todentamaan.	3	3	9	Pyritään esittämään ja viestimään hankkeen taloudelliset hyödyt selkeästi. Pyritään kehittämään järjestelmiä helppokäyttöisiksi ja helposti omaksuttaviksi, jottei niiden opetukseen kulu merkittävästi työaikaa.
12	Muut uudistukset ja hankkeet vievät hankkeen resurssit	Terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden kehittämisen aikataulut venyvät ja sitovat kehittämisresursseja niin valtiollisilla kuin sote-toimijoillakin. Muut uudistukset sitovat toimijoiden resursseja.	3	4	12	Hanke suunnitellaan ja resursoidaan siten, että se ei ole liian riippuvainen terveydenhuollon valtakunnallisten palveluiden kehittämisestä. Erityisesti THL:n ja Kelan resursoinnissa varataan tätä hanketta varten riittävästi omia resursseja. Myös muut mahdolliset kehityshankkeet huomioidaan hankkeen aikatauluja suunniteltaessa.
13	Sote-uudistus	Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen samanaikainen toimeenpano vähentää kohdeorganisaatioiden tiedonhallinnan kehittämisresursseja. Ennen päätöstä sosiaalihuollon tietojärjestelmien uudistamisesta halutaan tietää sote-uudistuksen päälinjat ja alueet, joille uusia järjestelmiä lähdetään hankkimaan. Sote-uudistuksen lykkääntyminen voi lykätä myös sosiaalihuollon järjestelmien hankintaa ja uudistamista.	3	4	12	Hankkeen tavoitteiden toteuttaminen pyritään saamaan osaksi sote-uudistuksen toimeenpanoa. Sosiaalihuollon tiedonhallintaan liittyvien kysymysten ratkaiseminen joudutaan tekemään joka tapauksessa. Hankkeen toteutus tuleekin sitouttaa osaksi sote-alueiden muodostamista ja tiedonhallinnon organisointia.
14	Tietojärjestelmien toteutukset viivästyvät.	Tietojärjestelmätoimittajat eivät toteuta tarvittavia muutoksia järjestelmiin tarvittavalla aikataululla.	2	4	8	Selkeät ja vakiintuneiden käytäntöjen mukaisesti tuotetut järjestelmien määrittelyt tulee julkaista tietojärjestelmätoimittajille riittävässä ajoin.
15	Uusien toimintamallien sisäistäminen vie aikaa	Sosiaalihuollon organisaatiot eivät kykene sisäistämään uusia toimintamalleja vaaditulla aikataululla.	2	2	4	Julkaistaan ohjeet ja toimintamallit riittävän ajoissa, jotta sosiaalihuollolla on aikaa sisäistää toimintamallit.

Lähteet

- Ailio & Kärki 2013. Sosiaalihuollon asiakastietomallin hallinta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 34/2013. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110539/URN_ISBN_978-952-302-009-2.pdf?sequence=1
- Arkistolaitos 2014. Arkistolaitoksen määräys sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen ja -tietojen pysyvästä säilytyksestä. AL/20064/07.01.01.03.01/2014, Saatavissa: <http://www.arkisto.fi/fi/sosiaalihuollon-asiakasasiakirjojen-ja-tietojen-pysyvae-sailytys-2014>
- Hallitusohjelma 22.6.2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma. Valtioneuvoston kanslia. Saatavilla: <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a>
- Huovila ym. 2015a. Huovila Mikko, Aaltonen Anna, Porrasmäe Jari, Laaksonen Maarit, Korhonen Maritta 2015. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen kokonaisarkkitehtuuri. Periaatteet ja yhteiset linjaukset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 12/2015. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-531-8>
- Huovila ym. 2015b. Huovila Mikko, Aaltonen Anna, Hyppönen Konstantin, Porrasmäe Jari, Vuokko Riikka, Jalonen Marko 2014. Terveydenhuollon potilastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen kokonaisarkkitehtuuri. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 10/2015. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-525-7>
- Isyyslaki 11/2015.
- Laaksonen ym. 2008 Laaksonen Maarit, Lehmuskoski Antero, Mykkänen Juha, Paakkanen Esa, Silvennoinen Ritva & Suhonen Marko 2008. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen sähköinen arkisto. Esiselvitys. Versio 1.1. 21.10.2008. Kuopion yliopisto ja Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Tikesos-hankkeen julkaisuja.. Saatavissa: http://www.thl.fi/attachments/tiedonhallinta/Sosiaalihuollon_asiakirjojen_sahkoinen_arkistointi.pdf
- Laaksonen ym. 2013. Laaksonen Maarit, Suhonen Marko, Paakkanen Esa, Mykkänen Juha ja Satama Riikka. Kansallinen sosiaalihuollon asiakastietovaranto (KanSa) –yhteenveto toteutusvaihtoehtoista ja linjauksista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 5/2013. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103122/URN_ISBN_978-952-245-829-2.pdf?sequence=1
- Laaksonen ym. 2015. Laaksonen Maarit, Aaltonen Anna, Hyppönen Konstantin, Huovila Mikko ja Peksiev Tiina. Sosiaalihuollon asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen kokonaisarkkitehtuuri, Tavoitela 2020 v. 1.0. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 9/2015. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-515-8>
- Laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta 634/2011.
- Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007.
- Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta 608/22008.
- Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelujen tuottajalle 1354/2014.
- Rötsä ym. 2016. Rötsä Maarit, Aaltonen Anna, Suhonen Marko, Hyppönen Konstantin, Korhonen Katja, Laukkanen Hanne & Lehmuskoski Antero 2016. Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ratkaisuarkkitehtuuri. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen kokonaisarkkitehtuuri. Lausunto-luonnos 29.2.2016. Saatavissa: http://www.thl.fi/attachments/tiedonhallinta/lausuntokierros2016/Sosiaalihuollon_ratkaisuarkkitehtuuri_0.98.pdf
- Sahala ym. 2011. Sahala Heli, Lehmuskoski Antero, Laaksonen Maarit, Kärki Jarmo, Ailio Erja & Mykkänen Juha. Sosiaalialan tietoteknologiahanke – Hankesuunnitelman 2008–2011 toteuttaminen. Tikesos-hanke.
- Sahala & Mykkänen 2011. Sahala Heli & Mykkänen Juha 2011. Lainsäädännön kehittämistarpeita. Raportti. Sosiaalialan tietoteknologiahanke.
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982.
- SoTe-tieto hyötykäyttöön –strategia. Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palvelujen tukena. Sote-tieto hyötykäyttöön –strategia 2020. Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125500/URN_ISBN_978-952-00-3548-8.pdf?sequence=1
- STM 2010. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 – sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- THL 2011. Terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2011. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/sosiaali-ja-terveydenhuollon-henkilosto/sosiaali-ja-terveyspalvelujen-henkilosto>

Liite 1 Yhteenveto kehittämiskokonaisuuksien tehtävistä

Kansa-hankkeessa tuotettavien ja käyttöönotettavien tietojärjestelmäpalvelujen käyttöön toteutetaan IV päävaiheessa. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 6) on tiivistetysti Kansa-hankkeen kehittämiskokonaisuudet ja niiden tehtävät.

Taulukko 6. Aikataulu ja tehtävät, yhteenveto.

Kehittämiskokonaisuus

Tehtävät

Hankejohtaminen ja hanketoimisto	
	Hankkeen johtaminen
	Projektinhallinnan tuki
	Hanketalouden hallinta
	Muutoshallinta ja seuranta
	Arkkitehtuurityö; arkkitehtuurinmukaisuuden varmistaminen
Viestintä	
	Hankkeeseen kuuluvan viestinnän suunnittelu ja suunnitelman ylläpitäminen
	Tilannekuvan ylläpitäminen
	Projektisuunnitelmien viestintäsuunnitelman ohjaus ja koordinointi
	Ajankohtaisviestintä
	Viestintäkanavien ylläpitäminen ja kehittäminen
	Viestintätuotteiden toteutus
Tietosisältömäärittelyt	
	Asiakastietomallin kehittäminen ja ylläpito: sisällöllisten asiakirjarakenteiden, tietokomponenttien ja luokitusten valmistelu ja julkaisu
	Sanastotyö
	Määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönottoihin tähtäävien projektien tukeminen
	Kirjaamista tukevan dokumentaation suunnittelu ja tuottaminen
	Asiakastietomallin hallintaympäristön suunnittelu ja toteutus
Toiminnalliset ja tietojärjestelmämäärittelyt	
Sosiaalihuollon toimintaa kuvaavat määrittelyt	
	Sosiaalihuollon palveluprosessien ja niiden käyttöä tukevan dokumentaation ylläpito
	Sosiaalipalvelujen luokituksen ja sen käyttöä tukevan dokumentaation ylläpito
	Asiakirjahallinnollisten luokitusten valmistelu, julkaisu ja ylläpito sekä niiden käyttöä tukevan dokumentaation ylläpito
	Toiminnallisten määrittelyjen käyttöönottoihin tähtäävien projektien tukeminen
	Valtakunnallisesti arkistoitavien asiakirjojen arkistonmuodostussuunnitelman tukimateriaalin tuottaminen ja ylläpito
Tietojärjestelmäratkaisujen määrittelyt	
	Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ratkaisuarkkitehtuurin määrittely
	Tiedonhallinnan tukiprosessien mallintaminen ja ylläpito, sekä niitä tukevan dokumentaation ylläpito
	Vaatimusmäärittelyjen, käsittelysääntöjen, olennaisten toiminnallisten vaatimusten ja muun ohjeistuksen laatiminen ja ylläpito asiakastietoja käsittelevälle järjestelmälle

	Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden määrittelyt
Kansallisten rajapintojen määrittely	
	Metatietomäärittelysten laatiminen ja ylläpito
	Viestinvälitysmäärittelysten laatiminen ja ylläpito
Standardien määrittely	
	Sosiaalihuollon asiakirjastandardin kehittäminen
	Standardisalkun ylläpito
Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden toteutus	
	Teknisen arkkitehtuurin suunnittelu
	Teknisten toteutusvaihtoehtojen ja teknologioiden arviointi, testaus ja valinta
	Järjestelmien tekninen suunnittelu, testaus ja toteutustyö
	Hankintojen valmistelu ja toteutus
	Kehitys- ja testiympäristöjen suunnittelu ja toteuttaminen
	Asiakastestausympäristön suunnittelu ja toteuttaminen
	Tuotantoympäristön suunnittelu ja toteuttaminen
	Asiakirjavalidaattorin kehittäminen
	Teknisten asiakirjamallien (-rakenteiden) suunnittelu, toteutus ja julkaisu
Käyttöönottojen valmistelu	
	Valtakunnallisen koulutussuunnitelman laatiminen
	Valtakunnallisen käyttöönottosuunnitelman laatiminen
	Asiakirjarakenteiden käyttöönottoa tukevien koulutusaineistojen ja toimintamallien laatiminen
	Teknisten liittymismallien laatiminen sote- ja it-toimijoille
	Käyttöönottojen toimintamallien laatiminen sote- ja it-toimijoille
	Asiakkuuden hallinnan valmistelu
	Alueellisten tukiorganisaatioiden rakentaminen käyttöönottojen tueksi
	Valtakunnallisen tukiorganisaation rakentaminen käyttöönottojen tueksi
	Valtakunnallisen viestintärakenteen luominen käyttöönottojen ja tuotantokäytön tueksi
	Valtakunnallisten tukimateriaalien toteuttaminen käyttöönottojen ja tuotantokäytön tueksi
	Viestintämateriaalien toteuttaminen kansalaisviestintää varten käyttöönottojen ja tuotantokäytön tueksi
Pilotointi	
	Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen määrittelyn pilotointi
	Liittymistä edellyttävien toiminnallisuuksien pilotointi liittyvässä järjestelmässä
	Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toiminnallisuuden pilotointi
	Teknisten asiakirjarakenteiden pilotointi liittyvässä järjestelmässä
	Valtakunnallisen arkiston pilotointi tuotantojärjestelmällä
	Valtakunnallisen varmennepalvelun koekäyttö sosiaalihuollossa
	Terhikki-rekisterin koekäyttö sosiaalihuollossa
	Toimintamallien pilotointi
Yhteistestaus	
	Yhteentoimivuuden olennaisten vaatimusten määrittely
	Yhteistestaussuunnitelman, testitapausten ja yhteistestauksen hyväksymiskriteerien laatiminen
	Kanta-palvelujen ja siihen liittyvien järjestelmien yhteentoimivuudentestaus
	Järjestelmien hyväksyminen/hylkääminen
	Yhteistestaussuunnitelman ja testitapausten ylläpito

Järjestelmien sertifiointi	
	Sertifiointiprosessin määrittely ja ylläpito
	Järjestelmän olennaisten toiminnallisten vaatimusten määrittely ja ylläpito
	Järjestelmän olennaisten tietoturva-vaatimusten määrittely ja ylläpito
	Olennaisten toiminnallisten vaatimusten, yhteistestauksen ja tietoturva-auditoinnin sekä sertifiointin ohjeistus
Liittyminen	
	Määrämuotoisen kirjaamisen tuki ja ohjaaminen
	Liittyvien organisaation itseauditoinnin tukeminen
	Liittyvien organisaatioiden toimintamallikoulutukset (valtakunnalliset toimintamallikoulutukset organisaatioiden kouluttamisesta vastaaville henkilöille)
	Tietojärjestelmätoimittajien tukeminen
	Liittyvien organisaatioiden alueelliset käyttöönoton tukikokoukset
	Käyttöönottokoe
	Paikallisten ja alueellisten koulutustapahtumien tukeminen (erikseen pyydettyäessä)
	Paikallisen ja alueellisen viestinnän tuki
Tuotantokäyttö	
	Tuotannonaikainen tuki ja ohjaus
	Tuotantopalvelutoiminnan 24/7 vastuu
	Tuotannonaikainen tekninen ylläpito

Hankkeen edellyttämät toimenpiteet liittyviltä organisaatioilta

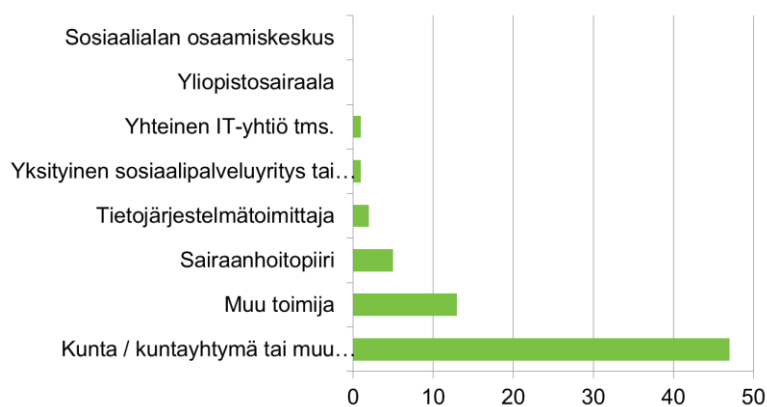
Määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönotto	
	Henkilökunnan kouluttaminen asiakasasiakirjalain mukaiseen toimintaan
	Asiakasasiakirjalain mukaiseen toimintaan siirtyminen
	Tarvittavien muutosten toteuttaminen asiakastietojärjestelmiin
Asiakirjarakenteiden käyttöönotto	
	Henkilökunnan kouluttaminen asiakasasiakirjarakenteiden käyttöön ja ideologiaan
	Asiakirjarakenteiden ja niissä käytettävien luokitusten käyttöönotto
Asiakastietojärjestelmien kehittäminen tai hankinta	
	Tietojärjestelmien alueellisen nykytilan kartoittaminen
	Alueellisen kokonaisarkkitehtuurin suunnittelu ja toteuttaminen osana valtakunnallista arkkitehtuuria
	Liittyvien järjestelmien hankinta tai muutosten toteuttaminen olemassa oleviin järjestelmiin
	Liittyvien järjestelmien käyttöönotto tai uusien ominaisuuksien käyttöönotto nykyisiin järjestelmiin
Organisaatioiden liittymiset ja käyttöönotot	
	Organisaatioiden omavalvonta ja itseauditointi
	Varmenteiden hankinta ja jakelu
	SOTE-organisaatiorekisterin tarkistaminen ja rekisterinpitäjän rekisterin perustaminen
	Arkistojen ja asiakirjahallinnan läpikäynti asiakasasiakirjalain mukaisesti
	Teknisen liittymisympäristön toteutus
	Järjestelmän vaatimustenmukaisuuden varmistaminen
	Järjestelmän tietoturva-auditoinnin toteuttaminen
	Toimintamallien paikallistaminen
	Henkilöstön koulutus
	Kanta-palvelusopimuksen tekeminen

	Kanta-palvelujen liityntäpisteiden järjestäminen
	Käyttöönotto
	Tuotantokäytön ylläpito ja tuki

Liite 2 Yhteenveto lausuntokierrokselta

Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanohankkeen (Kansa-hanke) hankesuunnitelmaa vuosille 2016–2020 koskeva lausuntokierros järjestettiin 30.1.–20.3.2015. Hankesuunnitelmaa koskeva lausuntopyyntö lähetettiin kuntiin ja kuntayhtymiin, sairaanhoitopiireihin, yliopistosairaaloihin, Kansaneläkelaitokselle, Valviralle, aluehallintoviranomaisille, Tietosuojavaltuutetun toimistoon, sosiaalialan osaamiskeskukseen, Kuntaliittoon, tiedossa oleville tietojärjestelmätoimittajille, sosiaali- ja terveysministeriöön, valtiovarainministeriöön, opetus- ja kulttuuriministeriöön, sisäasiainministeriöön, ammattiliittoihin ja tiedossa oleville yrittäjille ja yrityksille. Lisäksi lausuntopyyntö ja lausuttava aineisto olivat julkisesti saatavana koko lausuntokierroksen ajan. Vastaukset pyydettiin antamaan vastaamalla Webropol-kyselyyn.

Lausunnon antoi yhteensä 70 toimijaa. Vastaajien organisaatioista suurin osa edusti kuntia, kuntayhtymiä tai muita yhteistoiminta-alueita (kuva 1). Sairaanhoitopiireistä saatiin kuusi lausuntoa. Muut toimijat edustivat ministeriöitä, virastoja, yhdistyksiä ja yrityksiä. Kuusi vastaajaa ei halunnut kertoa edustamaansa organisaatiota. Kaksi lausunnon antajaa antoi vapaamuotoiset vastaukset, joita ei ole tulkinnanvaraisuuden vuoksi huomioitu kaikissa alla esitettävissä graafeissa.

Kuva 1. Vastaajan organisaatiotyyppi (n=68)

Lausunnon antaneet organisaatiot:

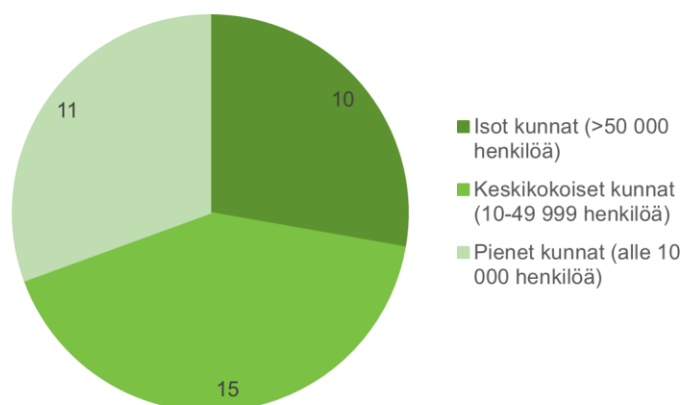
Akusti
Aluehallintovirasto
Apotti -hanke ja Socca
CGI
Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
Fluente Kumppanit Oy
Heinolan kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi
Helsingin kaupunki sosiaali- ja terveysvirasto
Itin kunta
Ikaalisten kaupunki sosiaali- ja terveystoimi
Ilomantsin kunta
Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Jyväskylän kaupunki

Keiteleen kunta
Kela, Kanta-palvelut
Keminmaan kunta/sosiaalitoimi
Keravan Kaupunki sosiaali- ja terveyspalvelujen toimiala
Keuruun kaupunki
Kimitoöns Kommun
Kotkan kaupunki, sosiaalihuollon vastuualue
Kristiinankaupungin perusturvakeskus
Kristinestads vård och omsorgscentral
Kuopion kaupunki
Kuusamon kaupunki Perusturva
Lahden kaupunki, Sosiaali- ja terveystoimiala
Lempäälän kunta

Liedon kunta
Naantalın kaupunki
Nastolan kunta
Nurmijärven kunta, sosiaali- ja terveystoimi
Oulun kaupunki/Hyvinvointipalvelut
Perusturvakuntayhtymä Akseli
Perusturvakuntayhtymä Karviainen
Pieksämäen kaupunki Perhepalvelukeskus
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Pohjois-Satakunnan peruspalvelukuntayhtymä
Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri
Porin kaupungin perusturvakeskus
Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyhtymä, peruspalvelukeskus Aava
Raaseporin kaupunki
Rauman sosiaali- ja terveystyhtymä
Rovaniemen kaupunki
Rääkkylän kunta
Salo
Satakunnan sairaanhoitopiiri
Siilinjärven kunta
Sisäministeriö
Siuntion kunta
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
VALVIRA
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
STM
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
Tampereen kaupunki
Tehy ry
Turun kaupunki
Tuusulan kunta, sosiaali- ja terveystoimiala
Työ- ja elinkeinoministeriö
Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
Väestörekisterikeskus
Vörå kommun
Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä

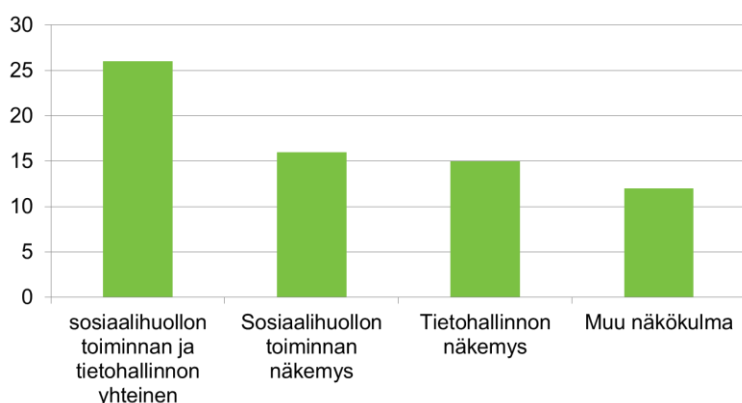
Eniten lausuntoja annettiin kunnista ja kuntayhtymistä. Yli 50 000 asukkaan kunnista saatiin kymmenen lausuntoa, 10 000 – 49 999 asukkaan kunnista 15 lausuntoa ja alle 10 000 asukkaan kunnista 11 lausuntoa (kuva 2).

Kristiinankaupungista sekä sosiaalihuolto että tietohallinto antoivat omat vastauksensa, jotka on katsottu kahdeksi eri vastaukseksi, sillä vastaukset erosivat toisistaan. Salo ja Kuntaliiton Akusti antoivat vapaa-muotoiset lausunnot joita ei ole tulkittu numeerisiksi arvoisiksi tässä analyysissä.

Kuva 2. Lausunnon antaneiden kuntien koot.

Suurin osa lausunnoista oli annettu niin, että niiden valmistelussa on ollut mukana sosiaalihuollon toiminnan henkilöitä joko yksin tai yhdessä tietohallinnon kanssa (kuva 3). Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden antamia vastauksia tarkasteltiin erillään niiden kysymyksissä, joiden kohdalla vastauksen erosivat merkittävästi. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemyksiksi on tässä luettu sairaanhoitopiirien sekä kuntien, kuntayhtymien ja muiden yhteistoiminta-alueiden organisaatioiden nimissä antamat vastaukset. Ministeriöt, virastot, yhdistykset ja yritykset sekä yksittäisen henkilön nimissä annetut vastaukset on poistettu tästä joukosta.

Kuva 3. Vastaajan näkemys (n=69)

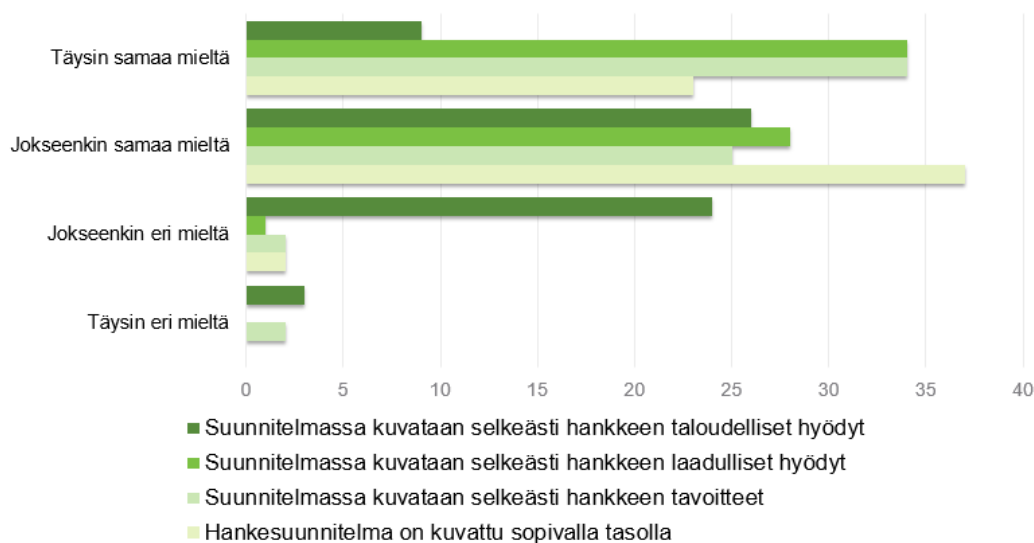
Hankesuunnitelman lausuntojen kattavuuden selvittämiseksi laskettiin annettujen lausuntojen väestöpeitto (taulukko 1). Väestöpeitto laskettiin kuntien ja kuntayhtymien sekä sairaanhoitopiirien nimissä annetuille vastauksille. Kuntien ja sairaanhoitopiirien väestötietojen lähteenä käytettiin Kuntaliiton tilastoja.

Kuntayhtymien väestö laskettiin laskemalla kuntayhtymän muodostamien kuntien väestö yhteen. Tämän lisäksi selvitettiin kuinka suuri osa kuntien, kuntayhtymien ja sairaanhoitopiirien vastauksista on annettu organisaatioiden ja työryhmien nimissä. Loput lausunnoista annettiin yksittäisten henkilöiden nimissä.

	Hankesuunnitelman lausunnot
Kunnista ja kuntayhtymistä tulleiden lausuntojen väestöpeitto	2 479 601
Näistä organisaatioiden ja työryhmien nimissä annettujen lausuntojen väestöpeitto	2 296 135
Sairaanhoitopiireistä tulleiden lausuntojen väestöpeitto	1 668 148
Näistä organisaatioiden ja työryhmien nimissä annettujen lausuntojen väestöpeitto	1 623 704

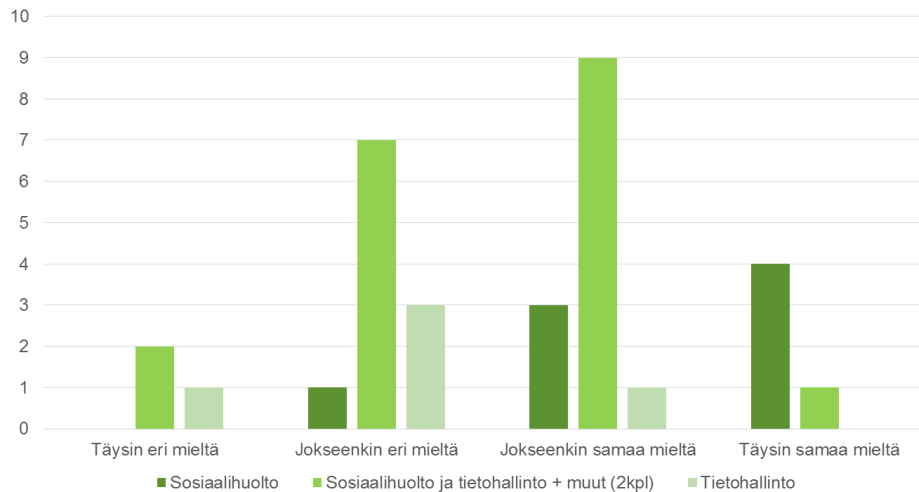
Taulukko 1. Lausuntojen väestöpeitto.

Vastaajat olivat lähes yksimielisiä siitä, että hankesuunnitelma on kuvattu sopivalla tasolla. Lausunnon antajat olivat melko tai täysin samaa mieltä myös siitä, että suunnitelmassa kuvataan selkeästi hankkeen tavoitteet ja laadulliset hyödyt.

Kuva 4. Kysymykset: Hankesuunnitelma on kuvattu sopivalla tasolla (n=62), Suunnitelmassa kuvataan selkeästi hankkeen tavoitteet (n=63), Suunnitelmassa kuvataan selkeästi hankkeen laadulliset hyödyt (n=63) ja Suunnitelmassa kuvataan selkeästi hankkeen taloudelliset hyödyt (n=62).

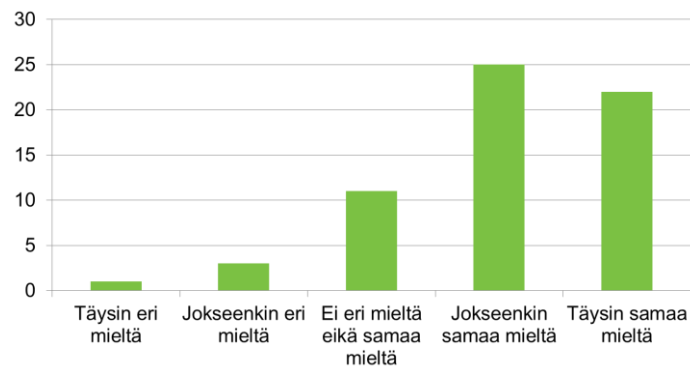
Kaikki vastaajat eivät olleet yksimielisiä siitä, että hankesuunnitelmassa olisi kuvattu hankkeen taloudelliset hyödyt selkeästi (kuva 4). Lausunnotkierroksen jälkeen taloudellisia hyötyjä on tarkennettu. Tietohallinnon näkökulmasta vastanneet pystyivät keskimääräistä huonommin yhtymään mielipiteeseen, että hankkeen taloudelliset hyödyt on kuvattu selkeästi (kuva 5).

Kuva 5. Suunnitelmassa kuvataan selkeästi hankkeen taloudelliset hyödyt. *

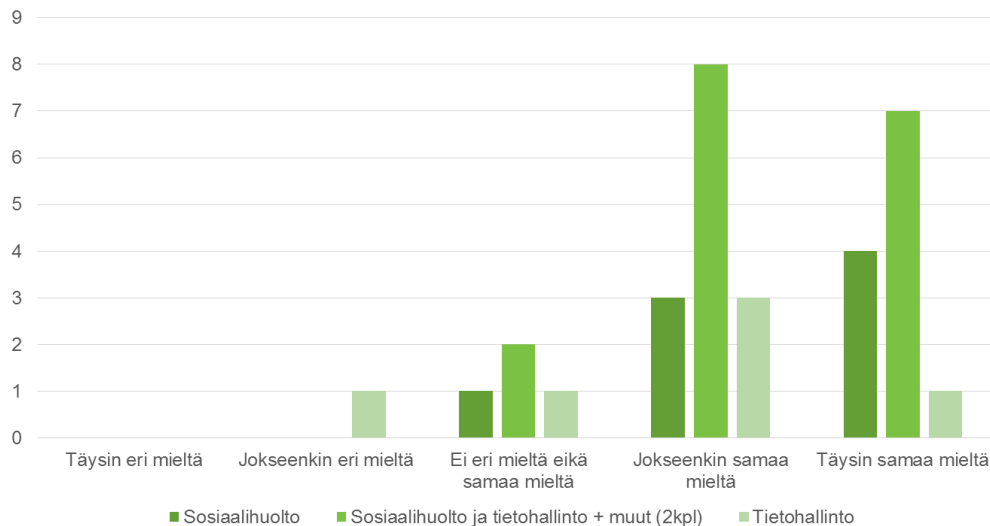
*Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset. (n=27). Sosiaalihuollon ja tietohallinnon yhteiset vastaukset sisältää kaksi vastausta jotka oli annettu kategorian ”muut” nimissä.

Suurin osa vastaajista pystyi yhtymään ainakin osittain toteamaan, että Kansa-hankkeen tavoitteet ja hyödyt tukevat heidän organisaation toimintaa (kuva 6). Yksikään organisaatioiden toiminnan edustaja ei kokenut, että hankkeen tavoitteet ja hyödyt eivät tukisi organisaationsa toimintaa (kuva 7).

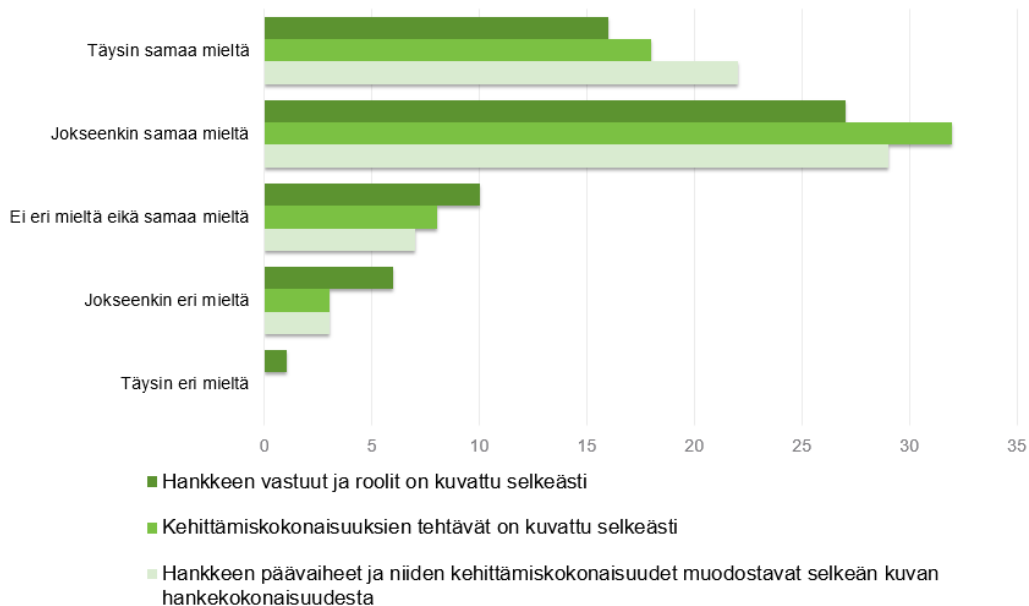

Kuva 6. Hankkeen tavoitteet ja hyödyt tukevat organisaationi toimintaa (n=62)

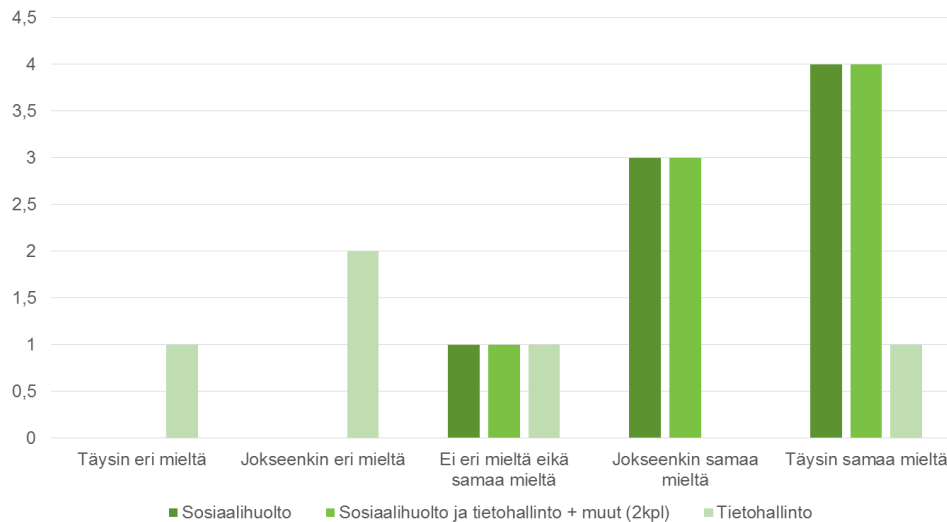

Kuva 7. Hankkeen tavoitteet ja hyödyt tukevat organisaationi toimintaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset. (n=31)

Kuva 8. Kysymykset: Hankkeen päävaiheet ja niiden kehittämiskokonaisuudet muodostavat selkeän kuvan hankekokonaisuudesta (n=61), Kehittämiskokonaisuuksien tehtävät on kuvattu selkeästi (n=61) ja Hankkeen vastuut ja roolit on kuvattu selkeästi (n=60)

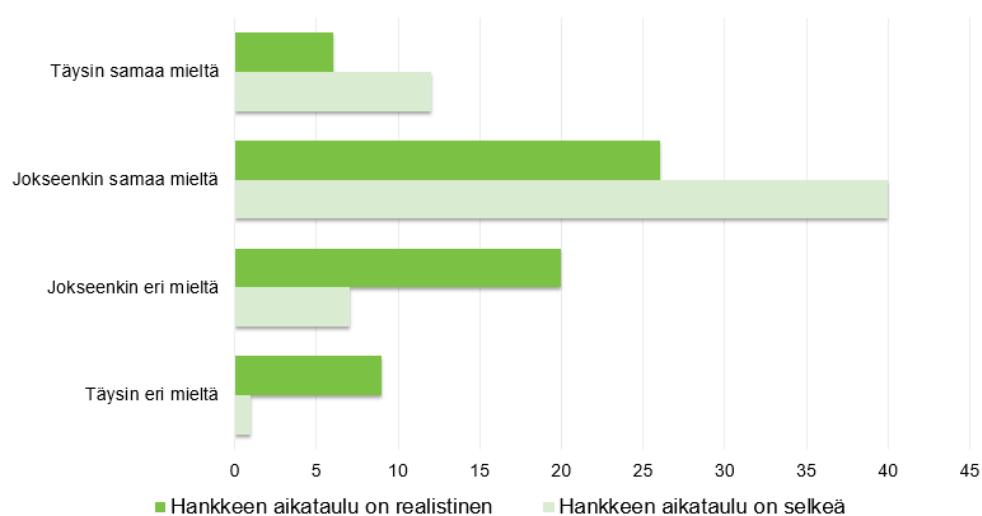
Lausunnon antajat eivät olleet täysin yksimielisiä siitä, että hankkeen vastuut ja roolit on kuvattu selkeästi (kuva 8). Lausuntokierroksen jälkeen hankkeen asemoitumista muuhun sote-ict-kehittämiseen on tarkennettu ja hankkeen toteuttajien rooleja ja vastuuta tarkennettu hankesuunnitelmassa. Sosiaali- ja terveydenhuollon nimissä annettuja vastauksia tarkasteltiin erottamalla ne muista vastauksista (kuva 9). Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden nimissä annetuista vastauksista voitiin havaita että tietohallinnon näkökulmasta hankkeen vastuuta ja rooleja ei ole kuvattu selkeästi.

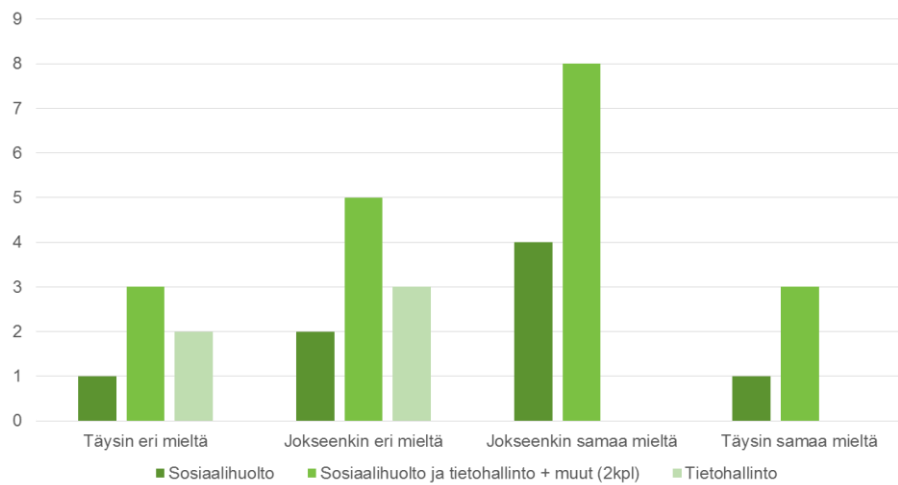
Kuva 9. Kysymys: Hankkeen vastuut ja roolit on kuvattu selkeästi. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset (n=21).

Hankkeen aikataulun koettiin olevan selkeä tai melko selkeä (kuva 10), mutta sitä ei pidetty kaikkien vastaajien mukaan realistisena (kuva 10). Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa kaikki tietohallinnon näkökulmasta vastanneet kokivat, ettei hankkeen aikataulu ole realistinen (kuva 11). Tietohallinnolla on sosiaalihuoltoa enemmän kokemusta laajoista it-hankkeista sekä sähköisen reseptin ja potilastiedon arkiston käyttöönotoista, jotka ovat vieneet aikaa suunniteltua kauemmin. Tästä syystä he saattavat suhtautua epäilevästi myös sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönoton aikatauluihin. Lausuntokierroksen jälkeen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja niiden toiminnallisuuden käyttöönotto on jaettu 4 päävaiheeseen. Käyttöönottojen toiminnallisuudet laajenevat vaiheittain. Tällä on pyritty vaikuttamaan siihen, että jokainen käyttöönotto ei muodostuisi liian isoksi kokonaisuudeksi. Aikataulua on myös sovitettu yhteen sote-rakennemuutostuksen kanssa siten, että Kanta-palvelujen laajennus tukisi mahdollisimman hyvin myös rakennemuutosta.

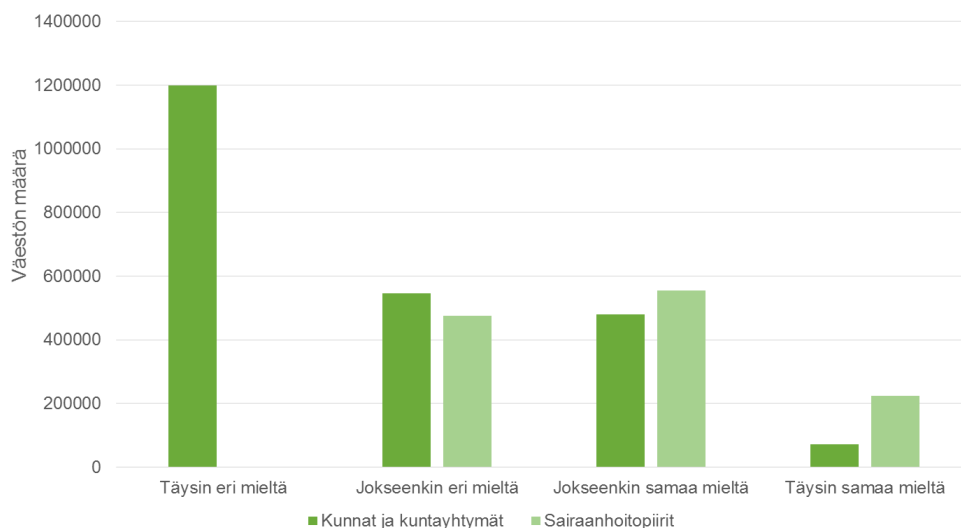
Väestön jakaantumista eri vastauksen alle selvitettiin laskemalla yhteen kunkin vastausvaihtoehdon antaneiden organisaatioiden väestömäärät (kuva 12). Vastanneet jaettiin kuntiin, kuntayhtymiin ja muihin yhteistoiminta-alueisiin sekä sairaanhoitopiireihin. Suurten kuntien, kuntayhtymien ja muiden yhteistoiminta-alueiden puolesta vastanneet pitivät hankkeen aikataulua keskimäärin epärealistisempänä

Kuva 10. Kysymykset: Hankkeen aikataulu on realistinen (n=67) ja Hankkeen aikataulu on selkeä (n=60)

Kuva 11. Hankkeen aikataulu on realistinen. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset. (n=32)

Kuva 12. Hankkeen aikataulu on realistinen. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden väestöpainotetut näkemykset.

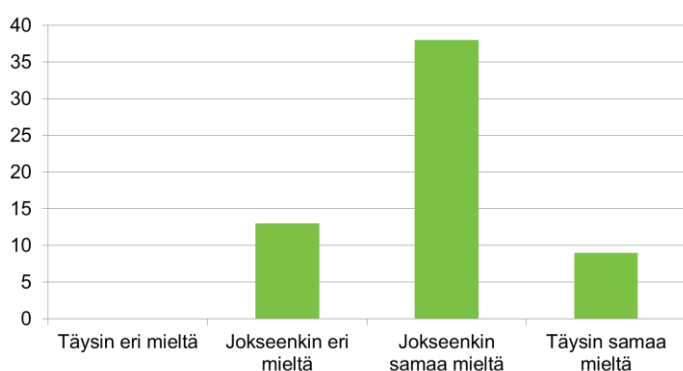
Vastaajien mukaan hankkeen vaiheiden suunnittelussa ja toimeenpanossa sekä kehittämistyössä tulisi huomioida riittävästi alla esitetyjä asioita. Jokaisen teeman alla on lyhyt kuvaus toimenpiteistä, joita vastausten perusteella on tehty.

- Sote-uudistus (4 kpl). ”Sote- ja kuntauudistukset määrittelevät Kansaan siirtymisen aikataulua sekä Kansan sisältöä.. Vastuut, roolit ja palvelurakenne pitää sopeuttaa vallitsevaan järjestelmään.. Laajoja järjestelmähankintoja edellyttävät aikataulut pitäisi sovittaa sote-järjestämislaainsäädännön etenemisen aikatauluihin. ”
  - Tämä näkökulma on huomioitu vahvemmin erityisesti I-vaiheen suunnittelussa ja aikataulussa, sekä hankesuunnitelmassa ja toimintaympäristön arvioinnissa.

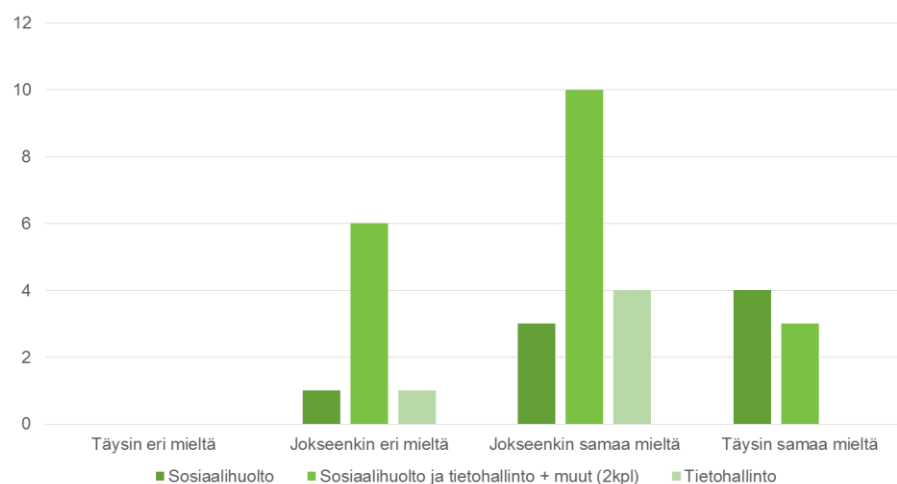
- Niukat henkilöstöresurssit (6 kpl). ”Määrämuotoisen kirjaamisen jalkauttaminen vaatii paljon resursseja.. Määrämuotoisen kirjaamisen tueksi mahdollisimman pian koulutusmateriaalia, jotta käyttöönottoa voi paikallisesti jo aloittaa tässä kehittämiskokonaisuudessa.. Rakenteinen kirjaaminen edellyttää melkoisia ponnistuksia järjestelmien kehittämiseltä..”
  - Tästä on muodostettu riski hankkeen toteuttamiseen ja tarkennettu riskikerrointa. Lisäksi THL käynnistänyt Kansa-koulu-hankkeen, jolla tuetaan valtion avustuksella käyttöönottoihin valmistautumisessa.
- Asiakas tulisi nostaa keskiöön (2kpl) ”Asiakastyön tuen ja asiakkaan edun näkökulmat tulee huomioida ensisijaisina laadullisia hyötyjä arvioitaessa.. Asiakasprosessit ja niiden kehittäminen olisi syytä nostaa selkeämmin esille..”
  - Kansalaisen näkökulmaa on vahvistettu erityisesti hyötyanalyysissä. Lisäksi huomioidaan vahvasti määrittelytyössä, mm. sosiaalipalveluprosesseissa.
- Kantaa ja Kansaa ei tule käsitellä liian erillisinä. (2kpl) ”Voisiko sosiaalihuollon hanke voisi olla kokonaisuudessa vain selkeämpi jatkumo ja laajennus potilastiedon arkiston toiminnallisuuksiin, jos tulevaisuudessa ollaan samassa rekisterissä.. Tarvitaan selkeä ja yksikäsitteinen ohjeistus, mitkä asiakirjat/tietosisällöt kuuluvat kantaan ja mitkä kansaan sosiaalihuollon yksiköissä. Nyt on jo esim. erilailla toimivia kehitysvammahuollon organisaatioita Kantan osalta..”
  - Kajakki-projekti käynnistyi syksyllä 2015, jossa yhtenä tavoitteena on selkeyttää Kanta-palveluiden tavoitetilaa sote-näkökulmasta. Kanta-palvelujen kokonaisuutta on tarkennettu arkkitehtuurissa ja myös hankesuunnitelmaan. Tarkemmat ohjeistukset liittymisen tueksi laaditaan vuosien 2016-2017 aikana.
- Organisaatioiden organisoituminen (2 kpl) ”Tulisi tapahtua alueellinen tai järjestelmien pohjalta tapahtuva organisoituminen.. Pääkäyttäjäverkoston luominen ja tietosuojavastaavakoulutusten painottuminen sosiaalihuoltoon on edellytys muutosprosessin läpiviemiselle.”
  - Ko. näkökulma on lisätty yhdeksi hankkeen tehtävistä kehittämiskokonaisuudessa ”käyttöönottoihin valmistautuminen” ja ”liittyminen”. Ko. asia huomioidaan koulutussuunnitelmissa ja vaihekohtaisissa toimeenpanosuunnitelmissa.
- Myös kuntien kustannukset (ml. henkilöstön työpanos) tulee arvioida (3 kpl). ”Kuntanäkökulma/sote-toimijat puuttuvat kuvauksesta.. Kansalliset määritykset eivät etene jos paikallinen taso ei ole valmiina. Toisaalta paikallisella tasolla ei voida toimia ennen kuin valtakunnalliset ohjeet ovat valmiina.”
  - Kuntien kustannuksia ei ole huomioitu, koska Kanta-palveluista aiheutuvia kustannuksia ei voi eritellä muusta it-kehittämiskuluista joita organisaatiomuutokset ja järjestelmien kehittämistarpeet muutenkin tuottavat.
- ”Käytäntölähtöinen toteuttaminen on erittäin tärkeää onnistumisen kannalta. (2 kpl) Kentän kokemukset tulee huomioida pilotoinnissa.”
  - Pilotteja on ollut menossa jo vuodesta 2013 alkaen. Pilotteja koskevia linkkejä ja tietoja lisätty hankesuunnitelmaan.
- Laadunvalvonta ja auditointi täytyy varmistaa. (2 kpl) Tietojärjestelmien kehittämisen tulisi vastata sovittuja määrityksiä.
  - Tämä näkökulma tulee huomioiduksi THL:n antamissa määräyksissä (mm. omavalvontaa ja sertifiointia koskevat ohjeet ja määräykset, sekä määräys olennaisista toiminnallisista vaatimuksista. Sertifiointi on nostettu omaksi kehittämiskokonaisuudekseen hankesuunnitelmassa.
- ”Hankesuunnitelma on niin yleisellä tasolla, ettei yksittäinen organisaatio saa tästä hankesuunnitelmasta tietoa siitä, mihin pitäisi ryhtyä.”
  - Tarkemmat toimeenpanosuunnitelmat ja ohjeet tulevat myöhemmin. Ne valmistellaan kehittämiskokonaisuudessa ”käyttöönottoihin valmistautuminen” vuosina 2016-2017 ensimmäisen vaiheen näkökulmasta.

- ”Hankkeen suunnitteluun olisi kuulunut kartoitus nykytilanteesta ja kuntien käyttämistä ohjelmista.”
  - Ko. taustaselvityksiä on tehty mutta niitä ei ole raportoitu hankesuunnitelmassa.
- ”Turvattava se, että tiedon luokittelu / tietosisällön yhdenmukaistaminen ei jäykistä työn sisältöä.”
  - Ko. näkökulma pyritään huomioimaan kehitystyössä kaikessa tekemisessä.
- ”Tarvitaan strateginen visio mitä sosiaalihuolto ja sosiaalityö on vuonna 2020. Miten muuttuva sosiaalihuolto osana moniammatillisesta työskentelystä on huomioitu?”
  - Moniammatillisuuden tarpeet on huomioitu kokonaissuunnittelussa ja niiden toimeenpano realisoituu vaiheessa IV.

Suurin osa vastaajista piti hankkeen organisoitumisen mallia selkeänä ja päätöksentekoa tukeva (kuva 13). Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioista kahdeksan ei yhtynyt näkemykseen (kuva 14). Avoimissa vastauksissa tuotiin esiin huoli alueellisen yhteistyön puuttumisesta sosiaalihuollon tietojärjestelmien kehityksessä.

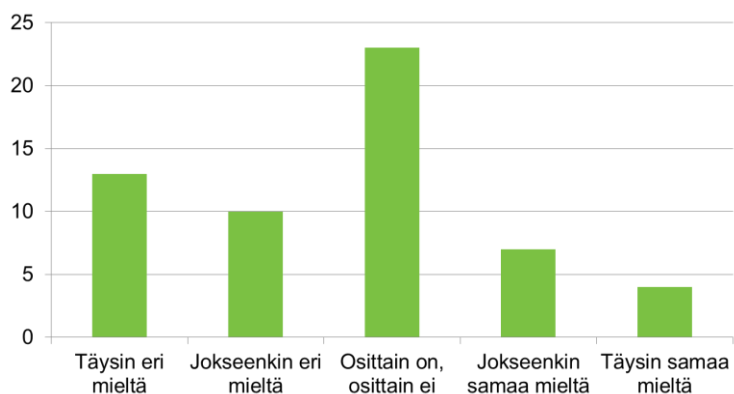

Kuva 13. Hankkeen organisoitumisen malli on selkeä ja päätöksentekoa tukeva (n=60)

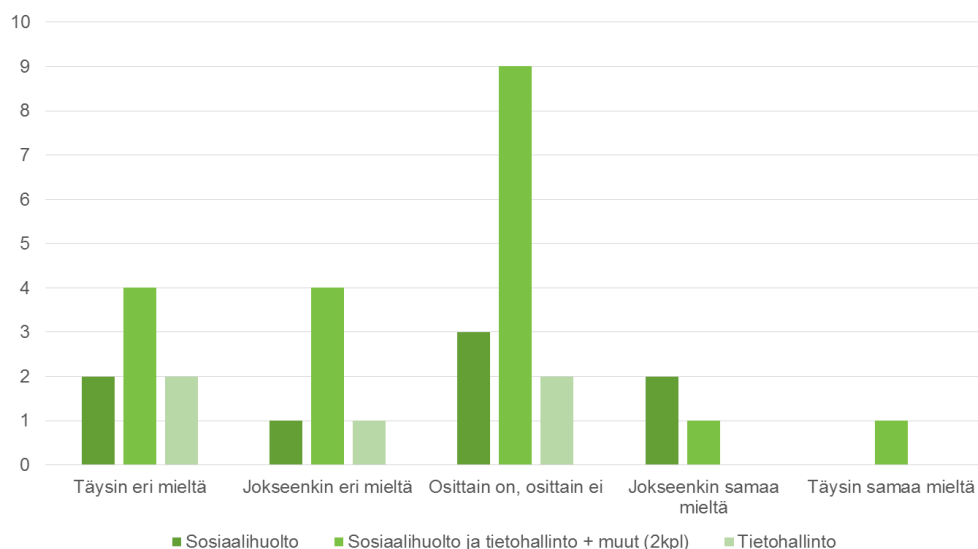

Kuva 14. Hankkeen organisoitumisen malli on selkeä ja päätöksentekoa tukeva. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset. (n=32)

Keskimäärin organisaatiossa on varauduttu hankkeessa kuvattujen tehtävien toteuttamiseen tai siitä aiheutuviin välillisiin muutoksiin ainoastaan osittain (kuva 15). Yksikään tietohallinnon näkökulmasta vastannut organisaatio ei pystynyt täysin tai osittain yhtymään toteamaan, että heidän organisaatiossa on varauduttu hankkeessa kuvattujen tehtävien toteuttamiseen tai siitä aiheutuviin välillisiin muutoksiin. Tehtävien toteuttamiseen ja välillisiin muutoksiin varautumista onkin luultavasti ollut enemmän sosiaalihuollon perustoiminnassa, jossa toimintaa on jo kehitetty ja tuleviin muutoksiin on valmistauduttu.

Kuva 15. Organisaatiossamme on varauduttu hankkeessa kuvattujen tehtävien toteuttamiseen tai siitä aiheutuviin välillisiin muutoksiin (n=57). Kaikki vastaukset.

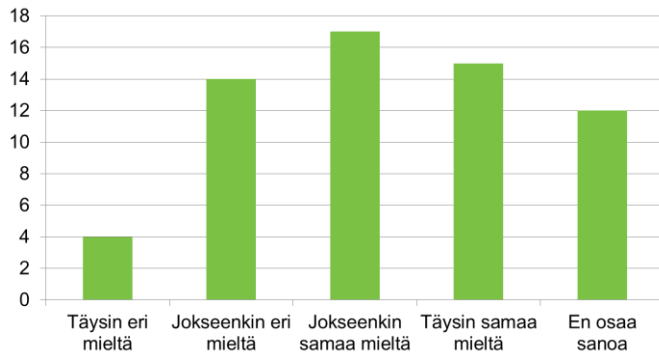

Kuva 16. Kysymys: Organisaatiossamme on varauduttu hankkeessa kuvattujen tehtävien toteuttamiseen tai siitä aiheutuviin välillisiin muutoksiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset. (n=32)

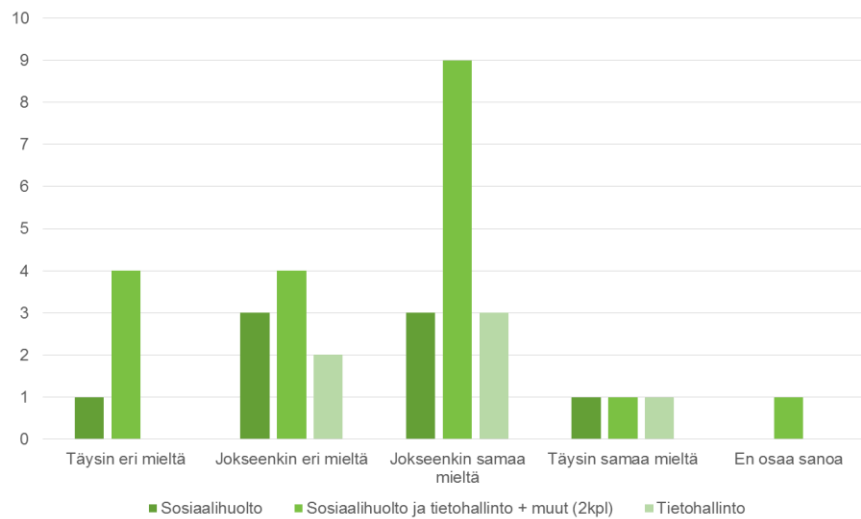
Haasteellisia asioita pystyi kuvaamaan myös avoimissa vastauksissa. 15 vastaajaa mainitsi *niukkojen henkilöstöresurssien* olevan haasteellisinta hankkeen läpiviennin kannalta organisaatiossaan. Seitsemän vastaajaa mainitsi haasteellisimmaksi asiaksi *päällekkäiset muut uudistukset ja hankkeet*. Neljän vastaajan mielestä *epäselvät kustannukset ja taloudellisten resurssien riittäminen* ja varaaminen koettiin haasteelliseksi. Neljän vastaajan mielestä haasteita asettaa tämän lisäksi *epäselvät vastuut ja organisoituminen* alueilla. *Uusien toimintamallien* hidas sisäistäminen sosiaalityössä koettiin myös haasteelliseksi.

Edellä mainitut asiat on huomioitu hankesuunnittelussa ja tullaan huomioimaan myös toimeenpanovaiheissa (ks. s. 63). Ne on huomioitu erityisesti riskilistassa.

Kysyttäessä tehdäänkö alueella yhteistyötä, joka edistää hankesuunnitelman tavoitteita, vastaukset haajaantuivat (kuva 17). Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden mukaan yhteistyötä, joka edistää hankesuunnitelman tavoitteita tehdään vähemmän kuin muiden vastaajien mukaan (kuva 18).

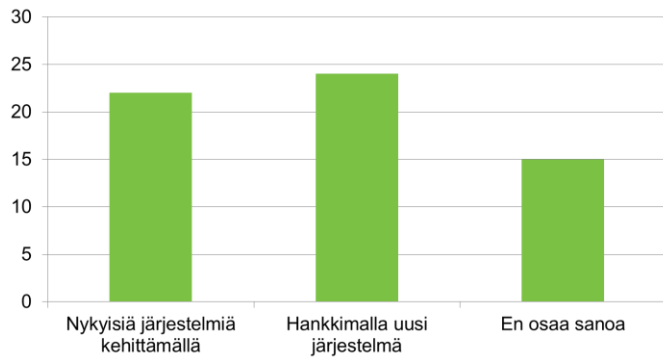

Kuva 17. Alueellamme tehdään yhteistyötä, joka edistää hankesuunnitelman tavoitteita (n=62). Kaikki vastaukset.

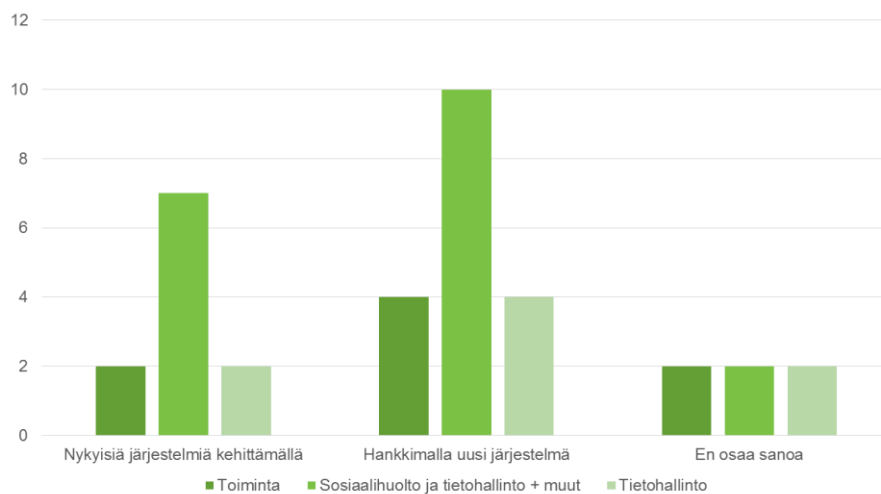

Kuva 18. Alueellamme tehdään yhteistyötä, joka edistää hankesuunnitelman tavoitteita. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset. (n=33).

Vastaukset kysymykseen, miten valtakunnalliset uudet asiakastietojärjestelmiin kohdistuvat vaatimukset tulisi toteuttaa, jakaantuivat melko tasaisesti nykyisten järjestelmien kehittämisen ja uuden järjestelmän hankinnan välillä (kuva 19). Vastaajilta ei kysytty mitä asiakastietojärjestelmää heidän alueellaan nyt käytetään. Huomioitaessa kaikki vastaajat sekä Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset vastasi suurin osa vastaajista, että valtakunnalliset uudet asiakastietojärjestelmiin kohdistuvat vaatimukset tulisi toteuttaa hankkimalla uusi järjestelmä (kuva 19 ja 20).

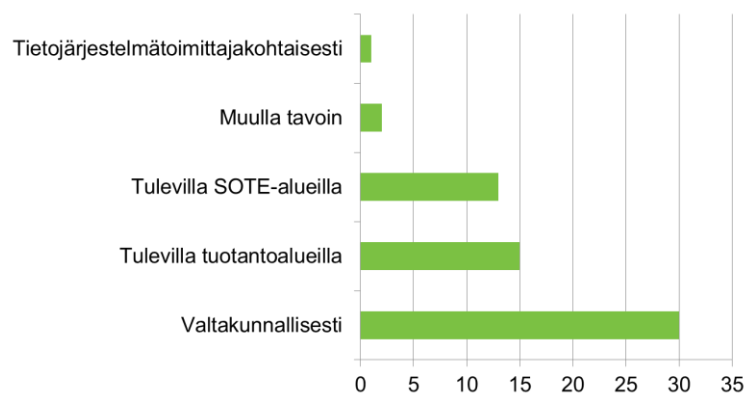

Kuva 19. Valtakunnalliset uudet asiakastietojärjestelmiin kohdistuvat vaatimukset tulisi toteuttaa (n=61). Kaikki vastaukset.

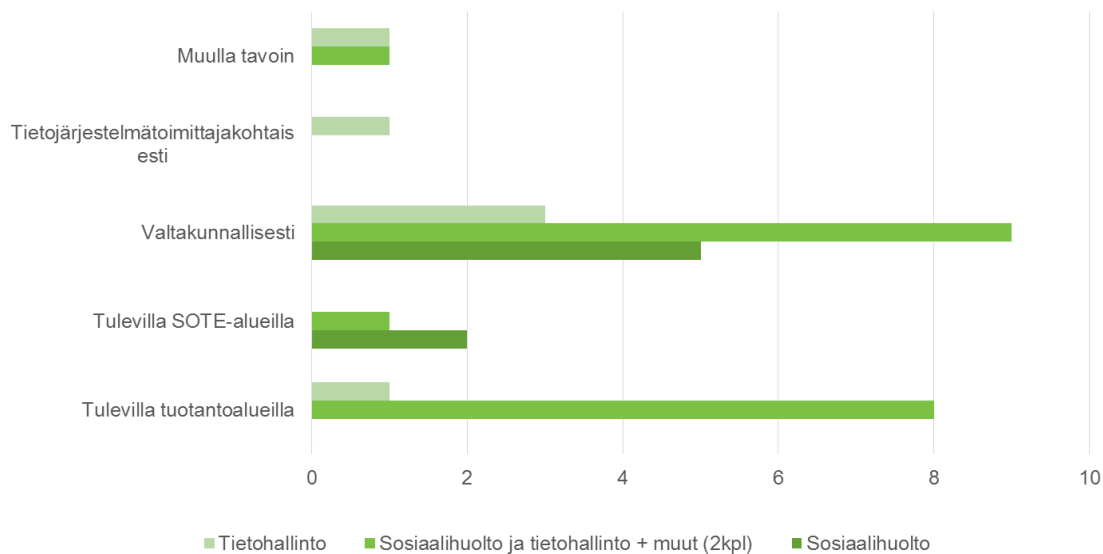
Kuva 20. Valtakunnalliset uudet asiakastietojärjestelmiin kohdistuvat vaatimukset tulisi toteuttaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset. (n=35)

Julkisten toimijoiden asiakastietojärjestelmien hankintayhteistyötä tulisi vastaajien mukaan tehdä ensisijaisesti valtakunnallisesti (kuva 21). Myös sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden kokevat, että julkisten toimijoiden asiakastietojärjestelmien hankintayhteistyötä tulisi tehdä ensisijaisesti valtakunnallisesti (kuva 22).

Kuva 21. Julkisten toimijoiden asiakastietojärjestelmien hankintayhteistyötä tulisi tehdä ensisijaisesti (n=61).

Kuva 22. Julkisten toimijoiden asiakastietojärjestelmien hankintayhteistyötä tulisi tehdä ensisijaisesti. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden näkemykset. (n=32)

Kansa-hankkeen merkittävimmiksi riskeiksi koettiin lainsäädäntöuudistusten viivästymien tai toteutumatta jääminen, taloudellisten resurssien riittämättömyys, puutteet toimeenpanoverkostossa ja resurssissa sekä Sote-uudistus (kuva 23). Hanke pyrkii selvittämään taloudellisten resurssien tukemista avustusten avulla sekä tukemaan lainsäädäntöuudistusten tekoa.

Vapaissa vastauksissa kolme vastaajaa nosti riskinä esiin epäselvän tahtotilan Sote-uudituksessa. Sote-uudituksen lisäksi muita esiin nostettuja riskejä olivat vastuiden jakautuminen sekä valtakunnallinen ja paikallinen monitoimijaisuus (3 vastaajaa), riittämätön osaaminen (2 vastaajaa) ja asiakastietojärjestelmien puutteet (2 vastaajaa). Hanke pyrkii selvittämään vastuita ja tukemaan osaamista järjestämällä sosiaalihuollon toimijoille koulutusta.

Kuva 23. Mielestämme suurimmat riskit hankkeelle ovat (valitse kolme merkittävintä)

Muita esiin nostettuja riskejä olivat

- Valtakunnallinen tahtotila sote-asioissa on epäselvä (3kpl).
- Valtakunnallinen että paikallinen monitoimijaisuus riski (3 kpl) Hankkeen omistajuus on epäselvä ja vastuut jakautuneet, jolloin projekti ei etene suunnitellusti.

- Riittämätön osaaminen (2 kpl)
- Kuntien hyvin erilainen lähtötilanne (tieto/taito, henkilöstö, taloudelliset resurssit), jonka vuoksi aikataulutus ja käyttöönotto haasteellista (2 kpl).
- Asiakastietojärjestelmien puutteet (2 kpl).
- Resurssien niukkuus. Projektien ja lainsäädäntöuudistusten suuri määrä.
- Kustannuksien (tietojärjestelmät, koulutus ym.) suuruus ja niiden kohdentuminen.
- Yksityisten sosiaalihuollon toimijoiden huomioimatta jättäminen.
- Rekisterinpitäjäkysymykset: Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden todellinen integraatio mahdollistuu vasta yhteisen rekisterin avulla.
- Tietojärjestelmien toteutukset viivästyvät.
- Toimikorttien ja ammattirekisterin käyttöönotto merkittävä ja työllistävä asia.